

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

ΕΤΟΣ ΙΒ'

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1949

ΑΡΙΘ. 88

ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

(ΕΙΣΑΓΩΓΗ)

Α'.

Τότερα από τὰ διάφορα ἄλλα θέματα τοῦ Χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, πού μᾶς ἀπησχόλησαν στὰ προηγουμένα ἄρθρα, ἡ ἔρευνά μας δὲν μπορεῖ νὰ μὴν ἔλθῃ στὸ θέμα πού λέγεται «κοινωνικὸ ζήτημα». Λέμε δὲν μπορεῖ, γιατί ἀλήθεια εἶναι πὼς θὰ ἤθελε ἡ στήλη τούτη νὰ μπορούσε νὰ ἀφήσῃ γιὰ καταλλήλοτερο καιρὸ τὸ θέμα αὐτό. Ὅχι βέβαια γιατί δὲν τὴν ἐνδιαφέρει ἓνα ζήτημα τόσο κρίσιμο, στὴν ἐποχὴ μας μάλιστα, Ἄλλὰ ἀκριβῶς γιατί εἶναι τόσο ζωτικὸ καὶ τόσο κρίσιμο, τόσο μεγάλο, τόσο ἀπέραντο, στ' ἀλήθεια, τὸ ζήτημα αὐτό, τὸ ζήτημα τῆς ἡμέρας. Κι' ἄλλοτε μοῦ δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ τονίσω, ὅτι στὸ ρυθμὸ τούτου τοῦ περιοδικοῦ ταιριάζει ἡ ψύχραμη, ἀτάραχη, ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ πῶ, ἐργαστηριακὴ ἔρευνα, ὄχι μόνο ἀπὸ τὴν πλευρὰ ἐκείνου πού γράφει ἀλλὰ ἀκόμα, ἴσως πρὸ πάντων, ἀπὸ τὴν πλευρὰ ἐκείνου πού διαβάζει. Καὶ τὸ κοινωνικὸ ζήτημα εἶναι σήμερα τὸ ἐπίκεντρο τοῦ σεισμοῦ, πού κλονίζει ἀπὸ τὰ θεμέλια τὸν σύγχρονο πολιτισμὸ, ὁ κρατῆρας τοῦ ἡφαιστείου πού λέγεται σημερινὴ κοινωνία. Καί, πὼς τὸ θέλετε, ἄς τὸ ποῦμε κι' ἄς τὸ ξαναποῦμε, ὁ κρατῆρας ἐνὸς ἡφαιστείου μπορεῖ νὰ εἶναι κέντρον δημιουργίας, ἴσως-ἴσως δημιουργίας κοσμογονικῆς, δὲν εἶναι ὅμως, βέβαια, τὸ ἰδεώδες σπουδαστήριον κοινωνιολογικῶν μελετῶν! (1).

Καὶ γιὰ νὰ μιλήσωμε πρὸ συγκεκριμένα, ἐκεῖνος πού γράφει γιὰ τέτοια θέματα, στ' ὄνομα μάλιστα τῶν χριστιανικῶν ἀρχῶν, ἔχει τὸν, εὐλογώτατο ἄλλωστε, φόβο μήπως αὐτὰ πού θὰ πῆ σκοντάψουν στὴν προκατάληψιν πού εἶναι τόσο φυσικὸ πρᾶγμα σήμερα! Εἶναι τόσο φυσικὸ, σ' ἓνα τέτοιο ζωτικώτατο θέμα, ὁ ἀναγνώστης νὰ ἔχῃ τίς σχηματισμένες ἰδέες του καὶ νὰ διαβάσῃ γιὰ νὰ βρῇ ὄχι τὴν κριτικὴ ἀλλὰ τὴν ἠχώ τῶν ἰδικῶν του ἰδεῶν! Εἶναι τόσο φυσικὴ ἀκόμη κι' ἡ νευρικότης κι' ἡ βιασύνῃ ἐκείνου πού θὰ πάρῃ μιὰ φράσιν ἀπὸ δῶ, μιὰ φράσιν ἀπὸ κεῖ, θὰ διαβάσῃ τούτῃ τὴ σελίδα καὶ θ' ἀφήσῃ τὴν ἄλλη γιὰ νὰ βγάλῃ συμπεράσματα ὀλότελα ἀντίθετα ἀπὸ ἐκεῖνα πού θὰ ἔβγαζε ἂν διάβαζε ὑπομονητικὰ τὸ σύνολο!

Γι' αὐτὸν τὸν λόγο, μιὰ κι' ἐρχόμαστε στὸ τόσο δύσκολο τοῦτο θέμα, ἄς μοῦ ἐπιτρέψῃ ὁ ἀναγνώστης ν' ἀρχίσω μὲ μιὰ πρότασιν πού τὴν εἶχα κάμει καὶ σὲ μιὰν ἄλλην εὐκαιρία (2). Νὰ συνεχίσῃ τὴν ἀνάγνωσι μόνον ἐκεῖνος πού ἔχει τὴν ἀπόφασιν νὰ διαβάσῃ ὡς τὸ τέλος τὴ σειρά τῶν ἄρθρων πού θὰ ἀφιερώνωνται στὸ κοινωνικὸ ζήτημα καὶ τότε μόνο νὰ βγάλῃ τὰ συμπεράσματά του, ὅταν θὰ ἔχῃ συμπληρώσει πέρα γιὰ πέρα τὴ μελέτη τῆς ὅλης σειρᾶς.

κεῖνες 1948 σελ. 200. Καὶ τώρα ἀνατυπωμένο στὸ τεῦχος «Χριστιανισμὸς καὶ Πολιτικὴ» (Ἐκδόσεις Δαμσσοῦ) σελ. 27.

(2) Στὸ ἄρθρον πού ἀναφέρεται στὴν προηγούμενη ὑποσημείωσιν.

(1) Βλ. τὸ ἄρθρον «Ἐνα ἔκκαθάρισμα», *Α-

Μόνο στον ύπομονητικό οδοιπόρο που δεν «κατοικεί μακράν οδόν πορευέσθαι» και μόνο στο τέρμα της πορείας αυτής, συνειθίζει να φανερωθεί η αλήθεια!

Β'.

Ἀπέραντο ἐξακριβώσαμε τὸ κοινωνικό ζήτημα. Ἀλλά, φυσικά, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἀπέρανη καὶ ἡ ἔρευνά μας. Κάπως πρέπει, εὐθύς ἀπὸ τὴν ἀρχὴ νὰ καθορίσωμε τὸ πεδίο της μὲ κάποια ὄρια, νὰ καθορίσωμε τὸ κοινωνικό ζήτημα ὅπως θὰ τὸ ἐξετάσωμε στὴ μελέτη μας αὐτή. Γιὰ νὰ συνεννοηθοῦμε λοιπὸν ἀμέσως, ὡς πρὸς τὸ τί πρόκειται νὰ μελετήσωμε σὰν κοινωνικό ζήτημα, ἂς ἀποσαφηνίσωμε ὅτι ἡ ἔρευνά μας ἀντικείμενο θὰ ἔχη τὴν σύνθεσι πού παρέχουν τὰ ἀκόλουθα τρία στοιχεῖα:

α) Τὸ πρόβλημα τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου εἰς οἰκονομικὰ ἀγᾶθᾶ.

β) Τὸ πρόβλημα τῆς κοινωνικῆς συμβίωσης τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῦ ρυθμοῦ, τῆς μορφῆς, τῆς ὀργανώσεως πού παίρνει ἡ συμβίωσις αὐτή.

γ) Ὁ συνδυασμὸς αὐτῶν τῶν δύο προβλημάτων.

Ὁ ἄνθρωπος δὲν προσπαθεῖ μόνος του, ὅπως ὁ Ροβινσὼν τοῦ γνωστοῦ μυθιστορηματος, νὰ βρῆ τὰ ἀγαθὰ πού θὰ ἰκανοποιήσουν τὶς ἀνάγκες του. Τὴν προσπάθειά του αὐτὴ τὴν καταβάλλει μέσα σὲ μιὰ κοινωνικὴ συμβίωσι μὲ τοὺς συνανθρώπους του, πού διεξάγουν τὴν ἴδια προσπάθεια μ' αὐτόν, πολλὰς φορὲς σὰν ἀνταγωνιστὰ καὶ ἐχθροὶ του. Ὁ ἀγῶνας λοιπόν, γιὰ τὴν ἀπόκτησι τῶν ἀγαθῶν πού χρειάζεται ὁ ἄνθρωπος, ἐπιηράζεται, καὶ μάλιστα κατὰ μέγιστο μέτρος κρίνεται, ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ αὐτὴ συμβίωσι, ἀπὸ τὴ μορφή πού ἔχει πάρει ἡ συμβίωσις αὐτή, μορφή εἰρήνης ἢ πολέμου, ἐνότιητος ἢ πάλης, ἰσότητος ἢ ἀνισότητος, ἐλευθερίας ἢ ὑποταγῆς. Κι' ἀκόμα ἀπὸ τὸν ἀγῶνα γιὰ νὰ ἀλλάξῃ ἢ νὰ μὴν ἀλλάξῃ ρυθμὸ κι' ὀργάνωσι ἢ κοινωνικὴ συμβίωσις, νὰ πάρῃ ἢ νὰ μὴν πάρῃ τούτη ἢ ἐκείνη τὴ μορφή.

Αὐτὰ τὰ τρία στοιχεῖα καθορίζουν τὸ πεδίο στὴν ἔρευνά μας. Καὶ ἡ ἔρευνα αὐτὴ, ὅπως εἶπαμε πάρα-πάνω, δὲν πρέπει νὰ εἶναι μονόπλευρη. Διαφορετικά, ἔχομε ἀπὸ τώρα ἐξασφαλισμένη τὴν ἀποτυχία μας. Δὲν θὰ βροῦμε τὴν ἀλήθεια. Ἡ ἀλήθεια θὰ βρεθῆ μόνο ὅταν ἡ ἔρευνά μας περιλάβῃ τὶς ἀκόλουθες τέσσαρες, κύριες πλευρὲς τοῦ ζητήματός μας: Τὴν οἰκονομικὴν, τὴν πολιτικὴν, τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν φιλοσοφικὴν-μεταφυσικὴν.

Γ'.

Ἄς ρίξωμε τώρα μιὰ πρώτη ματιὰ στὶς τέσσαρες αὐτὲς πλευρὲς. Αὐτὸ θὰ μᾶς βοηθήσῃ νὰ πάρωμε, εὐθύς ἀπὸ τὴν ἀρχή, μιὰ πρώτη ἰδέα τοῦ ζητήματος πού θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ στὴ σειρὰ τῶν ἄρθρων πού θ' ἀκολουθήσουν.

Πρώτη πλευρὰ εἶναι, εἶπαμε, ἡ οἰκονομικὴ. Κι' αὐτὴ ὅμως πρέπει νὰ ἐξετασθῆ ἀπὸ δύο ἀτόψεις. Τὴν κινήτικὴ καὶ τὴν στατικὴν.

1. Ἡ κινήτικὴ ἀποψὲς μᾶς παρουσιάζεται μὲ δύο εἰδικώτερες μορφές:

α) Σὰν πρόβλημα παραγωγῆς, ἀκόμη εἰδικώτερα, σὰν πρόβλημα πού ἀναφέρεται στὸν ἕνα ἀπὸ τοὺς τρεῖς «συντελεστὰς τῆς παραγωγῆς», τὴν ἐργασία. Καὶ μάλιστα τὴν ἐξηρητημένη ἐργασία, πού θεμελιώνεται στὴ σχέσι ἐργοδοτοῦ-ἐργάτου. Εἶναι, ἐπομένως πρόβλημα ἐξηρητημένης ἐργασίας.

β) Σὰν πρόβλημα κατανομῆς τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν καὶ μάλιστα τῶν ἀγαθῶν πού εἶναι καρπὸς τῆς ἐξηρητημένης αὐτῆς ἐργασίας.

2. Ἡ στατικὴ ἀποψὲς εἶναι σχετικὴ μὲ τὴν κατοχὴ τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν, μὲ τὴν ἰδιοκτησίαν. Μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι κι' ἐδῶ ἔχομε δύο εἰδικώτερα προβλήματα, τὸ πρόβλημα τῆς ἰδιοκτησίας, γενικὰ, καὶ τὸ πρόβλημα τῆς ἀνισότητος στὴν ἰδιοκτησία.

Ἄν ξανακιντᾶξωμε τὶς εἰδικώτερες αὐτὲς ἀτόψεις τῆς οἰκονομικῆς πλευρᾶς, θὰ δοῦμε ὅτι ἡ πρώτη, ἡ κινήτικὴ, ἀναφέρεται εἰς τὴν «διαδικασία τῆς παραγωγῆς»

των οικονομικῶν ἀγαθῶν, εἶναι δηλαδή, εἰς τὸ τέλος τῆς ἀναλύσεως, ζήτημα σχέσεων ἐργασίας καὶ κεφαλαίου. Στὴν δξύτερή του διατύπωσι τὸ ζήτημα ἀνάγεται στὴ θέσι τοῦ *πολετὰ ριὰ τοῦ* (3) μέσα στὴν κοινωνία, καὶ τῶν διεκδικησέων του.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ἡ στατικὴ μορφή ποῦ ἀναφέρεται στὴν ἰδιοκτησία, καταλήγει στὸ ζήτημα ποῦ δημιουργεῖται ἀπὸ τὴν παράλληλη ὑπαρξί ἐκείνων ποῦ ἔχουν πολλὰ καὶ ἐκείνων ποῦ ἔχουν ἐλάχιστα ἢ τίποτα. Στὴν δξύτερή του μορφή τὸ ζήτημα αὐτὸ προβάλλει ὡς ζήτημα τῆς ἀνεχειρίας, τῆς *πενίας*, τῆς «φτώχειας», τοῦ «*παιουπερισμοῦ*» (*pauperismus*) (4).

Ἡ οικονομικὴ αὐτὴ πλευρὰ συμπληρώνεται ἀπὸ τὴ θεώρησι τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος ὡς ζήτημα *δυναμικοῦ*. Τὸ ζήτημά μας ἐδῶ ἀνάγεται στὸ πῶς ἡ ρύθμισις τῶν οικονομικῶν προβλημάτων ποῦ εἶδαμε, τῶν σχέσεων ἐργασίας καὶ κεφαλαίου, τῆς ἰδιοκτησίας κλπ. θὰ ρυθμισθοῦν μὲ τρόπο δυναμικὸ καὶ μάλιστα μὲ τὴ χρησιμοποίησι τῆς δυνάμεως ποῦ λέγεται *κρατικὴ ἐπιβολή*. Ἢ πάλι, λοιπόν, γιὰ τούτῃ ἢ ἐκείνη τὴν διαμόρφωσι τῶν ὄρων τῆς ἐργασίας, γιὰ τὴ ρύθμισι τῆς ἰδιοκτησίας, γιὰ τὸν τρόπο τῆς κατανομῆς τῶν οικονομικῶν ἀγαθῶν, παίρνει τὴ μορφή τοῦ ἀγῶνος γιὰ τὴν κατάκτησι τῆς κρατικῆς ἐπιβολῆς, μὲ ἄλλα λόγια,

γιὰ τὴν κατάκτησι ἢ τὴν διατήρησι τῆς κρατικῆς ἐξουσίας. Καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ τὴν *πολιτικὴ πλευρὰ* τοῦ ζητήματός μας.

Δ'.

Παρ' ὄλες τὶς διαφορίας καὶ τὶς δξυτάτες ἀντιθέσεις στὴν οικονομικὴ καὶ τὴν πολιτικὴ πλευρὰ, ὅλοι συμφωνοῦν-τούλάχιστον δὲν διαφωνοῦν στὰ φανερά-ὅτι ὑπάρχει καὶ μιὰ ἄλλη πλευρὰ τοῦ ζητήματος, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν οικονομικὴ καὶ τὴν δυναμικὴ-πολιτικὴ. Εἶναι ἡ ἠθικὴ πλευρὰ. Φανερῶνεται μπροστά μας ὅταν, στὴν ἀντιμέτωπισι τῶν προβλημάτων ποῦ ὅπως εἶδαμε παραπάνω ἀποτελοῦν τὸ κοινωνικὸ ζήτημα, προβάλλῃ ἡ ἔννοια, τὸ αἴτημα, τοῦ ἠθικοῦ, τοῦ σωστοῦ, τῆς *δικαιοσύνης*. Εἶναι ἀρὰ γε σωστό, εἶναι ἠθικὸ, εἶναι δίκαιο νὰ εἶναι ἔτσι ἢ νὰ εἶναι ἄλλοιῶς ἢ κατανομή τῶν οικονομικῶν ἀγαθῶν, ἢ ἰδιοκτησία, ἢ θέσις τοῦ κεφαλαίου κλπ.; Ἐδῶ, παραμερίζομε τὴ δυναμικὴ πλευρὰ, ἐδῶ κ' ὁ πιὸ δυνατὸς κἀθεταί στὸ σκαμνὶ καὶ κρίνεται. Κρίνεται τὸ κοινωνικὸ σύστημα ποῦ ὑπάρχει, ὅπως, μὲ τὰ ἴδια κριτήρια, κρίνεται καὶ τὸ κοινωνικὸ σύστημα ποῦ ἐπιδιώκεται μὲ τοῦτο ἢ ἐκείνο τὸ πρόγραμμα. Ἔτσι, ἡ πλευρὰ αὐτὴ μᾶς φέρνει στὸ ζήτημα τῆς *κοινωνικῆς δικαιοσύνης*.

Ὅταν ὁμως φθάσωμε ἐδῶ, δὲν μπορούμε νὰ σταματήσωμε ἐδῶ! Ὅταν θελήσωμε νὰ ἀνεβοῦμε παρα-πάνω ἀπὸ τὴν ἀπλὴ οικονομικὴ νομοτέλεια ἢ σκοπιμότητα καὶ ἀπὸ τὴ γυμνὴ δυναμικὴ ἀναμέτρησι καὶ βρεθοῦμε ἀναγκασμένοι νὰ ρωτήσωμε καὶ τὴ συνειδήσι μας, νὰ κίρωμε ἔκκλησι στὴ φωνὴ τῆς συνειδήσεως τῶν συνανθρώπων μας, νὰ ἐπικαλεσθοῦμε τὸ κριτήριον τοῦ ἠθικοῦ καὶ τοῦ δικαίου, τότε θὰ δοῦμε, ὅτι μὲ μόνο τὸ νὰ λέμε ἔτσι, ἀόριστα, ὅτι εἶναι ἢ ὅτι δὲν εἶναι ἠθικὸ καὶ ὀρθὸ καὶ δίκαιο τοῦτο ἢ ἐκείνο τὸ κοινωνικὸ σύστημα, δὲν εἶπαμε ἀκόμα τίποτα. Γιὰ νὰ σχηματίσωμε τὴν κρίσι μας πρέπει νὰ ἀναρθοῦμε σ' ἕνα βασιζώτερον θεμελιακὸ κριτήριον κ' αὐτὸ θὰ ξεκινήσωμε γιὰ νὰ φθάσωμε καὶ στὴν εἰδικώτερον κρίσι γιὰ τὸ κοινωνικὸ σύ-

(3) Χωρὶς νὰ μποῦμε σὲ λεπτολογίεσ ποῦ δὲν μᾶς χρειάζονται ἐδῶ, μπορούμε νὰ ποῦμε πῶς τὸ προλεταριάτο ἀποτελεῖται ἀπὸ τοὺς ἐργάτες ποῦ α) δὲν διαθέτουν ἕποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἐργατικά τους χεῖρα, β) ἰσχυροῦνται ἐκπαισθεῖν στὴ διάθεσι τοῦ κεφαλαίου ποῦ θ' ἠθλήγη νὰ χρησιμοποιήσῃ τὰ χεῖρα αὐτῶν β) δὲν ἐλπίζουν. Ἔτσι ποῦ εἶναι τὰ πρῶτα, δεῖ θ' ἔμπορσοῦν πῶς νὰ ξεφύγουν (ἴσως οὕτε τὰ παιδιά τους) ἀπὸ τὴ θέσι αὐτῆ.

(4) Ἡ «φτώχεια», ὁ *pauperismus*, διαφέρει ἀπὸ τὴ *προλεταριάτου*, κυρίως γιὰ τὸ δὲν ἀποτὸ *λεῖ* ὅπως αὐτὸ «*τίξ*», εἶναι μᾶλλον μιὰ πραγματικὴ κατεῖσθις στὴν κοινωνία. Στὸ σύστημα τῆς μελέτης ποῦ κάνομε ἐδῶ, ἡ ἔννοια τοῦ *προλεταριάτου* ἀνάγεται στὴν *κινῆσι* ἢ *μορφή* τοῦ *κοινωνικοῦ* ζητήματος (*σοσιαλισμὸς* στὴ διαιδικασία τῆς *ποικιλότητος* καὶ *κατανομῆς* τῶν *οικονομικῶν ἀγαθῶν*), ἢ «φτώχεια» ἀνάγεται στὴ *στατικὴ μορφή*.

στημα ή τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ κοινωνικὸ φαινόμενο. Καὶ τὸ θεμελιακὸ αὐτὸ κριτήριον θὰ μᾶς τὸ δώσει ὁ φιλοσοφικὸς μας προσανατολισμὸς, ἡ κοσμοθεωρία μας, ἡ φιλοσοφικὴς καὶ μεταφυσικὴς μας ἀντιλήψεις. Σ' αὐτὲς ἐπάνω θὰ στηριχθῆ ἡ κρίσις μας, αὐτὲς θὰ μᾶς δώσουν τὴν «μείζονα πρότασι» τοῦ συλλογισμοῦ μας, ὥστε νὰ συμπεράνωμε, ὅτι αὐτὸ εἶναι δίκαιον καὶ ἐκεῖνο εἶναι ἀδίκον, αὐτὸ εἶναι ἠθικὸ καὶ ἐκεῖνο δὲν εἶναι ἠθικόν, αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ διατηρήσωμε καὶ ἐκεῖνο εἶναι κάτι πού πρέπει νὰ λείψῃ. Ἡ ἀκόμα εἶναι κάτι πού πρέπει καὶ τὴ ζωὴ μας ἀκόμα νὰ θυσιάσωμε γιὰ νὰ τὸ ἐπιτύχωμε, γιατί εἶναι ἀνώτερο-ἠθικὰ ἀνώτερο βέβαια!-καὶ ἀπὸ τὴ ζωὴ μας ἀκόμα.

Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο, ἡ φιλοσοφικὴ καὶ, παραπέρα, ἡ μεταφυσικὴ πλευρὰ, παίρνουν καίρια σπουδαιότητα εἰς τὸ κοινωνικὸ ζήτημα. Τόσο πού, σὲ μιὰ νοθευμένη ἔκφανσι, συμβαίνει νὰ ὑποστηρίζονται μεταφυσικὲς ἰδέες ὄχι ἀπὸ ἀληθινὴ πνευματικὴ ἀφομοίωσι καὶ εἰλικρινῆ πεποίθησι, ἀλλὰ, ἀκριβῶς, ἐξ αἰτίας τῆς ἐπιβολῆς πού ἔχουν οἱ ἰδέες αὐτὲς μετὰ τὴν ἀληθινὴν ἢ ὑποθετικὴν συνέπειάν τους γιὰ τὴν ὅλη ἀντιμετώπισιν τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος. Εἶναι γνωστὸ πὼς πολλοί, δυστυχῶς, ἐζήτησαν νὰ ὑποστηρίξουν τὴ χριστιανικὴ θρησκεία ὄχι ἀπὸ ἀληθινὴν πίστιν σ' αὐτὴν ἀλλὰ γιατί νόμιζαν πὼς μ' αὐτὴν θὰ δώσουν δικαίωσιν σὲ ὀρισμένη κοινωνικὴ κατάσταση πραγμάτων. Κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, μεγάλες μάζες ἐργατῶν ἀσπάζονται τὸν ὕλισμόν, ὄχι βέβαια γιατί ἐδιάβασαν τὸν Moleschott ἢ γιατί διαφρονοῦν μετὰ τὰ πειράματα πού ἔκανε ὁ Driesch ἐπὶ τῆς ἀναπλάσεως ἰστών καὶ ὀργάνων ἢ μετὰ τὴν θεωρίαν τῶν Quanta, ἀλλὰ γιατί νομίζουν ὅτι μετὰ τὴν ὕλιστικὴν μεταφυσικὴν θὰ ἐπιτύχουν καλύτερα τὴν οικονομικὴν διεκδικήσιν τους.

Ε'.

Εἶδαμε τὰ στοιχεῖα πού ἀπαρτίζουν τὸ κοινωνικὸ ζήτημα. Εἶδαμε τὴν πλευρὰν πού ἐμφανίζει τὸ ζήτημα αὐτὸ καὶ πού πρέπει νὰ ἔχωμε ὑπ' ὄψιν μας ὅταν τὸ ἀντιμετωπίζωμε, γιὰ νὰ μποροῦμε νὰ τὸ δοῦμε ὅπως πράγματι εἶναι καὶ ἐπομένως νὰ μπορέσωμε νὰ βροῦμε τὴν ἀλήθειαν ἐπάνω εἰς τὸ ζήτημα αὐτό. Μένει τώρα νὰ ἀρχίσωμε τὴν ἔρευνάν μας, τὴν ἔρευνα τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος, γιὰ νὰ βροῦμε καὶ νὰ ὁμολογήσωμε μετὰ χριστιανικὴ ἀντικειμενικότητα καὶ παρηρησία τὴν ἀλήθειαν ἐπάνω στοῦτο ζήτημα αὐτό. Ἀκόμη εἰδικότερα, ἀφοῦ ἡ ἔρευνά μας εἶναι μέρος τῆς ὅλης μελέτης τοῦ πὼς μποροῦμε νὰ φθάσωμε σὲ ἕναν ἀληθινὰ χριστιανικὸν πολιτισμόν καὶ ἡ ἔρευνα τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος πρέπει νὰ καταλήξῃ σ' ἕνα συμπέρασμα, ποῖα θέσι πέρνει τὸ κοινωνικὸ ζήτημα στὸν πολιτισμὸν αὐτό.

Φανερὸ ὅμως εἶναι πὼς πρέπει νὰ ἀρχίσωμε ἀπὸ μιὰ κριτικὴ ἐπισκόπησιν τοῦ τρόπου μετὰ τὸν ὁποῖον ἀντιμετωπίζονται τὸ κοινωνικὸ ζήτημα οἱ δύο κύριοι ἀντίπαλοι, τὰ δύο μεγάλα ἀντίθετα κοινωνικὰ συστήματα, ἀπ' τὴν μιὰ μεριά τὸ κεφαλαιοκρατικόν, ὁ λεγόμενος καπιταλισμὸς καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά ὁ σοσιαλισμὸς. Συνοπτικὴ βέβαια καὶ διαγραμματικὴ θὰ εἶναι ἡ κριτικὴ μας αὐτή, πρέπει ὅμως νὰ γίνῃ ὅπως ἀρομῶζει ἐν μιᾷ ἐργασίᾳ πού γίνεται μετὰ ἐπίκλησιν τῶν χριστιανικῶν ἀρχῶν. Ὁ Χριστὸς, καὶ ἐπομένως ὁ χριστιανὸς, ἀποστολὴν στὸν κόσμον ἔχει «ἕνα μαρτυρηθῆν τῆ ἀληθείας». Καὶ μιλώντας γιὰ τὸ κοινωνικὸ ζήτημα, ὁ χριστιανὸς θὰ βάλῃ τὸ χεῖρ στὴν καρδίαν του καὶ μετὰ ὁδηγὸν τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν χριστιανικὴν του συνείδησιν θὰ ἔλθῃ νὰ καταθέσῃ σάν μάρτυρ γιὰ νὰ πῇ τὴν ἀλήθειαν ἐμόνον τὴν ἀληθειαν καὶ ὅλην τὴν ἀλήθειαν, χωρὶς φόβον καὶ χωρὶς πάθος.

Π. ΜΕΛΙΤΗΣ

ΤΟ ΙΙ ΔΙΕΘΝΕΣ ΙΑΤΡΙΚΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΟΥ BOSSEY

Ἀπὸ δεκαετίας καὶ πλέον ἤρχισαν νὰ ἀναφαίνωνται εἰς τὴν ἱατρικὴν ἐπιστήμην νέοι ὄριζοντες (*), οἱ ὁποῖοι ἀποκαλύπτουν μίαν ἀνεκτίμητον ἀξίαν διὰ τὴν ἐπιστήμην: τὴν ἀνθρωπίνην προσωπικότητα. Ἡ σχετικὴ κίνησις διάχυτος κατ' ἀρχὰς μεταξὺ τοῦ ἱατρικοῦ σώματος τοῦ κόσμου ὁλοκλήρου, ἤρχισεν ἀπὸ τριετίας νὰ λαμβάνῃ συγκεκαυμένην μορφήν. Ἐθεωρήθη ἀπαραίτητος πλέον παρὰ τῶν σπουδαιοτέρων ἐκπροσώπων τῆς ἡ τελειῶς διάφορος ἀντιμετώπισις τοῦ πάσχοντος ἀνθρώπου. Ἡ ἱατρικὴ ἐπιστήμη, παρὰ τὰς θαυμασίας προόδους τῶν τελευταίων ἐτῶν, ἐξακολουθεῖ νὰ παρουσιάζῃ πολλὰ κενά. Ὅπου ἡ ἱατρικὴ ἐπιστήμη προσελάθει νὰ ἴδῃ εἰς τὸν ἀνθρώπον ἓνα μηχανικὸν ἄθροισμα συνήντα πάντοτε πρὸ αὐτῆς ἓνα ἀδιαίρετον σύνολον, τοῦ ὁποῦ ἐκαστον τμῆμα ἐξηρητῶτο ἀπὸ τὰ ἄλλα καὶ ἀτετέλει μαζὶ μὲ αὐτὰ ἐν σύνολον μὲ ἰδίους χαρακτήρας, τὴν προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου. Παρατηρήθη ἐπίσης, ὅτι μὲ τὴν τάσιν τῆς ἐπιστήμης πρὸς εἰδικεύσιν ὁ ἄρρωστος ἐνοσηλεύετο δι' ἕκαστον τῶν ὀργάνων του ἀπὸ διαφόρους ἱατροῦς, δὲν ἠδύνατο ὅμως νὰ ἐμπιστευθῇ τὴν προσωπικότητά του εἰς οὐδένα.

Καὶ αὐτοὶ οἱ εἰδικοί ὠμολόγησαν πλέον ὅτι ἡ εἰδικεύσις ἦτο μὲν ἀναγκαία ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἔπρεπε νὰ ἐμποδίζῃ τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ ἄρρωστου ὑπὸ νέαν ἔννοιαν, τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀλληλεγγύου ὁλοκλήρου τῆς προσωπικότητος.

Ἡ γενικὴ αὐτὴ στροφή πρὸς τὴν ἀναζητησὶν μιᾶς ἱατρικῆς τῆς προσωπικότητος, πρὸς ἀνεύρεσιν μιᾶς ἱκανοποιητικῆς ἀντιλήψεως περὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐπεβλήθη σὺν τῷ χρόνῳ διότι διεπιστώθη πλέον σαφῶς, ὅτι, ἂν ἡ ἱατρικὴ ἐπιστήμη κατῴρθωσε νὰ

ἀποκτήσῃ γνώσεις ἀκριβεῖς πολλῶν προβλημάτων σπουδαίων, δὲν ἐπέτυχε ὅμως δι' αὐτῶν νὰ γνωρίσῃ αὐτὸν τοῦτον τὸν ἀνθρώπον, νὰ ἀποκτήσῃ γνώσιν τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος.

Καὶ ὁ διεθνὴς ἱατρικὸς κόσμος ἤρχισε πλέον νὰ παραδέχεται ὅτι ἡ ἄρνησις τοῦ ψυχικοῦ κόσμου, τῆς ψυχῆς μὲ πνευματικὸν περιεχόμενον, ἀνήκει εἰς ἓνα ὀριστικῶς παρωχημένον παρελθόν.

Ἡ γενικὴ ὅμως αὐτὴ πλέον κατεύθυνσις τῆς συγχρόνου ἱατρικῆς πρὸς ἀναζήτησιν μιᾶς ἱατρικῆς τῆς προσωπικότητος δὲν ἀτετέλεσε θέμα ἐρευνῆς μόνον, ὡς θὰ ἠδύνατο νὰ φαντασθῇ κανεὶς, τῶν ψυχιάτρων. Δὲν ἀπέβλεψε μόνον εἰς τὰς γευρώσεις, εἰς τὰς λειτουργικὰς διαταραχάς. Ἀπέβλεψε πρὸς τὴν νόσον, ὁλόκληρον τὴν νόσον, τὴν προσωπικότητα, ὁλόκληρον τὴν προσωπικότητα. Καὶ χειρουργοί, παθολόγοι, βιολόγοι, ὑγειονολόγοι καὶ φυσιολόγοι ἤρχισαν πλέον νὰ ὁμιλοῦν περὶ μιᾶς φυσιολογίας ἀνθρωπίνης, καὶ νὰ τονίσουν ὅτι τὸ σωματικὸν καὶ τὸ ψυχικὸν προσβάλλονται ταυτοχρόνως καὶ ὅτι καὶ τὰ δύο ἔχουν ἀνάγκην ταυτοχρόνου βοήθειας διὰ νὰ ἐπανεύρῃ τὴν ἰσορροπίαν ἢ προσωπικότητος καὶ δι' αὐτῆς τὴν θετικὴν ὑγίαν.

Συνέπεια τῶν νέων αὐτῶν κατευθύνσεων καὶ ἀπόψεων, διὰ τὴν ὀρθὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ πάσχοντος ἀνθρώπου μετὰ παρατηρήσεις, μελέτας, ἐρευνας δεκάδος ἐτῶν ἦτο ὅτι οἱ ἱατροὶ τῶν διαφόρων χωρῶν ἔκριναν ἀναγκαίαν πλέον τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν σκέψεων τῶν διὰ τὴν δημιουργίαν μιᾶς νέας, τῆς συνθετικῆς ἱατρικῆς ἢ ὁποῖα θὰ βοηθήσῃ οὐσιαστικῶς τὸν ἀνθρώπον ὁλόκληρον.

Καὶ ἀπὸ τριετίας τὰ ἱατρικὰ συνέδρια εἰς ὅλον τὸν κόσμον διαδέχονται ἄλληλα οὐχὶ πλέον διὰ νὰ τονίσουν τὴν ὑπερνίκησιν τῶν ὑλιστικῶν ἀπόψεων εἰς τὴν ἱατρικὴν

(*) Βλ. Δ. Χαροκόπου Ἐπὶ τῶν νέων ἱατρικῶν ὀριζόντων, « Ἀκτίνες » 1948 σ. 503.

ἐπιστήμην, ἀλλὰ διὰ νὰ προχωρήσουν πρὸς τὴν σύνθεσιν, πρὸς τὴν θετικὴν πλέον ἀντιμετώπισιν τοῦ ἀνθρώπου ὁλοκλήρου ὡς ψυχασωματικῆς ἐνότητος.

Ἡ πρωτοπορεία εἰς τὰς νέας κατευθύνσεις ἀνήκει εἰς τοὺς Ἑλβετοὺς καὶ εἰς τοὺς Γάλλους συναδέλφους. Οὕτω ἀπὸ τοῦ 1946 ἡ ὁμάς τῆς Λυῶνος ἀπασχολήθη μὲ τὴν σπουδὴν τοῦ θέματος πῶς πρέπει καὶ δύναται νὰ διατηρηθῇ ὁ προσωπικὸς χαρακτήρ ἐν τῇ ἰατρικῇ καὶ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ προσωπικότης ἐν τῇ ἰατρικῇ» (Médécine et individuel) ἤρχισαν ἐκδιδόμενα εἰς εἰδικοὺς τόμους τὰ συζητηθέντα εἰς αὐτὰ θέματα καὶ αἱ εἰσηγήσεις τῶν καθηγητῶν Sendrail, Okinczye, Mazel, Biot κ. ἄ.

Τῷ 1947 λαμβάνει χώραν κατὰ τὸν Ἀπρίλιον ἐν Ρώμῃ τὸ II συνέδριον τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως τῶν Ἱταλῶν ἰατρῶν, ἀριθμούσης περὶ τὰ 7.000 μέλη μὲ κύριον θέμα, «Ἡ προσωπικὴ ἰατρικὴ καὶ ἡ ὁμαδικὴ ἰατρικὴ», (La Médecina individuale et la Medecina collettiva) μὲ εἰσηγητὰς τοὺς καθηγητὰς Diego d' Amico καὶ Luigi Gedda, τὸν Ἰούνιον ἐν Λισσαβῶνι τὸ III διεθνὲς συνέδριον τῶν Χριστιανῶν ἰατρῶν μὲ τὸ αὐτὸ θέμα μὲ τὴν συμμετοχὴν πλέον τῶν 200 ἰατρῶν, ἀντιπροσωπευόντων τὰς Χριστιανικὰς Ἰατρικὰς Ἐνώσεις καὶ Ἐταιρείας τῆς Ἀγγλίας Βραζιλίας, Βελγίου, Καναδά, Χιλῆς, Δανίας, Ἰσπανίας, Γαλλίας, Ὀλλανδίας, Ἱταλίας, Ἰρλανδίας, Πορτογαλλίας, Ρουμανίας, Σουηδίας, Ἑλβετίας, Τσεχοσλοβακίας ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ καθηγητοῦ Joao Rozto καὶ συμμετοχὴν προσωπικοτήτων ἰατρικῶν ὅλου τοῦ κόσμου.

Τὸν Αὐγούστου τοῦ 1947 συνήλθε τὸ διεθνὲς συνέδριον τοῦ Bossey ἐν Γενεύῃ μὲ συμμετοχὴν καὶ Ἑλλήνων ἀντιπροσώπων, καὶ μὲ κύριον θέμα τὴν ἰατρικὴν τῆς προσωπικότητος ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἰατροῦ τῆς Γενεύης Tourgnier καὶ τοῦ καθηγητοῦ τῆς Χειρουγικῆς τῆς Λυῶνος J. de Rougemont. Τὰ κατ' αὐτὸ εἶναι γνωστὰ ἀπὸ τὸ ἄρθρον τῶν Ἀκτινῶν τοῦ τεύχους τοῦ Δεκεμβρίου 1947.

Καθ' ὅλον τὸ χρονικὸν διάστημα μετὰ ξὺ 1947 καὶ 1948 εἰς τὴν Ὀλλανδίαν,

Γερμανίαν, Γαλλίαν κ. ἄ. ἔγιναν τοπικὰ συνέδρια ἀσχολούμενα μὲ τὴν ἰατρικὴν τῆς προσωπικότητος καὶ τὸν Αὐγούστου τοῦ 1948 τὸ II διεθνὲς συνέδριον τοῦ Bossey, περὶ τοῦ ὁποίου θὰ ἀσχοληθῶμεν κατωτέρω, τὸν δὲ παρελθόντα Ὀκτώβριον τὸ III συνέδριον τῶν Ἱταλῶν Χριστιανῶν ἰατρῶν ἐν Padova μὲ τὸ σπουδαιότατον θέμα «Ἡ ἀνθρώπινη προσωπικότης καὶ ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη» (La persona umana dal punto di vista della scienza medica). Εἰς τὰς χώρας ἐπίσης, τῶν ὁποίων οἱ ἀντιπρόσωποι ἔλαβον μέρος εἰς τὸ III διεθνὲς συνέδριον τῆς Λισσαβῶνος καὶ τὸ διεθνὲς συνέδριον τοῦ Bossey καθ' ὅλον τὸ ἔτος 1947-1948 αἱ ἰατρικαὶ χριστιανικαὶ ἐνώσεις ἐργάζονται διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης.

Ἀμυδρὰν εἰκόνα ὅλης αὐτῆς τῆς ἰατρικῆς κινήσεως δίδουν τὰ πρακτικὰ τοῦ διεθνοῦς συνεδρίου τῆς Λισσαβῶνος καὶ τὰ περιοδικὰ καὶ βιβλία τὰ ἐκδιδόμενα εἰς ὅλας τὰς χώρας τοῦ κόσμου.

Ἡ Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἐπιστημόνων εἶναι εὐτυχῆς διότι εὐθύς ἀπ' ἀρχῆς παρηκολούθησε μὲ ζωηρὸν ἐνδιαφέρον ὅλην αὐτὴν τὴν κίνησιν τῆς συγχρόνου ἰατρικῆς ἐπιστήμης, μετέσχε δι' ἀντιπροσώπων τῆς εἰς σχετικὰ συνέδρια καὶ δι' ἄρθρων καὶ δημοσιευμάτων εἰς τὰς «Ἀκτίνας», κατέδειξε καὶ κατέστησε γνωστὰς τὰς νέας ἀπόψεις ἐπὶ τῆς θεραπείας καὶ τῆς υγείας τοῦ ἀνθρώπου.

Σκοπὸς τοῦ II ἰατρικοῦ συνεδρίου τοῦ Bossey ἦτο ἡ ἀνταλλαγὴ σκέψεων ἐπὶ τῆς προόδου τῆς κατὰ τὸ 1947-1948 παρατηρηθείσης ἰατρικῆς κινήσεως πρὸς τὰς νέας κατευθύνσεις εἰς τὰς διαφόρους χώρας τοῦ κόσμου καὶ ἡ συζήτησις ἐπὶ τῶν κάτωθι κυρίων θεμάτων τῶν ἀπασχολούντων σήμερον τὸν διεθνῆ ἰατρικὸν κόσμον.

1. «Ἡ ἱστορία τῆς ἰατρικῆς σκέψεως» μὲ εἰσηγητὴν τὸν ψυχίατρον A. von Orelli ἐκ Ζυρίχης.

2. «Ἡ κοινωνικὴ ἰατρικὴ καὶ ἡ προσωπικότης» μὲ εἰσηγητὴν τὸν ἰατρὸν A. Vincent ἐκ Παρισίων.

3. «Τὸ πνεῦμα τῆς συνεργασίας ἐν τῇ ἰατρικῇ» μὲ εἰσηγητὴν τὸν καθηγητὴν τῆς

χειρουργικῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Λυῶνος J. De Rougemont.

4. «Ἡ ἐπαρῆ μεταξὺ τοῦ ἱατροῦ καὶ τοῦ ἀρρώστου» με εἰσηγητὴν τὸν ψυχίατρον A. Maeder ἐκ Ζυρίχης.

5. «Βιβλικαὶ ἀπόψεις ἐπὶ τῆς προσωπικότητος καὶ τῆς νόσου» με εἰσηγητὴν τὸν ἱατρὸν P. Tournier ἐκ Γενεύης. Πρέπει νὰ λεχθῆ ἔδῳ ὅτι ψυχὴ τοῦ συνεδρίου ὑπῆρξεν καὶ ἐφέτος ὁ ἱατρός P. Tournier βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ J. de Rougemont καὶ τοῦ ψυχιάτρου Theo Bovet ἐκ Ζυρίχης.

★

Τὸ II διεθνὲς ἰατρικὸν συνέδριον τοῦ Bossey ἔλαβε χώραν τὴν τελευταίαν ἑβδομάδα τοῦ παρελθόντος Αὐγούστου. Συμμετέσχον ἱατροὶ ἐννέα εὐρωπαϊκῶν κρατῶν καὶ συγχευομένως Ἑλβετίας, Γαλλίας, Ἰταλίας, Ὀλλανδίας, Φινλανδίας, Γερμανίας, Αὐστρίας, Βελγίου καὶ Ἑλλάδος.

Μεταξὺ τῶν προσελθόντων συγκατελέγοντο:

Οἱ καθηγηταὶ R. Siebeck, παθολόγος ἐκ Γερμανίας, H. Urban, ψυχίατρος ἐξ Αὐστρίας, P. Waardenburg, ὀφθαλμολόγος ἐξ Ὀλλανδίας, L. Rouyenne, ὀρθοπαιδικός, J. de Rougemont, χειρουργός καὶ P. L. M. Kuhn, λαρυγγολόγος, ἐκ Γαλλίας.

Οἱ ψυχίατροι Th. Bovet, A. Liengme, A. Maeder, A. Orelli, P. Plattner, W. Scheidegger, A. Stocker ἐξ Ἑλβετίας, I. Caruso καὶ Hild. Teirich ἐξ Αὐστρίας L. Van Loon ἐξ Ὀλλανδίας.

Οἱ παθολόγοι G. Van Balen, J. Bruin, D. Doyer, L. de Heer, J. Van de Hoeven, H. Waardenburg, ἐξ Ὀλλανδίας, S. Ernst καὶ A. Knorr ἐκ Γερμανίας, Ph. Kressman, Alex. Lapiné, A. Vincent, M. Vincent, A. Foex ἐκ Γαλλίας, F. Racanelli καὶ Assagioli ἐξ Ἰταλίας, ἢ F. Leclercq ἐκ Βελγίου.

Ὁ ἀκτινολόγος G. Lindeboon ἐξ Ὀλλανδίας, ἡ φυματιολόγος H. Brunnel ἐκ Γαλλίας, ὁ χειρουργός Ten Kate ἐξ Ὀλλανδίας.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀρκετοὶ εἶχον συμμετάσχει καὶ εἰς τὸ I ἰατρικὸν συνέδριον τὸν

Αὐγούστον τοῦ 1947, οἱ περισσότεροὶ ὅμως ἤρχοντο διὰ πρώτην φορὰν, διὰ νὰ ἀνταλλάξουν τὴν πείραν των ἐπὶ τῆς ἱατρικῆς τῆς προσωπικότητος μετὰ τὴν ὅποιαν ἤρχισαν νὰ ἀπασχολοῦνται κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη καὶ νὰ συμβάλλουν εἰς τὴν λήψιν ὀριστικῶν κατευθύνσεων, ἀπαραιτήτων διὰ τὸ μέλλον τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης.

Τὸ συνέδριον ἤρχισε ἐν μέσῳ μᾶς ἀτιοσφαιρας ἀγάτης καὶ συνεργασίας. Εἰς ἕκαστον προσερχόμενον εἰδίδετο ἀμέσως ὁ χαριετισμὸς τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων τῆς Ἑλλάδος, καλλιτεχνικὴ εἰκὼν φέρουσα τὴν Ἀκρόπολιν καὶ κάτωθεν τοὺς στίχους 1-7 τοῦ Α' Κεφαλαίου τῆς πρὸς Κολοσσαεῖς ἐπιστολῆς τοῦ Ἀπ. Παύλου, καὶ δακτυλογραφημένον τὸ «Πάτερ ἡμῶν» ἑλληνιστὶ καὶ λατινιστὶ διὰ τὴν συμπροσευχὴν, ἡ ὅποια θὰ ἐλάμβανε χώραν καθ' ἑκάστην πρωΐαν πρὸ τῆς ἐνάργεως τῶν συνεδριάσεων. Καὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς Κυριακῆς 22 Αὐγούστου κάτω ἀπὸ τὴν γνωστὴν ἐκ τῶν περυσινῶν ἐντυπώσεων αἰωνόβιον δρῦν τοῦ πάρκου τοῦ μεγάρου τοῦ Bossey, ἤρχισε καὶ πάλιν ἡ πρώτη συνεδρίασις μετὰ τὰς ἀμοιβαίας παρουσιάσεις. Ἦσαν εἰλικρινεῖς ὁμολογίαι ἐκ τῆς ζωῆς ἐκάστου συνέδρου ἐξηγουῦσαι τὴν ἀνάγκην, ἡ ὅποια ὠδήγησε εἰς τὴν κοινὴν αὐτὴν συνάντησιν πρὸς μάθησιν, ἀνταλλαγὴν πείρας καὶ συνεργασίαν διὰ τὴν πνευματικὴν ἀνανέωσιν τῆς ἐπιστήμης του, τὴν ὅποιαν, ἐνῶ ἐπὶ δεκάδα ἐτῶν ἐχρησιμοποίησε, δὲν ἔμενε ἱκανοποιημένος, λόγῳ τῆς ὑλιστικῆς ἀντιμετωπίσεως τῶν συνανθρώπων του, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν κατανόησιν ὅτι ἡ ἱατρικὴ τῆς προσωπικότητος τότε μόνον θὰ καθίστατο ἱατρικὴ τοῦ ἀρρώστου, ὅταν θὰ ἤρχιζε τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ὡς ἱατρικῆ τῆς προσωπικότητος καὶ τοῦ ἱατροῦ.

Πολλοὶ ἐκ τῶν παρουσιάσεων αὐτῶν, αἱ ὅποια συνετέλουν λόγῳ τῆς εἰλικρινείας των εἰς τὴν σύσφιγξιν τῆς ἀγάτης μεταξὺ τῶν συνέδρων, ἐξετέθησαν καὶ εἰς τὰς ἐντυπώσεις ἐκ τοῦ πρώτου συνεδρίου. Ἐδῶ θὰ ἀναφέρωμεν μερικὰς χαρακτηριστικὰς ἐκ τῶν παρουσιάσεων τῶν διὰ πρώτην φορὰν προσελθόντων.

«Ἐγενήθη εἰς ἐλεύθερον περιβάλλον καὶ μετὰ τὰς ἰατρικὰς μου σπουδὰς ἐπρωτίμως νὰ ἀσχοληθῶ ἰδιαίτερος μὲ τὴν ἑσωτερικὴν παθολογίαν ἀντὶ τῆς ψυχιατρικῆς, λέγει ὁ γνωστὸς ἀνὰ τὴν ὑψηλὸν καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Heidelberg R. Siebeck. Ἐπέμεινα εἰς τὴν σπουδὴν τῆς φυσικῆς, τῆς χημείας, τῆς φυσιολογίας. Ἀπὸ τὴν μακρὰν μου ὁμως σταδιοδρομίαν κατενόησα ὅτι ἡ φυσιολογία δὲν ἐπὶ τῆς ἀντιμετώπισιν τοῦ πάσχοντος ἀνθρώπου καὶ ἀπὸ τὸ ἀντικείμενον ἀνθρώπου ὡδηγήθη εἰς τὸ ὑποκείμενον μὲ τὴν πεποιθῆσιν ὅτι ἕκαστος ἀντιδρᾷ ἰδιαίτερος καὶ κατὰ συνέπειαν ἰδιαίτερος πρὸς νὰ ἀντιμετωπισθῇ ὁλόκληρος ὡς ὑποκείμενον καὶ ἀντικείμενον. Καὶ ἡ ἀνάγκη μιᾶς ἐπαναστάσεως εἰς τὴν ἰατρικὴν κατέστη δι' ἐμὲ ἀπαραίτητος μὲ τὴν ἐπίγνωσιν πλέον ὅτι ὁ ἀνθρώπος δέον νὰ θεραπεύεται ὁλόκληρος καὶ ὅτι ὁ ἰατρός θὰ κατορθώσῃ αὐτὸν ὅταν δὲν ὁμιλῇ ἀλλὰ ζῇ ὡς Χριστιανὸς εἰς τὴν ζωὴν του».

«Μόνον ὅταν ἐπέστρεψα εἰς τὸν Χριστιανισμόν κατενόησα ὅτι τὸ καθῆκον μου ἦτο τὸ νὰ εἶμαι ὠφέλιμος εἰς πάντα ὅστις μὲ περιβάλλει, ἀναφέρει ὁ ἰατρός Al. Lapinῆ ἐκ Γαλλίας εἰς τὸ τέλος τῆς πλέον συγκινητικῆς ὁμολογίας τὴν ὁποίαν ἤκουσε ἐφέτος τὸ συνέδριον τοῦ Bossey.

Διήγαγον τὸν βίον μου μακρὰν τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τῆς παιδικῆς μου ἡλικίας μέχρι 58 ἐτῶν, ὅτε συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν Γερμανῶν καὶ ἐγκλεισθεὶς εἰς σκοτεινὸν κελλὶον εἶδα τὸ Φῶς καὶ τὸ θαῦμα συνετελέσθη. Τὴν ὥραν πού ἐπρόκειτο νὰ τουφεκιθῶ καὶ ἐθεώρουν τὸν ἑαυτὸν μου χαμένον ἀνεπιστρεπτὲ ἐσώθη διὰ παντός. Καὶ ἡ ζωὴ μου ἔκτοτε ἐπὶ ὀκτὼ ἔτη ἀπ' οὗ ἠλευθερώθη ἀπέκτησε σκοπὸν καὶ προορισμόν. Ἡ δὲ ἐφαρμογὴ τῆς ἐπιστήμης τὴν ὁποίαν ἤσχουν ἐπὶ 40 περίοισιν ἔτη ἀπέκτησεν ἀξίαν, ἡ ἐπίδρασις ἡ ἀγαθὴ ἐπὶ τῶν ἀρρώστων ἔγινε τεραστία. Καὶ ὁμολογῶ ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ εἶδα διὰ τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ ὁ ὁποῖος δὲν μὲ ἐγκατέλειπε. Ἔμαθα πλέον νὰ εἶμαι ἰατρός καὶ προσέρχομαι εἰς τὸ συνέδριον ὡδηγηθεὶς ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ φίλου μου

Tournier διὰ νὰ ἐνωθῶ μαζί σας διὰ τὴν θεμελιώσιν τῆς ἀληθινῆς ἰατρικῆς, τῆς ἰατρικῆς τοῦ ἀνθρώπου. «Οὐαὶ μοι ἐὰν μὴ εὐαγγελίζομαι». Αὐτὸ εἶναι τώρα τὸ ἔμβλημα μου».

«Ἀντέστην εἰς τὸ Χιτλερικὸν κόμμα ὅταν κατενόησα πού ὡδήγει τὴν Γερμανίαν. Μοῦ ἀπηγορεύθη νὰ ὁμιλῶ, ἀτελεύτην ἐκ τῆς θέσεώς μου εἰς τὸ Νοσοκομεῖον ὅπου ὑπηρετοῦν, ἐφυλακίσθη, ὡδηγήθη εἰς Πολωνίαν. Διεσκορπίσθη ἡ οἰκογένειά μου, ὑπέφερα τὰ πάντα. Καὶ τέλος διεσώθη καὶ ἐπανεῦρον τὴν οἰκογένειάν μου. Εἰς τὴν χριστιανικὴν Πίστιν ὀφείλω τὰ πάντα καὶ σήμερον ἐργάζομαι εἰς κλινικὴν μὲ 40 ἀρρώστους. Μὲ τὴν ἐνθάρρουνσιν τοῦ καθηγητοῦ Siebeck μαζί μὲ ἄλλους συναδέλφους ἐπιθυμοῦμεν νὰ συντελέσωμεν εἰς τὴν ἐπικράτησιν τῆς ὁλοκληρωμένης ἰατρικῆς ἐπιστήμης, τῆς μόνης ἰκανῆς νὰ προσφέρῃ βοήθειαν εἰς τὴν πάσχουσαν ἀνθρωπότητα», καταλήγει ὁ ἰατρός A. Knorr, γεμάτος ἐνθουσιασμόν καὶ πίστιν κατακλήψασαν τὸ συνέδριον.

«Τὰ μαρτύρια τοῦ πολέμου ἐπέδρασαν ἐπὶ τῆς ζωῆς μου καὶ ἐπὶ τῆς ἀλλαγῆς τῆς ἰατρικῆς μου κατευθύνσεως, λέγει ὁ καθηγητῆς τῆς ψυχιατρικῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Innsbruck, A. Urban, σοβαρὸς καὶ σοφὸς συνάδελφος, τύπος ἀγαθότητος ἐμποιοῦσης ἐντύπωσιν.

Τὸ ἐναρκητήριόν μου μάθημα τῆς ἰατρικῆς ψυχολογίας ἐγένετο τὸ 1946 ἐπὶ τῆ βάσει τῶν νέων ἀληθῶν γραμμῶν τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης καὶ παρὰ τὰς δυσκολίας τὰς ὁποίας συναντῶ ἐκ μέρους συναδέλφων μου, δὲν μὲ ἐμποδίζει ἀπὸ τοῦ νὰ διδάσκω ἀπὸ τῆς πανεπιστημιακῆς ἑδρας τὴν σημασίαν τῶν πνευματικῶν ἀξιῶν ἐπὶ τῶν ὁποίων πρέπει νὰ θεμελιωθῇ ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη διὰ νὰ ἐπανεῦρη τὸν ὁρθὸν δρόμον τῆς».

Οἱ Ἕλληνες ἐκπρόσωποι τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων εἶχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐκθέσουν τὰ τῆς δράσεως τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων ἐν

Ἑλλάδι καθὼς καὶ ὄλων τῶν συνεργαζομένων χριστιανικῶν σωματείων, ἐπίσης δὲ καὶ τὸ θεορμόν ἐνδιαφέρον τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων διὰ τὴν ἐπιτελούμενην ἀναγέννησιν τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης. Μὲ πολλὴν χαρὰν ἐπληροφοροῦντο οἱ ξένοι τὴν ἐπιτελούμενην χριστιανικὴν ἐργασίαν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ σειρὰν ἑτῶν, τὴν καρποφορίαν τοῦ κηρύγματος, τὴν ἀνάπτυξιν τῶν κατηχητικῶν σχολείων, τῆς φοιτητικῆς νεολαίας, τῆς ἐργαζομένης νεολαίας, τῆς γυναικείας κινήσεως κλπ. Μὲ ἰδιαιτέραν προσοχὴν ἤκουσαν περὶ τῆς Δηλώσεως τῶν Ἑλλήνων Ἐπιστημόνων, λογοτεχνῶν καὶ καλλιτεχνῶν διὰ τὴν ἀνάγκη τῆς ἐπιστροφῆς εἰς τὸν Χριστόν, ἡ ὁποία προσυπεγράφη ἀπὸ κορυφαίου ἐπιστήμονα καὶ λογοφύλακα τοῦ ἐξωτερικοῦ (τινὲς ἐξ αὐτῶν ἄλλως τε ἦσαν παρόντες) ὅπως ἐπίσης καὶ περὶ τῆς Διακηρύξεως (*). Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ αὕτη ἀνεκοινώθη εἰς τὸ συνέδριον ἡ Ἱδρυσις εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ μέσα εἰς τοὺς κόλπους τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων, τοῦ Ἰνστιτούτου Ἰατρικῆς Ψυχολογίας καὶ Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς, τοῦ ὁποίου αἱ βασικαὶ γραμμαὶ καὶ κατευθύνσεις ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὸ τελευταῖον τεῦχος τῶν «Ἀκτίων». Ὅλοι οἱ μετέχοντες ἐξέφρασαν τὴν χαρὰν τῶν διὰ τὴν Ἱδρυσιν ἑνὸς τοιοῦτου κέντρου σπουδῶν εἰς τὰς Ἀθήνας μὲ τοιαύτας κατευθύνσεις καὶ προσεφέρθησαν νὰ βοηθήσουν, ἰδιαίτερος μάλιστα οἱ ἐξ αὐτῶν ψυχίατροι καὶ ψυχοθεραπευταί.

Καὶ αἱ παρουσιάσεις ἐσυνεχίσθησαν καθ' ὅλην τὴν ἑβδομάδα, συνεισφέρονσαι εἰς ἕκαστον τῶν συνεδρῶν πολὺτιμα βοηθήματα καὶ πείραν ἀλλὰ καὶ συσφίγγουσαι τοὺς δεσμοὺς μεταξὺ αὐτῶν, δεσμοὺς ἀδελφικούς, ὀφειλομένους εἰς τὴν χριστιανικὴν

(*) Εἰς μίαν συνάντησιν τὴν ὁποίαν εἶχαν ὁ φιλέλληνας Πρόεδρος τοῦ καντονίου τῆς Γενεύης καὶ μέλος τοῦ Ὀμοσπονδιακοῦ συμβουλίου τῆς Ἑλβετίας κ. Albert Picot μὲ τὸν συνέδριον ἰατροῦς ἤκουσε μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον τὰ τῆς χριστιανικῆς κινήσεως ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐξήγησε πληροφωρίας καὶ σχετικὰ δημοσιεύματα εὐχρηθεῖς τὴν προαγωγὴν ἑνὸς τῶν σπουδαίων ἔργων διὰ τὴν ἐποχὴν μας, ὡς τὸ ἐξαρκηρῆσαι.

Πίστιν ἐκ τῆς ὁποίας διεπνέοντο αὐτοί.

Ἐκάστην πρωΐαν ἐδίδοτο μία εὐκαιρία πνευματικῆς περισυλλογῆς εἰς τοὺς συνέδρους. Ἀνάγνωσις περικοπῆς ἐκ τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης εἰς τὴν γαλλικὴν, γερμανικὴν καὶ ἑλληνικὴν.

Χαρακτηριστικὴ τῶν συνεδριάσεων ἦτο ἡ παρατηρούμενη εἰς ὄλους τοὺς μετέχοντας ἐπίγνωσις ὅτι ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη χωρὶς νὰ ἀναμιγνύεται εἰς τὸ πεδῖον τῆς χριστιανικῆς Πίστεως τὴν ἐσέβητο καὶ διὰ τῶν ἐπιφανῶν ἐκπροσώπων τῆς ὡς γνησίᾳ ἐπιστήμῃ εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν τῆς ἔρευναν ἐξήταξε καὶ αὐτὴν, ὅπου τὴν συνήντα εἰς τὴν περιοχὴν τῆς, ὑπολογίζουσα τὴν πραγματικότητα τοῦ χριστιανικοῦ βιώματος καὶ τοὺς νόμους τοῦ τοῦ διέπουν.

Ἀνεγνώριζε τοῦτέστιν τὴν ἰδιαιτέραν σπουδαιότητα ποὺ παρουσιάζει τοῦτο εἰς τὴν σύγχρονον ἰατρικὴν, δεδομένου ὅτι μὲ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ ψυχικοῦ παράγοντος καὶ τὴν ἐπίδρασίν του εἰς τὴν ἐκδήλωσιν καὶ ἐξέλιξιν τῶν νόσων θὰ ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιῆ καὶ τὴν ψυχικὴν ἐπίδρασιν ὡς θεραπευτικὸν παράγοντα.

Ἐνεκα τούτου καὶ αἱ ἐπιστημονικαὶ εἰσηγήσεις καὶ συζητήσεις συνοδεύοντο καθ' ἑκάστην ἀπὸ τὴν συγκριτικὴν μελέτην τῶν σημείων ἐκείνων ὅπου ἡ ἐπιστήμη συνήντα εἰς τὴν περιοχὴν τῆς τὰς χριστιανικὰς περὶ ἀνθρώπου ἀντιλήψεις.

Ὅτω τὸ πρόγραμμα εἶχε καθορισθῆ ὡς ἐξῆς: Ἐκάστην πρωΐαν εἰς τὰς 9-10 γενικὴ συγκέντρωσις, συζήτησις τῶν χριστιανικῶν ἀντιλήψεων ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, τῆς νόσου, τοῦ θανάτου, τῆς θεραπείας καὶ τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης ἐν ἀντιπαραβολῇ πρὸς τὰ ἐκ τῆς προσωπικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς πείρας δεδομένα. Ἐπηκολούθει ἡ εἰσηγησις ἐπὶ τοῦ τεταγμένου ἐπιστημονικοῦ θέματος. Εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐκταθῶμεν ἐπὶ τῶν εἰσηγήσεων τούτων, θὰ προσπαθήσωμεν μόνον νὰ μεταφέρωμεν ἐν περιλήψει τὰ κύρια σημεῖα αὐτῶν. Τὴν πρώτην ἡμέραν ἐγένετο εἰσηγησις ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ Α. Von Orelli ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως τῆς ἰατρικῆς σκέψεως. Ὁ εἰσηγητὴς προσεπάθησε νὰ καθορίσῃ τοὺς τρεῖς μεγάλους σταθμοὺς ἐκ τῶν ὁποίων διήλθε

ἡ ἰατρικὴ ἐπιστὴμη ἦτοι εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς μαγικῆς ἰατρικῆς, καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος ὑπετάσσεται ἐκ φόβου εἰς τὰ πνεύματα, εἰς τὴν τῆς μηχανικῆς περιόδου, καθ' ἣν οὗτος ἀντιμετωπῶσι τελεῖως ὑλιστικῶς τὰ τοῦ ἀνθρώπου μετὰ πλήρη ἀπώλειαν τῆς ἐννοίας τῶν πνευματικῶν ἀξιών, καὶ εἰς τὴν τρίτην κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνεγνωρίσθη ἡ ψυχοσωματικὴ ἐνότης μετὰ τὴν ἱεραρχίαν ψυχῆς καὶ σώματος.

Τὴν ἐπομένην ἔλαβε τὸν λόγον ὁ ἰατρός Vincent ἐκ Παρισίων ἀσχολούμενος ἀπὸ μακρᾶς σειρᾶς ἐτῶν εἰς τὰ προβλήματα τῆς ἐννοίας τῆς προσωπικότητος ἐν τῇ κοινωνικῇ ἰατρικῇ καὶ ὁμιλήσεν ἐπὶ τῆς «Κοινωνικῆς Ἰατρικῆς καὶ τῆς προσωπικότητος» (Medecine Sociale et la Personne). Ἀναφέρομεν τὴν εἰσήγησιν ἐν περιλήψει, δεδομένου ὅτι προσεχῶς θὰ δημοσιευθῇ εἰς τὰς «Ἀκτῖνας» αὐτοῦσια.

Μετὰ θαυμασίαν ἱστορικὴν ἀνάλυσιν τοῦ ζωτικῶν αὐτοῦ θέματος, ὁ Vincent, προσέθη εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς σημασίας τὴν ὁποίαν ἔχει ἡ κοινωνικὴ ἰατρικὴ διὰ τὸν πάσχοντα καὶ ἀπέδειξε ὅτι οἱ σκόπελοι τοὺς ὁποίους συναντᾷ αὐτὴ διὰ τὴν ἐπιτυχὴ ἐφαρμογὴν τῆς προσέχονται ἐκ τῆς παρατηρηθείσης εἰς αὐτὴν Depersonnalisation, ἐκ τοῦ ὅτι ὁ ἄρρωστος εἶναι ἓνα «νούμερον». Καὶ ἐνῶ εἶναι ἀναγκασιότατη καὶ ὑψίστης σπουδαιότητος δυναμένη νὰ προσφέρῃ τεραστίαν βοήθειαν, ἀποτυγχάνει πλήρως, λόγῳ τῆς ὑλιστικῆς ἀντιμετωπίσεως τοῦ ἀρρώστου, καὶ ἐγείρει τὴν ἀγανάκτησιν τῶν ἰατρῶν καὶ τῶν ἀρρώστων μὴ ἱκανοποιημένων ἀμφοτέρων ἐκ τῆς ἀτελοῦς ἐφαρμογῆς τῆς.

Ἡ κοινωνικὴ ἰατρικὴ πρέπει ν' ἀνεύρῃ τὸν τρόπον νὰ ἐπιτύχῃ τὴν σύνδεσιν μεταξὺ τῆς ἰατρικῆς τῆς προσωπικότητος καὶ τῆς κοινωνικῆς (Corps Social) διὰ νὰ ἐπανεύρῃ τὴν θέσιν τῆς καὶ νὰ ἐκφύγῃ ἀπὸ τὴν ἀναρχίαν εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκεται σήμερον. Ὁ ὁμιλητὴς καταλήγων ἐξέθεσε τὰς ἀπόψεις του ἐπὶ τῆς δυνατότητος μιᾶς ὁργανώσεως ἰατροκοινωνικῆς διαφυλακτούσης τὰ δικαιώματα τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀρρώστου καὶ ἐτόνισε ὅτι ἡ γραμμὴ αὐτὴ εὐρίσκεται εἰς τὴν χριστιανικὴν περὶ ἀνθρώ-

που ἀντίληψιν, εἰς ἣν ἀνταποκρίνεται αὐτὴ αὐτὴ ἢ ὑπόστασις τῆς.

Τὴν ἐπομένην ἡμέραν ὁ καθηγητὴς τῆς χειρουργικῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Λυῶνος κ. J. De Rougemont παρουσίασε τὴν ἐργασίαν του ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῆς συνεργασίας ἐν τῇ ἰατρικῇ (Sur l' esprit d' equipe en médecine) βασιζόμενος ἐπὶ μακρᾶς πείρας καὶ ἀναλύσας διὰ μακρῶν τὴν ἀνάγκην τῆς συνεργασίας μεταξὺ τῶν ἰατρῶν διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἰατρικῆς τῆς προσωπικότητος. Ἡ ἰατρικὴ βοήθεια διὰ νὰ εἶναι πλήρης ἀπαιτεῖ τὴν ἐνότητα μεταξὺ τῶν ἰατρῶν καὶ τὴν ὑπερνίκησιν τῶν διαφορῶν συμπλεγμάτων τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν εἰς ἓνα ἕκαστον, ὡς τὸ συναίσθημα τῆς ἀσημότητος, τῆς μειονεκτικότητος, τῆς ἀνεπαρκείας, (Complexe de nullité, d' inferiorité, d' insuffisance) τὰ ὁποῖα ἐφ' ὅσον ὑπάρχουν ἐκδηλοῦνται δι' ὑπεραντιροπήσεων, ὑπερσταθμίσεων, (Surcompensations) μετὰ βλάβην τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀρρώστου.

Οἱ ἄρρωστοι δὲν εἶναι ἱκανοποιημένοι ἀπὸ τοὺς ἰατροὺς των παρὰ τὴν προσεκτικὴν θεραπείαν ἢ ὁποῖα τοὺς προσφέρεται. Καὶ αὐτὸ καταφαίνεται ἐκ τοῦ ὅτι πρὸ 50 ἐτῶν παρὰ τὴν ἔλλειψιν μέσων προόδου, ὁ ἰατρός ἦτο πρόσωπον σεβαστὸν εἰς ὄλους, ἐνῶ σήμερον παρὰ τὸ ὅτι εἶναι σοφὸς καὶ διαθέτει μέσα ἀσυγκρίτως τελειότερα, βλέπει μίαν ἔλλειψιν σεβασμοῦ ἐκ μέρους τῶν ἀρρώστων καὶ κατὰπτωσιν τοῦ κύρους του.

Τὰ αἷτια τῆς ἀποτυχίας θρῆψιμοῦ νὰ τὰ ἀναζητήσωμεν καὶ ἐὰν ἐρευνήσωμεν θὰ ἴδωμεν ὅτι εὐρίσκονται εἰς τὴν μὴ κατανόησιν τοῦ ἀρρώστου παρὰ τοῦ ἰατροῦ. Διότι ὁ ἄρρωστος προτιμᾷ νὰ ἐκφράσῃ τί σκέπτεται, τί αἰσθάνεται καὶ παραμένει ἀνικανοποίητος, ἀνίσχυος ὅταν θεραπεύεται διὰ μιᾶς ξηρᾶς συνταγῆς. Ἀπόδειξις εἶναι ἡ παρατηρούμενη κατακραυγὴ κατὰ τῶν κοινωνικῶν ἰδρυμάτων, ὅπου ὁ ἄρρωστος παρέρχεται οὐσιαστικῶς ἀπαρατήρητος ἂν καὶ ἐξετάζεται τεχνικῶς λεπτομερῶς. Ὁ ἰατρός πρέπει νὰ ἀγαπήσῃ καὶ νὰ ἀγαπηθῇ διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ συνεισφέρῃ καὶ ἐὰν θέλῃ νὰ ἐπιτύχῃ θρεῖται νὰ κατανοήσῃ ὅτι ἓνας ὁμοίος του θὰ θεραπευθῇ ἀπὸ

τὸν ὁμοίον του, ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον.

Πρὸ δεκαετίας, λέγει ὁ καθηγητὴς Rougemont, ἔβλεπα διαφορετικά τὰ πράγματα καὶ ἐκαυχώμην διὰ τὴν κλινικὴν μου. Ὅσάκις συνέβαινε κατὰ τὸ ἔρριπτα εἰς τοὺς ὅμιλους τῶν ἄλλων καὶ ἡσύχαζα. Ὅταν εἶχα ἐπιτυχίαν ἐδεχόμην μετ' εὐχαριστήσεως τοὺς ἐπαίνους. Ἦμιον ὡς φαίνεται πολὺ «λογικὸς» ὁ δὲ τεχνικὸς ὀρθολογισμὸς μου δὲν ἐξίτηι περισσότερα. Ἀπὸ ὀλίγων ἐτῶν ὅμως κατενόησα τὴν διαφορὰν τοῦ αἰσθάνεσθαι καὶ κατανοεῖν. Αἱ τεχνικαὶ ἀπαιτήσεις δὲν ἀνταπεκρίνοντο πρὸς τὴν πραγματικότητα. Μακρὰν τῆς ἐργασίας εἶχον δυσαρέστους ἀναμνήσεις. Ἦρχισα νὰ προσέχω τοὺς ἀρρώστους διαφορετικά καὶ εἰς τὴν ἐργασίαν νὰ διακρίνω τὴν προσωπικότητα ἐκάστου. Κατενόησα ὅμως ὅτι διὰ νὰ φθάσῃ κανεὶς καὶ νὰ προσφέρῃ πρέπει νὰ ἀγαπήσῃ καὶ καταλάβῃ ὁ ἴδιος διὰ νὰ ἐνοήσῃ τοὺς ἄλλους. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὅμως ἤρχισε καὶ ἡ κλινικὴ μου νὰ μεταμορφουταί ὑπακοή-πρωτοβουλία-ἀλληλεγγύη-εὐλυγισία. Ἀλλὰ καὶ ὡς συνέπεια: διαρκῆς ἀνάπτυξις τῆς προσωπικότητος. Μὲ τὴν ἀληθινὴν ἀγάπην διηνοιγετο ἐμπρὸς μου ὅ,τι κλειστὸν ὑπῆρχε καὶ ἡ συννενοήσις μετὰ τῶν συναδέλφων καὶ τοῦ προσωπικοῦ μᾶζι μετ' ἐμὴν κατανόησιν τῶν ἀρρώστων μᾶς βοηθεῖ καὶ συντρέπει, ὥστε αἱ σκληραὶ ὥραι τῶν δυσχερειῶν καὶ τῶν θυσιῶν διὰ τὸ καλὸν τοῦ ἀρρώστου νὰ μᾶς εὐρίσκουν ἠνωμένους καὶ νὰ δεχόμεθα τὰ πάντα ἐν οἰγῇ.

Τὴν προτελευταίαν ἡμέραν τοῦ συνεδρίου ὁ ψυχίατρος A. Maeder ἐκ Ζυρίχης παρουσίασε τὴν ἐργασίαν του μετὰ τὸ ὑψίστης σπουδαιότητος θέμα. «Ἡ ἐπαφὴ μεταξὺ ἱατροῦ καὶ ἀρρώστου» (Le Contact entre le medecin et le malade). Ἄρθρον ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἐδημοσιεύθη εἰς τὰς «Ἀκτῖνας» (Δεκέμβριος 1948 σελ. 553-557), ἐν περιλήψει δὲ ἡ ὅλη ἐργασία ἔχει ὡς ἐξῆς: «Ἡ ἐπαφὴ δὲν εἶναι ἀπλῶς ἔννοια ἐξωτερικῆ ἀλλὰ ἔχει τὴν ἰδικὴν της ἐσωτερικότητα καὶ οὐσίαν. Ὑπάρχουν διάφοροι μορφαὶ ἐπαφῆς ἀλλὰ εἰς τὴν ἀληθῆ ἐπα-

φῆν ὑπάρχει τὸ λογικόν, τὸ αἰσθημα, ἡ μετὰβασις ἀπὸ τοῦ ἀντικειμένου εἰς τὸ ὑποκειμένον διὰ τὴν δημιουργίαν ἀτμοσφαιράς ἐμπιστοσύνης ἢ ὁποῖα εἶναι ἀπαραίτητος. Ἡ ἐνδοψυχικὴ αὐτῆ σχέσις περιλαμβάνει ὁλόκληρον τὴν σφαίραν τοῦ ὑποκειμένου, τὸ ὅποῖον ἀρέσκειται πάντοτε νὰ ἐξῆ μίαν προοπτικὴν διὰ νὰ προσανατολιζέται συνεχῶς ἐκ νέου εἰς τὰς ὑπερπροσωπικὰς καὶ τὰς πνευματικὰς ἀξίας».

Μετὰ ταῦτα ὁ Maeder ἐκθέτει πῶς με μίαν τοιαύτην προσωπικότητα ὀφείλομεν νὰ ἐρχόμεθα εἰς ἐπαφὴν καί, ὡς ἤδη γνωρίζουν οἱ ἀναγνώσται τῶν «Ἀκτῖνων» ἀπὸ τὴ τελευταίαν ἀρθρον του, τὸ ὅποιον ἐδημοσιεύθη ἤδη εἰς τὰς «Ἀκτῖνας», πῶς ὁ ἱατρός θὰ ἐπικαιωνήσῃ μετὰ τὸν ψυχικὸν κόσμον τοῦ ἀρρώστου. Ἡ ὅλη προσπάθεια τείνει κατὰ τὸν Maeder εἰς τὴν ἀποκατάστασιν μιᾶς ἀληθοῦς προσωπικότητος, ἱκανῆς νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἀποστολὴν της εἰς τὴν ζωὴν.

Τὸ συνέδριον καθ' ὅλην τὴν ἐβδομάδα καὶ εἰς ἰδιαιτέρας συνεδριάσεις ἀπησχολήθη μετὰ τὰς «Βιβλικὰς ἀπόψεις ἐπὶ τῆς προσωπικότητος καὶ τῆς νόσου». Εἰσηγητὴς ὁ ἱατρός P. Tournier ὁ ὁποῖος προσέβη εἰς θαυμασίαν ἀνάπτυξιν τῶν ἀπόψεων τούτων. «Θὰ ἐνόμιζε κανεὶς, εἶπε, ὅτι ἡ Βίβλος ἀσχολεῖται ἀποκλειστικῶς μετὰ τὰ «θρησκευτικὰ» μόνον ζητήματα καὶ δὲν ἔχει σχέσιν μετὰ τὰς προόδους τῆς ἐπιστήμης καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν ζωὴν μας καὶ τὰς σημερινὰς συνθήκας. Καὶ ὅμως ἐὰν θελήσωμεν νὰ τὴν μελετήσωμεν θὰ ἴδωμεν ὅτι δυνάμεθα νὰ ἐξαγάγωμεν ἐξ αὐτῆς κατευθύνσεις ὡς ἱατροὶ καὶ νὰ τὰς ἐφαρμοσώμεν εἰς τὴν ζωὴν μας. Καὶ τοῦτο γίνεται, ὅταν ἀναζητήσωμεν τὴν προοπτικὴν διὰ τὴν ἱατρικὴν ἐπιστήμην, ὅποτε θὰ ἴδωμεν ὅτι μία ἰδέα γενικὴ ὑπάρχει εἰς αὐτήν. Πανταχοῦ ὁμιλεῖ περὶ τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ φύσει, περὶ τῆς ἀναζητήσεως τῆς ἀληθοῦς φύσεως τῶν γεγονότων, περὶ τῆς ἀντιμετωπίσεως τῆς ζωῆς. Αἱ βιβλικαὶ ἀπόψεις χρησιμεύουν εἰς τὸ νὰ μᾶς βοηθήσουν νὰ μὴ βλέπωμεν εἰς τὰ ζητήματα τῆς ζωῆς, τὴν τύχην, τὴν σίμπτωσιν ἀλλὰ κατὰ συνδεόμενον μετὰ τὸν προορισμὸν τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ νόσος, ὅπως τὴν βλέπουν σήμερον οἱ ἰατροί, παρουσιάζει δύο ἐννοίας, τὴν ἐπιστημονικὴν καὶ τὴν πνευματικὴν. Οἱ ἄρρωστοί μας ἔχουν εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς τὴν κατανόησιν τοῦτο. Δὲν ὁμιλοῦν περὶ αὐτοῦ ἀλλὰ τὸ πιστεύουν ἀπολύτως καὶ ὁμολογοῦν ὅτι ἐκ τῆς νόσου ἐξ ἧς ὑπέφερον, ἐπανεύρουν καὶ τὴν ἀλήθειαν εἰς τὴν ζωὴν τὴν διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς σταθερᾶς ὑγείας. Ἀνατρέχοντες καὶ ἡμεῖς οἱ ἰατροὶ εἰς τὴν ἔρευναν τῆς ἐννοίας τῆς νόσου δυνάμεθα μετὰ πεποιθήσεως νὰ ὁμολογήσωμεν ἂν σκεφθῶμεν βαθύτερον ὅτι οὐδόλως ἱκανοποιούμεθα ἐκ τῆς ἐπιστημονικῆς προοπτικῆς ὅτι ἡ νόσος ἀποτελεῖ τυχαίαν συνέπειαν μολύνσεως ἐκ μικροβίων. Μὲ τὴν ἐπιστημονικὴν προοπτικὴν ἡ νόσος δὲν παρουσιάζει οὐδεμίαν ἐννοίαν. Καὶ μόνον ἡ Βίβλος ἀποδεικνύει τὴν πνευματικὴν ἐννοίαν τῆς νόσου, ἐκτὸς τῆς ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως, καὶ ὁδηγεῖ εἰς τὴν σταθερὰν προλήψιν τῆς καὶ τὴν θετικὴν θεραπείαν τῆς. Ἡ παρατήρησις, τὸ πείραμα, ὁ ἐπιστημονικὸς συλλογισμὸς ἀποτελοῦν μίαν ἀναγκαίαν πηγὴν γνώσεως τοῦ ἀνθρώπου ἀλλ' ἀνεπαρκῆ πρὸς πληρῶσιν τῶν παρατηρούμενων κενῶν.

Τὰ ἐπιστημονικὰ συμπεράσματα, ἐρχόμενα εἰς ἀντιπαράβολὴν μὲ τὰς περὶ ἀνθρώπου Χριστιανικὰς ἀντιλήψεις, εὐρίσκουν πλήρως τὴν συμπλήρωσιν τῶν, διότι τότε ἡ ἰατρικὴ ἐπιστῆμη καθίσταται ὄντως ἐπιστῆμη τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀξιοποιεῖται ὡς δυναμένη νὰ κατανόησιν τὸν ἀνθρώπον ὡς ψυχοσωματικὸν σύνολον. Εἰς τοὺς ἰατροὺς ἐναπόκειται ὁμοῦ νὰ κατανόησιν τὴν βαθυτέραν ἐννοίαν τῆς νόσου καὶ νὰ ὁδηγήσῃν τοὺς ἀρρώστους τῶν εἰς τὴν ἐνότητα, γινόμενοι «συνεργοὶ Θεοῦ», διὰ νὰ ἐπανέγρουν τὴν πραγματικὴν ὑγείαν οἱ ἄρρωστοι. Ἡ ἀληθὴς ἄρα θεραπεία τοῦ ἀρρώστου δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἐκ τῆς ἐπιστημονικῆς βοήθειας, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς στάσεως τοῦ ἀρρώστου ἔναντι τῆς νόσου, ἐκ τῆς στάσεως τοῦ ἰατροῦ ἔναντι αὐτῆς. Ἡ οὐσία πλέον τῆς ἰατρικῆς ἐπιστῆμης δὲν ἔγκειται μόνον εἰς ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ε ν ε ρ γ ε ῖ ὁ ἰατρὸς ἀλλὰ καὶ εἰς ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ε ἴ ν α ῖ ὁ ἴδιος. Ἐφ' ὅσον ἡ νόσος θὰ ἐκλαμβάνεται ὑπὸ τῶν ἰατρῶν καὶ τῶν ἀρρώστων ὡς τυ-

χαῖον γεγονὸς καὶ δὲν θὰ γίνῃ νοσητὴ ἢ βαθυτέρα τῆς ἐννοια ὑπὸ ἀμφοτέρων, ἡ θετικὴ ὑγεία εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐπέλθῃ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, ἡ ὁποία θὰ βασανίζεται ἕως ὅτου ἀνακαλύψῃ τὸν ἀληθινὸν δρόμον τῆς-τὸν δρόμον τοῦ προορισμοῦ τῆς.

Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐβδομάδος αἱ γενικαὶ ὡς καὶ αἱ κατ' ἰδίαν συζητήσεις ἐπὶ τῶν διαφόρων ἐκτεθέντων θεμάτων ὑπῆρξαν πλούσιαι εἰς συμπεράσματα διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν νέων κατευθύνσεων τῆς ἰατρικῆς ἐπιστῆμης εἰς τὰς χώρας ἐξ ὧν ἕκαστος συνέεδρος προήρχετο. Λόγω τῆς σοβαρότητος αὐτῶν ἀπεφασίσθη ἡ ἔκδοσις περιλήψεως τῶν συζητηθέντων καὶ ἀποφασισθέντων μέχρι τῆς δημοσιεύσεως τῶν πρακτικῶν τοῦ συνεδρίου, ἀνετέθη δὲ εἰς ἐπιτροπὴν ἡ σύνταξις αὐτῆς. Ἡ ἐπιτροπὴ, εἰς τὴν ὁποίαν μετέσχε καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἀντιπροσωπεῖα κατόπιν ἐντολῆς τοῦ συνεδρίου, συνώψισε τὰ πορίσματα εἰς ἓνα διάγγελμα (message) τὴν δὲ τελευταίαν ἡμέραν τοῦ συνεδρίου εἰς ἰδιαίτερον συνεδρῖον ἀνεγνώσθη τὸ διάγγελμα τοῦτο καὶ ὑπεγράφη παρ' ὅλων τῶν συνέδρων ἰατρῶν. Ἰδοὺ τὸ κείμενον τοῦ μηνύματος τούτου.

«Οἱ ὑπογεγραμμένοι ἰατροί, οἱ ὅποιοι μετέσχομεν εἰς τὸ δευτερον διεθνὲς ἰατρικὸν συνέδριον τοῦ Bossey (22-29 Ἀυγούστου 1948) θεωροῦμεν ὑποχρέωσιν μας νὰ καταστήσωμεν γνωστὰ τὰ πορίσματα τοῦ συνεδρίου διὰ τὸν προσανατολισμὸν τῆς συγχρόνου ἰατρικῆς ἐπιστῆμης, προκειμένου νὰ ἐπιτύχῃ αὕτη εἰς τὴν ἀποστολὴν τῆς πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἀτόμου καὶ τῆς κοινωνίας:

1. Ἡ ἰατρικὴ ἐπιστῆμη ὀφείλει νὰ ἀπελευθερωθῇ ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς ὕλιστικῆς καὶ μηχανιστικῆς σκέψεως. Μὲ τὴν κατὰχρησιν τῆς ἀναλύσεως ἔχασε τὴν ἐννοίαν τοῦ ἀνθρώπου. Αἱ κατακτήσεις τῆς συγχρόνου φυσικῆς ὅσον ἀφορᾷ τὸ «κοσμολογικόν», τὸ ὅποιον δὲν εἶναι μηχανιστικὸν οὔτε νετερμινιστικὸν αἰ πρόοδοι τῆς βιολογίας, τόσον ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ζωὴν, ἡ ὁποία δὲν εἶναι ἀπλῶς ἓνα φυσικοχημικὸν σύστημα, ὅσον καὶ εἰς ὅτι

ἀφορᾷ εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἀνθρώπου ἀπέναντι τῶν ἄλλων ἐμβίων ὄντων· αἱ πρόοδοι τέλους τῆς ψυχολογίας ἐπὶ τῆς «προσωπικότητος» δὲν ἐπιτρέπουν πλέον εἰς τὴν Ιατρικὴν νὰ ἀκολουθῆ ὀλισθητικὰς ἀντιλήψεις.

2. Ἡ ἀξία τοῦ ἀνθρώπου συνίσταται εἰς τὸ ὅτι ἡ ζωὴ του ἔχει ἕνα νόημα. Αὐτὸ τὸ νόημα εἶναι ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ λύτρωσις. Τοιοῦτοτρόπως παρουσιάζεται ὑπὸ τὴν τριπλῆν ἀποψιν αὐτὸ τὸ ὅποιον ὀνομάζομεν ἀνθρωπίνην προσωπικότητα.

3. Ἡ «Ιατρικὴ τῆς προσωπικότητος», ὅπως τὴν ἀντιλαμβάνομεθα, δὲν ἀφορμᾶται μὲν ἀπὸ δογματικῶν προϋποθέσεων, εἶναι ὅμως ἡ μόνη ἱκανὴ νὰ μᾶς κάμῃ νὰ ἐνοήσωμεν τὴν βιθλικὴν ἀποψιν περὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου. Αὐτὴ ἡ γνῶσις ἐξ ἄλλου τῆς σχέσεως μεταξὺ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ κόσμου μᾶς ὀδηγεῖ εἰς τὴν πλήρη κατανόησιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ προπαρασκευάζει καὶ τὴν τελείαν ἀνάπτυξιν τῆς Ιατρικῆς ἐπιστήμης.

4. Ἡ ὑγεία σημαίνει κάτι περισσότερον ἀπὸ τὴν ἀπουσίαν τῆς ἀσθενείας καὶ συνίσταται εἰς μίαν ἁρμονίαν μεταξὺ σώματος, ψυχῆς καὶ πνεύματος. Ἀπαιτεῖ μίαν στάσιν ἀνωτερότητος, ἰδιαιτέρως δὲ τιμιότητος, καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὸ ἐγὼ μας. Ἀπαιτεῖ ἀκόμη τὴν ἐσωτερικὴν ἐλευθερίαν, τὴν ἀγάπην, μὲ μίαν λέξιν τὴν πλήρη ἀποδοχὴν τῆς τάξεως, ἡ ὅποια καθιδρύθη ἀπὸ τὸν Θεόν.

5. Ἀντιθέτως, ἡ ἀσθένεια δὲν ὀφείλεται μόνον εἰς τὴν τυχαίαν συμβολὴν ἐνὸς μικροβίου ἢ ἄλλων φυσικῶν παραγόντων, ἀλλὰ δηλοῖ καὶ τὴν ἔκφρασιν μιᾶς δυσαρμονίας τῆς προσωπικότητος καὶ τοῦ κόσμου, τὴν ἀπάρνησιν τῆς θείας

τάξεως. Αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ ἀπάρνησις θέτει τὴν σφραγίδα τῆς εἰς τὰς συγκρούσεις, τὰς ἀνησυχίας καὶ τὰς θλίψεις τοῦ ἀσθενοῦς, αἱ ὅποια ἀποτελοῦν μίαν προειδοποίησιν διὰ τὴν ἀνάγκην τῆς συναντήσεως μὲ τὸν Θεόν.

6. Ἀπευθύνομεν μίαν πρόσκλησιν εἰς τοὺς Ιατροὺς καὶ ἰδιαιτέρως πρὸς τοὺς νέους Ιατρούς, διὰ νὰ συνεργασθοῦν εἰς μίαν ἀναγέννησιν τῆς Ιατρικῆς ἐπιστήμης, ἡ ὅποια περιλαμβάνει, μαζὶ μὲ ὅλας τὰς ἐπιστημονικὰς καὶ τεχνικὰς προόδους, τὴν πλήρη γνῶσιν τῆς προσωπικότητος μὲ τὰς τρεῖς τῆς πλευρᾶς τὴν φυσικὴν, τὴν ψυχικὴν καὶ τὴν πνευματικὴν.

7. Ἡ εἰρήνη εἶναι διὰ τὴν κοινότητα τῶν λαῶν ὅ,τι εἶναι ἡ ὑγεία διὰ τὸ ἄτομον. Δὲν σημαίνει μόνον ἀπουσίαν τοῦ πολέμου, ἀλλὰ σημαίνει μίαν θετικὴν ἁρμονίαν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ἁρμονίαν, βασιζομένην ἐπὶ τῆς ἀνεκτικότητος, τῆς ἀμοιβαίας ἀγάπης καὶ τοῦ σεβασμοῦ τῆς ἀνθρωπίνης ἀξίας, χωρὶς διακρίσεις τάξεων καὶ φυλῶν. Ἡ εἰρήνη δὲν ἐπιβάλλεται μὲ κανένα ἐξωτερικὸν ἐξαναγκασμόν, ἀλλὰ οἰκοδομεῖται, ὅταν εὐρίσκωμεν τὴν εἰρήνην τῆς ψυχῆς. Ἐχομεν τὴν προσωπικὴν πείραν, ὅτι μόνον ἡ πίστις εἰς τὸν Χριστὸν δίδει αὐτὴν τὴν εἰρήνην».

*

Τὸν καρπὸν αὐτὸν τοῦ συνεδρίου τοῦ Bossey, οἱ Ἕλληνες ἀντιπρόσωποι ἔχουν τὴν τιμὴν καὶ τὴν χαρὰν νὰ παρουσιάσουν εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἀναγνωστικὸν κοινόν, μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι παρουσιάζουν ἕνα κείμενον ἱστορικῆς σημασίας διὰ τὸν πολιτισμὸν μας.

Δ. ΧΑΡΟΚΟΠΟΣ

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΜΟΝΟΣ (*)

ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΟΤΗΣ ΚΑΙ ΖΩΗ

Εἰς πᾶν κύτταρον, ἄρρεν ἢ θῆλυ, ὑπάρχουν χρωματοσώματα καὶ γεννηταί. Τὰ χρωματοσώματα ἀποτελοῦν τὸν μυστηριώδη πυρήνα ὃ ὁποῖος περιέχει τοὺς γεννητάς, οἱ δὲ γεννηταί εἶναι οἱ κύριοι ἀποφασιστικοὶ παράγοντες ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ τί πρόκειται νὰ γίνῃ κάθε ζῶν ὄργανισμός. Τὰ κυτοπλάσματα εἶναι αἱ θαιμασταὶ χημικαὶ ἐνώσεις· αἱ ὁποῖαι περιβάλλουν καὶ τὰ 2 αὐτὰ σώματα. Οἱ γεννηταί εἶναι τόσον ἀπειροελάχιστοι ὥστε ἐάν συνεκτροῦντο ὅλοι ὁμοῦ, αὐτοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποῖους ἐξαρτῶνται ὅλα τὰ ἀνθρώπινα ὄντα πού κατοικοῦν σήμερον ἐπὶ τῆς γῆς, μὲ ὅλην τὴν ἀτομικότητά των, τὴν ψυχολογίαν, τὸ χρῶμα καὶ τὴν φυλὴν των, θὰ κατελάμβανον ῥῶρον μικρότερον ἀπὸ τὸ ἔσωτερον μῖξ δακτυλῆθρας. Αὐτοὶ οἱ ὑπερ-μικροσκοπικοὶ γεννηταί εἶναι τὰ ἀποκλειστικὰ κλειδιά διὰ τὰ χαρακτηριστικὰ ὄλων τῶν ἀνθρώπων, τῶν ζωϊκῶν καὶ τῶν φητικῶν ὄντων.

Μία δακτυλῆθρα εἶναι, βεβαίως, πολὺ μικρὰ διὰ νὰ χωρέσουν μέσα της ὅλα τὰ ἀτομικὰ χαρακτηριστικὰ δύο δισεκατομμυρίων ἀνθρώπων ὄντων. Ἐν τούτοις τὰ γεγονότα δὲν ἐπιδέχονται συζήτησιν. Ὅστε οἱ γεννηταὶ αὐτοὶ καὶ τὰ κυτοπλάσματα περιζελίου ὅλην τὴν κανονικὴν κληρονομικότητα ἐνὸς πλήθους προγόνων καὶ διατηροῦν τὴν ψυχολογίαν ἐκείνου εἰς ἓνα τόσον μικροσκοπικὸν ῥῶρον; Καὶ τί ἀκριβῶς περιζελίου; Μίαν διατάξιν ἀτόμων; Ἡ μήπως τὸ κάθε τι ἔχει ἀφεθῆ εἰς τὴν τύχην;

Ἐδῶ παρατηρεῖται μία λειτουργία ἢ ὁποῖα ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἐπιβίωσιν τῆς φυλῆς. Ἡ τελειοποίησις τῆς φυ-

λῆς θὰ εἶναι ἡ ἐμφάνισις τοῦ πνεύματος. Ἐχει σχεδιασθῆ ἀπὸ τὴν Ἱερατὴν Διάνοιαν ἢ ὁποῖα δὲν θὰ ἐπέμβῃ οὔτε θὰ τὴν ἐπιταχύνῃ μολονότι, ὁ ἀνθρώπος δὲν ἐννοεῖ ἢ εἶναι ἀνυπόμονος διὰ τὴν πορείαν τὴν ὁποῖαν τὸ πνεῦμα λαμβάνει. Ἡ περαιτέρω ἀνάπτυξις ἐξαρτᾶται ἀφ' ἐνὸς ἀπὸ τὰ ὑφιστάμενα χαρακτηριστικὰ καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀπὸ ἓν σταθερὸν περιβάλλον. Ἐπομένως ἡ τύχη καὶ ἡ συμπτώσις παίζουν μικρὸν ῥόλον εἰς τὴν ἐξέλιξιν, ἐκτὸς ἀπὸ τὰς διαφορὰς τὰς ὀφειλομένας καὶ εἰς τοὺς δύο γονεῖς, διαφορὰς αἱ ὁποῖαι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει περιορίζονται εἰς τὰς κληρονομούμενας ποικιλίας.

Ἐνῶ ἀρχίζετε π.χ. μὲ μίαν πεταλοῦδαν, ἔχετε ἓνα μεταξοσκώληκα. Ὁ μεταξοσκώληξ τρώγει μὲ λαιμαργίαν, φθάνει εἰς τὴν ἀμὴν του, καλύπτεται ἀνέτως μὲ ἓνα ἔνδυμα ἐν μέρει μετάξινον, καὶ τότε γίνεται χρυσαλλίς. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἰστούς τοῦ σώματος ἀναλύονται εἰς κύτταρα καὶ γίνονται ἐν μίγμῃ. Κανεὶς χημικός δὲν ἔχει ἀνακαλύψει ὅτι τὸ ἐν τμήμα διαφέρει τοῦ ἄλλου οὔτε ἡμπορεῖ νὰ διαχωρῆσθαι τὸ μίγμα αὐτό. Κατὰ τὸν κατάλληλον χρόνον, κάθε ζῶν κύτταρον τῆς χρυσαλλίδος ἀναζητεῖ τὴν κατάλληλον σχέσιν του καὶ ἡ χρυσαλλίς μεταμορφώνεται εἰς ἓν νέον δημιούργημα μὲ ζῶην καὶ μὲ ὅλα τὰ φυσικὰ ὄργανα πού χρειάζονται διὰ τὴν ὑπαρξίν του, καὶ μὲ τὴν δύναμιν νὰ ἀναπαραγάγῃ τὸ ἡμισυ ἀπὸ τὴν πολὺπλοκὸν φύσιν ἐνὸς μεταξοσκώληκος. Ὅταν πρέτῃ, πάλιν, ἀνοίγει ἡ χρυσαλλίς καὶ τότε ἔρχεται εἰς τὸν κόσμον μία θαιμασία ὑπαρξίς, γνωστὴ ὡς πεταλοῦδα. Τὰ λεπτὰ πτερά της ἀποτελοῦνται ἀπὸ σωληνίσκους εἰς τοὺς ὁποῖους κυκλοφορεῖ τὸ αἷμα της. Τὸ πτερόν της πεταλοῦδας διαστέλλεται καὶ χρησιμοποιεῖται

(*) Σύνταγμα ἀπὸ τὸ β βιβλίον τοῦ καθηγητοῦ A. Cressy Morrison «Man Does Not Stand Alone» (Fleming H. Revell Co, New York)

ὡς μέσον διὰ νὰ πετιᾷ, ὅταν δὲ αὐτὴ ἀνοίξῃ εἰς τὸν ἀέρα μὲ ὄλα τὰ λαμπρὰ χρώματά της, εὐρίσκομεν μὲ τὸ μικροσκόπιον ὅτι τὰ πτερά της καλύπτονται μὲ λέπια πού ὁμοιάζουν μὲ πτερά, καὶ ὅτι κάθε κηλὶς των, ἐρυθρὰ ἢ φαιὰ ἢ πράσινη ἢ κίτρινη εὐρίσκεται εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν ὅπως καὶ εἰς τὴν πρωτόγονον πεταλούδαν. Κάθε σημάδι της εἶναι ἀπαράλλακτον ἀπὸ πάσης ἀπόψεως μὲ κάθε σημάδι τῶν γονέων της. Τί εἶναι ἡ κατευθύνουσα αὐτὴ δύναμις τῶν γεννητῶν; Αὐτοὶ ἐλέγχουν τὰ κύτταρα καὶ τὰ κύτταρα ὑπακούουν μὲ πειθαρχίαν στρατιωτικὴν. Καὶ εἰς τοιοῦτο σημεῖον, ὥστε τὸ ἀποτέλεσμα νὰ προβλέπεται μὲ τόσην ἀκρίβειαν κατὰ τὴν ἐν γένει λεπτομερῆ ἐπανάληψιν, μὲ ὅσην καὶ ἡ λύσις ἐνὸς μαθηματικοῦ προβλήματος.

Τὸ χρῶμα γενικῶς λέγεται ὅτι προέρχεται ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ὠρισμένοι οὐσίαι ἀπορροφοῦν ὄλας τὰς ἀκτῖνας ὠρισμένου μήκους κίματος καὶ ἀφήνουν τὰς ὑπολοίπους νὰ ἀνακλῶνται. Αἱ φρωτεῖναι ἀκτῖνες αἱ ὁποῖαι προκαλοῦν τὸ αἶσθημα τοῦ φωτός προέρχονται ἀπὸ κραδασματικὰς κινήσεις τοῦ αἰθέρος, κινήσεις τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς κυμαίνεται μεταξὺ 395 καὶ 757 τρισεκατομμυρίων παλμῶν κατὰ δευτερόλεπτον, ἐνῶ αἱ ἀκτῖνες Χ καὶ αἱ ἀκτῖνες τοῦ ραδίου προκαλοῦνται ἀπὸ ἀκόμη περισσοτέρους. Καὶ δὲν ἠξεύρομεν τί ἄλλο ἀκόμη θὰ ἀνακαλύψωμεν ἐπὶ τοῦ πεδίου αὐτοῦ. Ἐνα εἶδος τροπικῆς πεταλούδας ἔχει τὰ πτερά σκεπασμένα μὲ λέπια, κατασκευασμένα ἐν μέρει ἀπὸ ἐξαιρετικῶς λεπτὰ φύλλα μιᾶς διαφανοῦς οὐσίας. Τὸ φῶς εἰσχωρεῖ καὶ ἀνακλᾶται ὡς ἓνα ὠραιότατον κυανοῦν ὅπως πολλάκις βλέπομεν μεταξὺ τῶν χρωμάτων τοῦ ὀπαλίου. Ἐὰν ἐγίνετο μία ἀλλαγὴ ἐνὸς δεκάκις χιλιοστοῦ τῆς ἴντσας, εἰς τὸ πάχος τῆς μεμβράνης αὐτῆς, τὸ χρῶμα τῆς πεταλούδας θὰ ἦτο διαφορετικόν ἢ καὶ θὰ ἐξηφανίζετο ἐντελῶς. Οἱ γεννηταὶ τακτοποιοῦν τὰ ὑλικά σωματία κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε ἐπὶ χιλιάδας γενεῶν νὰ μὴ ἐπέρχεται καμμία μεταβολή.

Ὁ ἄνθρωπος ἠμπορεῖ νὰ μεταβάλλῃ τοὺς γεννητάς, χρησιμοποιῶν τὸ ραδίου καὶ ἄλλας ἀκτῖνας καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ

παρουσιάσῃ μίαν πεταλούδαν χωρὶς πτερά, φυτὰ διάστροφα, καὶ πολλὰ ἐκπληκτικὰ παρὰ φύσιν πράγματα, καὶ ἴσως μίαν ἡμέραν ὁ ἐπιστήμων δυνηθῆναι νὰ ἐπιφέρῃ βελτιώσεις εἰς τὴν φύσιν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀποκτῆ ὁποσδήποτε σημαντικὰς γνώσεις, αἱ ὁποῖαι θὰ προαγάγουν τὴν βιολογίαν, τὴν ἰατρικὴν καὶ τὴν φυσικὴν.

Σήμερον γνωρίζομεν ὅτι κάθε ζωὴ προέρχεται ἀπὸ ἓν μόνον κύτταρον, στεροῖμεθα δὲ ἀποδείξεων διὰ νὰ ὑποστηρίξωμεν οἰονδηποτε ἄλλο συμπέρασμα. Παρετηρήθη ὅτι ὄλα αἱ μεγάλαι ὁμάδες ζῶντων ὄντων χωρίζονται διὰ γασμάτων πού δὲν ἠμποροῦν νὰ γεφυρωθοῦν. Ἀκόμη καὶ ζῶα πού ἔχουν μεγάλην συγγένειαν μεταξὺ των χωρίζονται, πολλὰ δὲ γίνονται ἐνωρὶς καὶ τὴν δύναμιν διασταυρώσεως.

★

Οἱ γεννηταὶ ἀποτελοῦν μέρος τῶν γεννητικῶν κυττάρων, τὰ κύτταρα αὐτὰ ὅμως δὲν λαμβάνουν μέρος εἰς τὴν γενικὴν κατασκευὴν τοῦ σώματος ἀλλὰ εἶναι ἀποχωρισμένα καὶ δὲν συμμετέχουν εἰς οἰονδήποτε ἄλλην δευτερεύουσαν δρασίαν τῶν ζῶντων ὄντων. Αὐτὰ τὰ κύτταρα διαφυλάσσουν τὴν πλήρη ταυτότητα τῆς φυλῆς. Φαίνονται ἀνεπηρέαστα ἀπὸ τὴν συμπεριφορὰν τοῦ γονέως, τοῦ ὁποίου ὅμως ὁ τυχὸν κακὸς χαρακτήρ, ἡ ἀσθένεια ἢ ἓνα δυστύχημα δίδουν εἰς τὰ κύτταρα αὐτὰ πολὺ πτωχὸν ὑλικὸν διὰ τὸ ἔργον των. Τὸ γεγονός ὅτι ἓνα ὑγιὲς ζεῦγος γονέων, ἠμπορεῖ νὰ ἀποκτήσῃ ὑγιᾶ τέκνα, ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ὑπῆρξαν ὑγιεῖς πρόγονοι. Ἀπὸ τοὺς γονεῖς ἐξαρτᾶται κατὰ πόσον θὰ προσφέρουν εἰς τὸ τέκνον των ὡς κατοικίαν ἐν σῶμα-φυσικὸν ναὸν ἢ ἐν σῶμα-ὑπόνομον ὄχι καὶ τόσον κατ'ἀλλήλον διὰ μίαν ἀθάνατον ψυχὴν. Ἡ ἰδιότης τοῦ γονέως συνεπάγεται τὴν βαρυτέραν εὐθύνην τοῦ ἀνθρώπου.

Οἱ ἐξελικτικοὶ δὲν ἐγνωρίζουν τίποτε ὁσον ἀφορᾷ τοὺς γεννητάς. Ἐσταμάτησαν εἰς τὸ σημεῖον ὅπου ἀρχίζει πράγματι ἡ ἐξέλιξις, δηλ. εἰς τὸ κύτταρον, τὴν ὄντοτητα πού διατηρεῖ καὶ μεταβιβάζει τοὺς γεννητάς.

Ὁ τρόπος κατὰ τὸν ὁποῖον ὀλίγα ἔα

τομύρια υλικῶν ἀτόμων, περιορισμένα εἰς ἓνα ὑπερ-μικροσκοπικὸν γεννητὴν, ἡμποροῦν νὰ κυβερνοῦν κατ' ἀποκλειστικὸν τρόπον ὅλην τὴν ζωὴν ἐπὶ τῆς γῆς, παραμένει ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα θαύματα διὰ τὴν ἐπιστήμην.

Τὸ μυστήριον τὸ ὁποῖον παρουσιάζεται πρῶτον: «ἢ κόττα προῆλθεν ἀπὸ τὸ αὐγὸ ἢ τὸ αὐγὸ ἀπὸ τὴν κόττα», λύεται διὰ παντός. Κανὲν ἀπὸ τὰ δύο δὲν προεπιῆρξε τοῦ ἄλλου. Ἀμφότερα προῆλθον ἀπὸ τὸ πρωτόγονον κύτταρον. Τὸ ὡὸν εἶναι ἀπλῶς τροφή διὰ τὸ ἔμβρυον καὶ περιέχει τὸ μοναδικὸν αὐτὸ κύτταρον τὸ ὁποῖον συνήνησε τὸν σύντροφόν του. Ὅταν οἱ γεννηταὶ ἐνώσκονται ἐντὸς τῶν κυττάρων καὶ κατόπιν τὰ κύτταρα διαιροῦνται καὶ ἀποχωρίζονται, καὶ τότε, οἱ γεννηταὶ αὐτοὶ καὶ τὸ κύτταρα ἀναγκάζονται νὰ παραγάγουν τὴν ὄνιθα, πού θὰ γεννήσῃ ἓνα ἄλλο ὡόν.

Αὕτη καθ' ἑαυτὴν ἡ ὕλη δὲν ἔχει σκοπὸν. Καὶ ἐκεῖ ἀκόμη ὅπου φαίνεται ἔκδηλος ἡ ὑποταγὴ τῆς ὕλης εἰς τοὺς φυσικοὺς νόμους, δὲν σημαίνει ὅτι ἡ ὕλη ἔχει ἓνα ἀντικειμενικὸν σκοπὸν. Ἄλλ' εἰς κάθε οργανικὴν ὕλην ἡ ζωὴ ἔχει ἓνα ὠρισμένον σχέδιον νὰ δημιουργήσῃ ἓν δένδρον, ἓν κλῆμα ἀμπέλου, ἓνα ἐλέφαντα ἢ ἓνα ἄνθρωπον ἀπολύτως συμφώνως πρὸς τὸ διατεταγμένον σχέδιον τὸ ὁποῖον οἱ γεννηταὶ ἔχουν καθορίσει.

Διὰ τὴν διατήρησιν τῆς φυλῆς ἡ ζωὴ ἐπιβάλλει τὴν γέννησιν· τὴν ἐπιβάλλει δὲ μὲ μίαν ὄψησιν τόσοσιν ἰσχυράν, ὥστε κάθε ὑπαρξίς νὰ προσφέρῃ τὴν μεγαλύτεραν τῆς θυσίαν χάριν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ. Εἰς μερικά εἶδη, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι εἰς τὰς μνίας τοῦ Μαίου, μέγιστος ἀριθμὸς ἀποθνήσκουν μόλις ἐκτελέσουν τὸ καθήκον αὐτό. Ἡ ἐπιτάσσοσα αὕτη δύναμις δὲν εὐρίσκειται ὅπου δὲν ὑπάρχει ζωὴ. Πόθεν ἐπήγασαν αἱ κυρίαρχοι αὐταὶ ὁρμαὶ, καὶ ἀπαξ ἐμφανισθεῖσαι, διατὶ ἐξακολουθοῦν νὰ ἐπιμένουν ἐπὶ ἑκατομμύρια ἔτη; Τὸ ὁρμέφυτον εἶναι νόμος τῆς ζωογονούσης φύσεως τόσοσιν ἰσχυρὸς ὅσον καὶ ἐκεῖνοι πού κυβερνοῦν τὰς χημικὰς ἐνώσεις. Προέρχεται ἐκ τῶν ἄνω.

Αἱ βασικαὶ καὶ θεμελιώδεις διαφοραὶ με-

ταξὺ ὄλων τῶν οὐσιῶν αἱ ὁποῖαι προέρχονται ἐκ στοιχείων τῆς μητρὸς Γῆς ἀφ' ἐνὸς καὶ τῶν ζώντων ὄντων ἀφ' ἐτέρου, εὐρίσκονται εἰς τὸ ἐξῆς γεγονός: Ὅλα τὰ στοιχεῖα ἐνοῦνται, κρυσταλλοῦνται καὶ μεταβάλλουν μορφήν, χωρὶς τὰ ἄτομα πού τὰ ἀποτελοῦν νὰ μεταβάλλωνται καὶ χωρὶς νὰ ἔχουν καθωρισμένην σχέσιν. Ἀντιθέτως τὰ ζῶντα ὄντα διευθετοῦν ὅλα τὰ στοιχεῖα τῶν εἰς πλῆθος νέων συδυασμῶν, ἕκαστον εἰς ἴδιον πεδίον δράσεως, καὶ ἀνταγωνιζόμενον πρὸς τοὺς ἄλλους συνδυασμοὺς εἰς τὴν προσπάθειάν του νὰ διατηρήσῃ τὴν ζωσαν αὐτὴν σχέσιν του. Ἡ σύμφυτος αὕτη καὶ ἐνεργὸς συνεργασία εἰς τὰ στοιχεῖα τῶν ζώντων ὁργανισμῶν ἀπουσιάζει ἐντελῶς ἀπὸ ἐκεῖ ὅπου ἀπουσιάζει καὶ ἡ ζωὴ. Καίτοι δὲν ἔχει ἀκόμη ἐρμηνευθῆ, ἐν τούτοις εἶναι νόμος, τόσοσιν πραγματικὸς ὅσον καὶ ὁ νόμος τῆς βαρύτητος, καὶ θὰ πρέπει νὰ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἴδιαν πηγὴν. Νόμοι τοιοῦτοι ἀποτελοῦν μέρος τῆς παγκοσμίου νοούσης καὶ λογικῆς τάξεως καὶ ὄχι ἀπόροιαν ἐκ τοῦ χάους.

Ὅπως εἶδομεν, οἱ γεννηταὶ ἀναγνωρίζονται ὡς ὑπερμικροσκοπικαὶ κατατάξεις τῶν ἀτόμων εἰς τὰ γεννητικὰ κύτταρα ὄλων τῶν ζώντων ὄντων. Φέρουν τὸ σχέδιον, τὸ προγονικὸν διάγραμμα καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ ἐκάστου ζωντανοῦ ὁργανισμοῦ. Ἐλέγχουν λεπτομερῶς τὴν ρίζαν, τὸν κορμόν, τὸ φύλλονμα, τὸ ἄνθος καὶ τὸν καρπὸν κάθε φυτοῦ μὲ τὴν ἴδιαν ἀκριβείαν μὲ τὴν ὁποῖαν καθορίζουν τὸ σχῆμα, τὰ λέπια ἢ τὴν κόμην ἢ τὰ πτερὰ κάθε ζώου, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐνα βαλανίδι κυλᾷ εἰς τὸ ἔδαφος-τὸ διατηρεῖ ὅσον τὸ σκληρὸν του περιβλήμα. Κυλᾷ εἰς κάποιαν σχισμὴν τῆς γῆς-κατὰ τὴν ἄνοιξιν τὸ σπέρμα ἀφυπνίζεται, τὸ κέλυφος θραύεται καὶ ἀπὸ αὐτὸν τὸν ὠσειδῆ πυρῆνα εἰς τὸν ὁποῖον εἶχον κρυβῆ οἱ γεννηταὶ προσφέρεται τροφή. Οἱ γεννηταὶ αὐτοὶ στέλλουν τὰς ρίζας μέσα εἰς τὴν γῆν, καὶ προβάλλει ἓνας βλαστὸς, κατόπιν ἓνα δενδρύλλιον καὶ μετὰ τινα ἔτη ἓνα δένδρον. Τὸ σπέρμα μετὰ τῶν γεννητῶν του ἐποπλασσιάζεθαι εἰς τρισεκατομμύρια καὶ ἕκα- με τὸν κορμόν, τὸν φλοῖον καὶ κάθε φύλ-

λον και βαλανίδι απαραίλκτα ώσαν τής δρυός πού τούς έδωσε ζωήν. 'Επί εκατοντάδας έτών εις κάθε έν από τά αναριθμητα βαλανίδια διατηρείται ή άκριβής κατάταξις τών ατόμων ή όποία έδημιούργησε τήν πρώτην βαλανιδιάν πρό εκατομμυρίων έτών.

Καμμία δρυς δέν παρήγαγε ποτέ κάστανα. Οί κυματιζοντες άγροί του σίτου είναι σίτος εις κάθε σπόρον των. Και ό άραβόσιτος είναι άραβόσιτος. 'Ο νόμος κυβερνά τήν κατάταξιν τών ατόμων εις τούς γεννητάς οι όποιοι πάλιν καθορίζουν άπολύτως κάθε γένος τής ζωής άπ' άρχής μέχρις έξαφανίσεως.

'Ο Haeckel ειπε «δώσατέ μου άέρα, ύδωρ, χημικάς ούσιαις και χρόνον, και έγώ

θά δημιουργήσω ένα άνθρωπον». 'Απέκλεισε όμως τούς γεννητάς και τήν ίδιαν τήν ζωήν. Θά έχρειάζετο να εύρη και να κατατάξη τά άόρατα άτομα και τούς γεννητάς και να τούς δώση ζωήν. Και πάλιν, ή πιθανότης να παραγάγη έν άνήκουστον τέρας θά περιωρίζετο εις μίαν επί εκατομμυρίων παρομοίων. 'Εάν, επί τέλους, επτύγγανε εις τήν προσπάθειάν του, θά διεκήρυττε ότι το κατόρθωμά του δέν ήτο μία σύμπτωσης αλλά το άποτέλεσμα τής λογικής σκέψεώς του.

Ούτως «'Ο Θεός εργάζεται κατά μυστηριώδεις τρόπους δια να παρουσιάση τά θαύματά του».

A. CRESSY MORRISON

(Μετάφρ. Δέσπ. 'Ακύλα).

ΑΔΚΥΟΝΙΔΕΣ

Κάποτε αδέες,
οι σκοτεινές ήμέρες,
μέ τις άδιάκοπες βροχές,
τούς δουερούς άγέρας,
θά παράσουν.
Θά κάφουν πιά οι άστρακές,
οι καραυνοί θά να σιωπάσουν.

Και ξαφνικά,
ένα αναπάνταχο όρθρινό,
καθάριο θ' ανατείλη
φωτεινό,
οσέ χρυσορόδινο ούρανό.
Μύρια θά ζωντανέφουν τότε,
χρώματα νοτιά,
στούς κάμπους, στα δέντρα,
στα γόρω τά βουνά.
'Ηλιοσταλίτες άσημέες
θ' άστραφτεπαίζουν,
έπάνω στ' άγριο λουλούδι,
στ' άπαλό γρασιδί.
Κ' ένα ζεστό, θάν' άπλωμένο έλοβθε φως,
(γλυκό τραγούδι, άγγέλων ώροσανά).

'Ομοια, και τής ζωής μας
της θλιψιτής,
του πόνου τής ήμέρας,
άκολουθούνα άλλες χαρωπές,
(μέρες μικρές—άλκυονίδες φευγαλέες)
πού θύμησας στο πέλαγο του χρόνου,
άφίνουνα νοσταλγικές, ώρατες.
Γιατί οσέ λίγο πάλι,
ή παγωνιά, τό ξεροδόρι,
θ' άρχίσουνα ξανά.

Μήν περιμένεις όμως, αδελφέ μου,
τήν ψυχή,
μ' άλκυονίδες τής χαράς,
άδέσπαιες να χορτάσης,
πού διαβατάρικα θερραεις πουλιά
περνούνα κάθε τόσο...
'Η άστεϊρευτη τής πίστης
ζήτησε πηγή,
(μελωδικό τραγούδι)
έντός σου ν' αναβλύση,
δώρα χαράς,
οσέ μια κεινοδύργια φύση,
άνθοφόρα στούς αιώνας.

Γ. Δ. ΚΑΧΡΙΜΑΝΗΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΙΝΗΣΙΝ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Νὰ λεχθῆ ὅτι εἶναι ἐξαιρετικὰ εὐχάριστον καὶ συγχρόνως τιμητικὸν νὰ ἀσχολῆται κανεὶς μὲ προβλήματα ποῦ ἀφοροῦν τοὺς νέους, αὐτὸ εἶναι πλέον κοινὸς τόπος. Διότι τὸ θέμα αὐτὸ εἶναι τόσον πλούσιον καὶ οὐσιώδες ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχῃ, εἰς τὴν σημερινὴν μάλιστα ἐποχὴν, ἄνθρωπος ποῦ νὰ μὲν ἀδιάφορος ἐμπρὸς εἰς τὸ πρόβλημα τῆς νεότητος.

Εὐχαριστεῖται κανεὶς ἰδιαιτέρως, διότι μία ἐπιστολὴ συνεργάτου τῶν «Ἀκτίνων», ποῦ ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ τεῦχος τοῦ περασμένου Μαΐου εὗρηκε τόσον μεγάλην ἀτήρησιν εἰς πολλοὺς ἀναγνώστας, ὥστε νὰ σπεύσουν νὰ ἐπιβεβαιώσουν καὶ ἐν πολλοῖς νὰ ἐπαυξήσουν τὰς γενομένας τότε ἐπιδοφόρους διαπιστώσεις. Ἐν μάλιστα λάβῃ κανεὶς ὑπ' ὄψιν του ὅτι οἱ ἐπιστολογράφοι αὐτοὶ ἔχουν βαρύνουσαν γνώμην ἐπὶ τῶν προβλημάτων τῆς μορφώσεως τῶν νέων, τότε πραγματικῶς συγκινεῖται ἀπὸ τὸ θέμα αὐτὸ τῆς ἐργασίας ἢ ὅποια γίνεται διὰ τὴν ἀνατροπὴν τῆς σχολικῆς μας νεολαίας.

Α'.

Ὁ σημερινὸς νέος ἔχει ζωηρὰν τὴν τάσιν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἐργασθῆ καὶ νὰ δράσῃ, ἀπὸ τῆς νεανικῆς ἀκόμῃ ἡλικίας εἰς τὴν ὅποιαν εὐρίσκεται. Ὁ νέος καὶ ἡ νέα, ἀλλὰ καὶ τὸ παιδί τῆς μεταπολεμικῆς ἐποχῆς, δὲν ἐπιζητοῦν τὴν ἀνάπαυσιν καὶ τὴν ἡσυχίαν. Ζητοῦν τὴν ἐργασίαν, ποδοῦν τὴν δράσιν καὶ εὐχαριστοῦνται, ὅταν γίνονται δημιουργικοὶ καὶ παραγωγικοὶ.

Δι' αὐτοὺς τοὺς λόγους θὰ ἴδῃτε τὸν νέον εἰς τὴν ὅποιανδήποτε ὁμαδικὴν ἐμφάνισιν, διαρκῶς νὰ κινῆται, καὶ νὰ δρᾷ ποικιλοτρόπως. Εἰς τὴν κατασκήνωσιν, παραδείγματος χάριν, θὰ τὸν παρατηρήσετε πόσον ἐξυπηρετεῖ ὅλους, πῶς τακτοποιεῖ τοὺς

διαδρόμους, μὲ πόσον ζῆλον διαρρυθμίζῃ ἀνωμαλοὺς χώρους, πόσους συνδυασμούς κάμνει διὰ τὴν παρουσίᾳ κατὰ τὸ νέον, τὸ καλόν, τὸ εὐχάριστον. Θὰ τὸν θαυμάσετε μὲ τὰς συνθέσεις καὶ τὰς εὐφρεῖς παραστάσεις ποῦ ἐπινοεῖ διὰ τὴν στολίση τοῦ χώρου πρὸ τῶν σκηνῶν ἢ τῶν κοινῶν συγκεντρώσεων. Ἀκόμῃ θὰ σᾶς κάμουν ἐντύπωσιν αἱ ψυχαγωγίαι τὰς ὁποίας μόνον τῶν τὰ παιδιὰ διοργανῶνουν, οἱ καλλιτεχνικοὶ τῶν διαγωνισμοῦ, αἱ ἐκθέσεις τῶν, μὲ ἐκθέματα ποικίλης χειροτεχνίας, καὶ τόσα ἄλλα πρόγματα ποῦ ἐπινοεῖ ἢ πλουσία φαντασία τῶν.

Ἄλλ' ἐκεῖνο ποῦ θὰ σᾶς προξενήσῃ μεγαλύτεραν ἐντύπωσιν καὶ τὸ ὅποῖον θὰ σημαίωσιν ἰδιαιτέρως ὁ προσεκτικὸς ἐπισκέπτης, εἶναι ἢ κάποια ἀνωτέρα πνοὴ ποῦ χρόνο μὲ χρόνο καὶ περισσότερο διέπει τὴν κάθε νεανικὴν ἢ παιδικὴν ἐκδήλωσιν, μάλιστα δὲ τὴν ὁμαδικήν. Θὰ εἶναι κατὰ τὸ πνευματικῶς βαθύτερον καὶ ψυχικῶς ἀγνόν, τὸ πρᾶγμα πηγαῖον καὶ χριστιανικόν, τὸ ὅποῖον διακατέχει καὶ ζυμῶνει ὅλον τὸ εἶναι τοῦ νέου, τὸ μικρὸν ἴσως, ἀλλὰ τόσον ζωντανόν καὶ δραστήριον καὶ δημιουργικόν. Καὶ θὰ θαυμάσετε τὸν νέον τοῦ 1948 ποῦ θέλει πραγματικὰ νὰ θυσιάσῃ τὴν ἀνάπαυσίν του, νὰ διώξῃ ἀπὸ ἐπάνω του τὴν τεμπελιά καὶ τὴν κακομοιριά καὶ νὰ δοθῆ ὁλόκληρος εἰς τὴν ἐργασίαν. Τὴν ἐργασίαν τὴν θετικὴν, τὴν ὀφέλμων, τὴν ἀγνήν, τὴν δημιουργικὴν.

Ἐῶλα μᾶς διδάσκουν καὶ μᾶς ἐμπνέουν λένε τὰ παιδιὰ, εἰς τὴν κατασκήνωσιν καὶ τὸ ὑπαιθρον. Ἀκόμῃ καὶ τὰ δένδρα, τὸ χορτάρι, ὁ οὐρανός, ὁλόκληρος ἡ φύσις. Ὅλα ἐργάζονται, καὶ ἡμεῖς μαθαίνομε νὰ δουλεύομε. Καὶ ἓνα παιδί γράφει στὸ καρτέρι του: «Τὸν χαρούμενο τόνο τῆς ζωῆς αὐτῆς, τὸν βλέπει κανεὶς ἐπάνω στὴν ἐργασία, τὴν ἀλληλοβοήθειαν καὶ τὴν προθυμία

διὰ τὸν ἐξωραϊσμόν τῆς κατασκηνώσεως. Ἀκόμη, ἡ ὁμαδική ἐργασία ἀξίζει πολὺ, διότι φέρει τὸν ἕνα διπλά εἰς τὸν ἄλλο, καὶ καλλιεργεῖ τοὺς χαρακτῆρας μας». Χρειάζεται μὴπως νὰ σχολιάσωμε τὰς ὁμιολογίας αὐτὰς τῆς σημερινῆς νεότητος;

Κάθε νέος, ἀλλὰ περισσότερο ὁ νέος κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα, ἀγαπᾷ καὶ θέλει νὰ ζῆσιν τὴν ζωὴν τῆς κατασκηνώσεως. Ἐπιθυμεῖ ὅμως καὶ ἀποζητᾷ μὲ τὴν ψυχὴν του νὰ ἰδῆ καὶ νὰ αἰσθανθῆ προηγουμένως τὴν ἀγάπην καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἄλλων πρὸς αὐτόν. Τότε δίδει προθύμως καὶ τὴν ἰδικὴν του ἀγάπην καὶ εἶναι ἔτοιμος νὰ πειθαρχήσῃ εἰς τοὺς μεγαλυτέρους του καὶ τοὺς ὁδηγούς του. Τὸν συγκινεῖ καὶ τὸν ἐνθουσιάζει ἡ ἀγάπη τῶν στελεχῶν πρὸς τὸν ἀρχηγόν-ὅπου πραγματικὰ ὑπάρχει τοιαύτη ἀγάπη-καὶ ἀνοίγει τὴν καρδιά του διὰ νὰ περιλάβῃ εἰς τὴν ψυχὴν του δὴν τὴν μικρὰν κατασκηνωτικὴν κοινωνίαν.

Καὶ ἰδοὺ ἡ ὠφέλεια ποὺ παίρνουν ἀπὸ τὸ σωματικὸν καὶ πνευματικὸν αὐτὸ ἐργαστήριον, ὅπως τὴν ὀνομάζουν ὅσοι ἔζησαν μέσα εἰς τέτοια ἐργαστήρια: «Μᾶς ἔδωκε χειροπιαστὴ τὴν εὐκαιρία νὰ νοιώσωμε σ' ὅλο τὸ ἀπέραντο βῆθος καὶ πλάτος τῆς, τὴν ἔννοιαν τῆς ἀγάπης. Μᾶς βοήθησε ν' ἀνέθωμε ψηλότερα, ἐφαρμόζοντας τὴν χριστιανικὴ ἀρετὴ ποὺ ξανανεῖνώνει πραγματικὰ τὸν ἄνθρωπον... Νοιώσαμε τὴν τέρψιν νὰ ἐξυπηρετῆ κανεὶς τὸν συγκατασκηνωτὴ του, νοιώσαμε τὴν χαρὰ τοῦ νὰ ζοῦμε μέσα σ' ἕνα ἀγαπητὸ περιβάλλον, ὅπου ἡ ἀγάπη τοῦ καθενὸς εἶναι ἰσομερῶς μοιρασμένη σ' ὅλους τοὺς ἄλλους».

Πόσα δὲν λέγουν οἱ βαθυστόχαστες αὐτὲς σκέψεις τῆς σημερινῆς, τόσον ζωντανῆς, νεολαίας!

Β'.

Ἀλλὰ πρέπει νὰ εἰποῦμε καὶ ὅτι ὁ νέος ἀποζητεῖ τὴν ζωὴν τῆς πειθαρχίας καὶ τοῦ προγράμματος. Πρόγραμμα, τάξις, πειθαρχία, αὐστηρότης! Λέξεις ποὺ ἐκ πρώτης ὁψεως κáινουν ἐντύπωσιν εἰς ἐκείνους οἱ ὅποιοι νομίζουν ὅτι μὲ αὐτὰ δεσμεύεται ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ αὐτενέργεια τῶν νέων.

Καὶ ὅμως συμβαίνει τὸ ἀντίθετον. Τὸ παιδί θέλει τὴν πειθαρχίαν καὶ τὴν τάξιν καὶ τὸ πρόγραμμα εἰς τὴν ζωὴν του. Εἶναι δὲ περιέργον καὶ ἀξιοσημείωτον τὸ γεγονός ὅτι ὅπου ὑπάρχει ψυχολογημένη ζωὴ, προγραμματικὴ καὶ πειθαρχημένη, ἐκεῖ τὰ παιδιά, οἱ νέοι, οἱ φοιτηταί, ἀλλὰ καὶ οἱ μεγαλύτεροι, ἀφίνουν νὰ ἐκδηλωθῆ περισσότερο ἡ ἀγάπη, ἡ συμπόνια καὶ ἡ προθυμία νὰ ἐξυπηρετήσῃ ὁ ἕνας τὸν ἄλλον.

Ἄς ἀφήσωμεν ὅμως καλύτερα νὰ ὁμιλήσωμε οἱ ἴδιοι. Γράφει λοιπὸν κάποιος: «Ἡ πειθαρχία ποὺ ὑπάρχει εἰς τὴν κατασκήνωσιν εἶναι ἀπαραίτητη διὰ νὰ προσδεύσωμε εἰς τὴν ζωὴν, μέσα εἰς τὸ σπίτι μας, εἰς τὴν δουλειά μας. Χωρὶς πειθαρχίαν ζοῦν μόνον τὰ ζῶα στὴν ζούγκλα καὶ οἱ ἀπολίτιστοι ἄνθρωποι. Πειθαρχοῦμε ἐλεύθερα, ὄχι διότι μᾶς τὸ ἐπιβάλλει κανεὶς, ἀλλὰ διότι τὸ αἰσθανόμεσθε σὰν ἀνάγκη ἐσωτερικῆ, ὅπως ἀκριβῶς ὁ μουσικὸς πειθαρχεῖ στὸν ἀρχιμουσικὸ διὰ νὰ ἀποτελεσθῇ ἡ μουσικὴ ἁρμονία. Καὶ σὲ μᾶς ἀκριβῶς διὰ τὸ ἀποτελεσθῇ ἡ ἁρμονία τῆς μικρῆς μας φοιτητικῆς κοινωνιούλας ποὺ θὰ ἔχη αὐριον-διατὶ ὄχι καὶ ἀπὸ σήμερον;-τὰ εθεργετικὰ τῆς ἀποτελέσματα μέσα εἰς τὴν μεγάλην κοινωνίαν τῆς πατρίδος μας, χρειάζεται ἡ πειθαρχία ἢ ἐλευθέρια καὶ θεληματικῆ». Καὶ μιὰ κοπέλλα προσθέτει: «Ἀισθάνθηκα τὴν πραγματικὴν ἀξίαν ποὺ ἔχει τὸ πρόγραμμα γιὰ τὴν ζωὴν μᾶς νέας. Πολλὲς φορὲς λέμε ὅτι δὲν μᾶς φθάνει ὁ καιρὸς νὰ κάμωμε τὴν α ἢ β δουλειά. Αὐτὸ ὅμως δὲν εἶναι ὠστό- δὲν εἶναι ὅτι ὁ καιρὸς εἶναι λίγος, ἀλλ' ἔμεις σπαταλοῦμε τὸν καιρὸν μας φλυαρῶντας ἢ κáνοντας κάτι ποὺ δὲν εἶναι ἀναγκαῖο. Καὶ νά, σ' αὐτὸ τὸ σημεῖον ἢ κατασκήνωσιν ἐξοριξε μεγάλη συνθήματα ὥστε νὰ συνεχίσωμε τὸ πρόγραμμα σ' ὅλην μᾶς τὴν ζωὴν».

Ἄλλὰ καὶ αἱ μικρὰ λεπτομέρειαι τοῦ προγράμματος παίζουν σπουδαῖον ρόλον εἰς τὴν ζωὴν τοῦ νέου. Ὅταν ἀρχετὰ παιδιὰ σημειώνουν ὅτι τὸ πρωῖνὸν ξύπνημα μὲ τὸν κτύπον τῆς μικρῆς καμπάνας τοὺς ἐδημιούργει εἰς τὴν ἀρχὴν ἀναστάταςιν, καὶ ὅτι ἡ μικρὰ αὐτὴ νίκη των ὑπῆρξεν ἀφορμὴ νὰ ἐπιβληθῶν εἰς τὸν ἑαυτὸν των καὶ

νὰ βάλουν ἔτσι τὴν πρώτη πέτρα γιὰ ἓνα καινούργιο μέλλον, πρέπει νὰ προσέξωμεν ἰδιαιτέρως τὸ σημεῖον αὐτὸ τῆς ἀγωγῆς τῶν παιδιῶν τῆς Ἑλλάδος.

Θαυμάζει ἀκόμη ὁ νέος τὴν ἀληθινὴν ὑπακοήν καὶ τὴν πειθαρχίαν ποὺ ἔχουν οἱ ὀμαδάρχοι διὰ τὸν ἀρχηγὸν καὶ αὐτομάτως ἢ μικρὰ κοινωνία συμμορφώνεται καὶ διδάσκειται ἀπὸ τὸ παράδειγμα αὐτό. Ὅπου ὑπάρχει ὁ ἀλληλοσεβασμὸς καὶ ἡ πειθαρχία μεταξὺ τῶν μεγαλύτερων καὶ ὑπευθύνων, τὸ πρᾶγμα γίνεται τόσον φανερόν, ὥστε κτυπᾷ εὐθύς ἀμέσως εἰς τὸν ἐπισκέπτην. Καὶ δὲν εἶναι ἄνευ συνεπειῶν διὰ τὴν μελλοντικὴν ἐξέλιξιν καὶ διαμόρφωσιν τῆς νέας γενεᾶς τὸ παράδειγμα ἐκείνων εἰς τοὺς ὁποίους ἔχει ἀνατεθῆ τὸ ἔργον τῆς ἀγωγῆς τῆς νεότητος (*).

Ὁμιλοῦμεν περὶ πειθαρχίας καὶ τάξεως καὶ προγράμματος εἰς τὴν ζωὴν τοῦ νέου. Ἄλλ' ἡ ἐλευθερία τί γίνεται ἐν προκειμένῳ; Ἡμπορεῖ αὐτὴ νὰ συμβιβασθῆ μὲ τὴν πειθαρχίαν; Καὶ πῶς συμβαίνει ὥστε οἱ νέοι ποὺ τόσον πολὺ ἀγαποῦν τὴν ἐλευθερίαν, νὰ θέλουν τὴν πειθαρχημένην καὶ προγραμματικὴν ζωὴν; Ψέμα, θὰ εἰποῦν ἴσως μερικοὶ, καὶ ἀπάτη, τὸ ὅτι οἱ νέοι θέλουν τὸν περιορισμὸν καὶ τὴν δέσμευσιν. Ἰσως εἶναι ἀρροστημένοι τύποι ἐκείνοι ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ ζήσουν μίαν ζωὴν μὲ πρόγραμμα καὶ συνέπειαν! Ὁ νέος θέλει τὴν ἐλευθερίαν καὶ πρέπει νὰ τοῦ τὴν δώσωμεν.

Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ συνεχισθοῦν τὰ ἔρωτήματα καὶ αἱ ἀντιρροήσεις. Ἄς ἀπαντήσουν οἱ ἴδιοι οἱ νέοι εἰς τὰ ἔρωτήματα αὐτά. «Ἐμεῖς ποὺ ἤλθαμε στὴν κατασκήνωσιν, μὰ εἶχαμε ἀπόφασι. Νὰ σπάσωμε κάθε ἀλυσίδα ποὺ μᾶς κρατᾷ δεμνῶσε. Ἐλεύθερος δὲν εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἀφίνει ἐλεύθερο τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλ' ἐκεῖνος ποὺ ὑποτάσσει τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὸν ἀνώτερο καὶ ἀληθινὰ ἐλεύθερον ἑαυτὸν του. Ἐλεύ-

θερος εἶναι ὁ νέος ἐκεῖνος ποὺ θεληματικὰ βάζει τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὴν ἱεραρχικὴν τάξιν τῶν ἀξιών. Καὶ αὐτὴν τὴν ἐλευθερίαν τὴν χορτάσαμε πραγματικᾶς. Εἶναι νὰ μὴ θαυμάξῃ κανεὶς τὸν σημερινὸν ψυχικὰ καλλιεργημένον καὶ ἐλεύθερον νέον καὶ τὴν πνευματικὰ ἀδούλωτον καὶ πειθαρχημένην νέαν ποὺ σκέπτονται κατ' αὐτὸν τὸν ἀνώτερον καὶ μεγαλειώδη τρόπον;

Πειθαρχία, πρόγραμμα, τάξις... Ἄλλ' ὅταν ἔχετε νέους μὲ ἀνωτέραν ψυχικὴν πνοήν, τότε; Τότε γίνονται ἀγῶνες. Καὶ οἱ ἀγῶνες ζητοῦν θυσίας. Καὶ αἱ θυσίαι στεφανώνουν τοὺς νικητάς. Καὶ νικηταὶ τῆς ζωῆς, εἶναι οἱ νέοι ποὺ ἀγωνίζονται μὲ ὄλοτον τὸ εἶναι «γιὰ μεγάλα καὶ τρανά, «γιὰ νὰ δοῦμε τὴν Ἑλλάδα στοῦ Χριστοῦ τὸ φῶς λουσομένη». «Προσπάθησα νὰ δώσω ὀλόκληρη τὴν ψυχὴν μου, γράφει μιά φοιτήτρια, ἔδω στὴν κατασκήνωσιν καὶ νὰ μὴν ἀπομακρύνω οὔτε μιά στιγμὴ τὴν σκέψιν μου ἀπὸ αὐτῆ. Καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, μπόρῳ νὰ πῶ, πῶς κατάφερα κάτι. ἩΞεῦρα πῶς μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο θὰ εἶχα τὸ ἀποτέλεσμα ποὺ τόσο πολὺ εἶχα ποθῆσει...». Ὅταν οἱ νέοι ἔχουν ἀνωτέρους πόθους καὶ ὀραματισμοὺς καὶ ἐφέσεις, τότε ἡ ἐκπαίδευσίς των ἀποτελεῖ στοιχείον βασικὸν τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, διότι εἰς αὐτοὺς ἡμπορεῖ νὰ στηρίζεται μὲ ἀσφάλειαν ἡ πατρις μας.

Γ'

Ὁ νέος τῆς μεταπολεμικῆς κυρίως ἐποχῆς, ποθεῖ πολὺ, πάρα πολὺ, τὴν χαράν. Ὅχι ὁμως τὴν ἐπιφανειακὴν χαράν. Τέτοιαν χαράν δὲν τὴν θέλει. Θέλει νὰ χαρῆ τὴν χαράν ποὺ εἶναι ἀποτέλεσμα θετικῆς ἐργασίας. Ἐπιθυμεῖ τὴν δημιουργίαν ποὺ ἔχει ὡσὰν τέμα τῆς τὴν χαράν. Μὲ ἄλλα λόγια θέλει τὴν χαράν τῆς δημιουργίας. Αὐτὸ ἡμποροῦμεν νὰ εἴπωμεν ὅτι εἶναι ὁ βαθύτερος πόθος καὶ τὸ μεγαλύτερον αἴτημα τῆς ψυχῆς τοῦ νέου. Χρειαζεται ὁμως προσοχή. Τὰ σημερινὰ νειᾶτα δὲν θέλουν τὴν πρόχειρον χαρὰ ποὺ δίδει τὸ γλέντι. Διότι ξεύρουν, ὅπως ἔγραφε κάποτε καὶ ὁ Π. Μελίτης, τὸ γλέντι εἶναι τὸ ἐρζᾶς

(*) Ἐντύπωσιν εὐχάριστον προκαλεῖ, καὶ ποῖ πει νὰ σημειωθῆ ἰδιαιτέρως, τὸ γεγονός ὅτι πολλοὶ ἐκπαιδευτικοὶ εἰς τὴν ἐξωσχολικὴν αὐτὴν ἐργασίαν διεκινῶν τὴν πειθαρχίαν καὶ τὸν ἀλληλοσεβασμὸν μεταξὺ των, μολοῦσι συμβίνει πολλὰς ἢ ἱεραρχικῆς των τάξις νὰ εἶναι διάφορος τῆς ἐν τῷ σχολείῳ.

τῆς χαρᾶς. Τέτοια ὑποκατάστατα, τέτοιες «χαρᾶς» εἶδε πολλές ὁ νέος τῆς ἐποχῆς μας καὶ ὡσάν πολυτέλειος πρεσβύτης μᾶς λέγει ὅτι θέλει τὴν χαρὰν ποὺ δίδει ἡ πραγματικὴ ἐργασία, ὁ ἀγὼν καὶ ἡ θυσία. Τὴν θέλει ὡσάν ἀνταμοιβὴν τῆς ἀτομικῆς του προσπαθείας διὰ τὸ γενικὸν καλόν.

Εὐτυχησμένοι καὶ ζηλευτοὶ οἱ σημερινοὶ νέοι ποὺ ζητοῦν τὴν χαρὰν τῆς δημιουργίας! Ἡ δημιουργία ἔχει ὡς βῆθρον τῆς τὴν ἐργασίαν καὶ ἡ δημιουργικὴ ἐργασία εἶναι συνδεδεμένη μὲ τὴν θυσίαν. Καὶ ὁ σημερινὸς νέος θέλει τὴν θυσίαν. Ἔτσι ἡ χουστὴ ἀλυσίδα συμπληρώνεται καὶ ὁ νέος εὐρίσκει τὸν δρόμον του. Ἄρκει νὰ εὐρεθοῦν ἐκεῖνοι ποὺ θὰ τοῦ τὸν δείξουν καὶ θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ τοῦ δώσουν τὴν ἀνωτέραν πνοήν. Τότε εὐρίσκει ὁ νέος τὴν ἀληθινὴν χαρὰν. Τὴν ζῆ τὴν χαρὰν αὐτὴν καὶ ζητεῖ νὰ τὴν κάμῃ καὶ χαρὰν τῶν ἄλλων νέων, καὶ τῶν μεγάλων καὶ τῶν μικρῶν παιδιῶν. Τότε ὅλοι μαζί κάμνουν τραγοῦδι τὴν ζωὴν των καὶ τὸ τραγοῦδοῦν εἰς ὅλας τῆς τὰς ἐκδηλώσεις.

«Πῆρα τὸ μεγάλο δῶρο τῆς χαρᾶς. Ποτὲ δὲν εἶχα αἰσθανθῆ ἔτσι πλατεῖα τὴ χαρὰ ὅπως ἐδῶ. Ἡ ψυχὴ μου εὐρίσκετο εἰς τὴν μελαγχολίαν καὶ τὴν ἀπαισιοδοξίαν. Ἦτο κοντὰ εἰς τὸ χεῖλος τοῦ κρηνοῦ καὶ τὸ πῶ μικρὸ γεγονός μ' ἔθροινε εἰς τὴν ἀλόγνοιαν. Στὴν κοινὴν ζωὴν τῆς κατασκηνώσεως κατάλαβα, πὼς ἡ θέσις μου δὲν ἦτο αὐτὴ, δταν μάλιστα ἄκουσα τὸ μᾶθημα περὶ χαρᾶς. Κι' ἔφυγα μακρὰ. Ἐπῆγα ἐκεῖ ποὺ ἀπλώνει τὰ φτερά της ἡ χριστιανικὴ χαρὰ καὶ χύθηκα μὲ λαχτάρια στὴν ἀγκαλιά της, μ' ἓνα πόθο, νὰ μὴ χάσω ποτὲ τὴν γλυκειὰ τῆς θαλπωρῆ... Ἡ ψυχὴ μου πέταξε στὴν Πηγὴ τῆς Χαρᾶς καὶ ἀνοίξε σάν λουλοῦδι τὰ πέταλά της γιὰ νὰ ρουφήξῃ τὴν δροσιά της». «Χαρά, γράφει κάποια νέα. Πόσες φορὲς δὲν εἶχα ἀκούσει γιὰ τὴν χαρά. Λέξεις ποὺ κρούει ὀλόκληρη τὴ ζωὴ! Κι' ἐγώ; ὦ ἐγώ! Βυθισμένη σὲ σκέψεις, ποὺ ἐδιωχναν τὴν ἀληθινὴν χαρὰν, καρὸ τώρα βασάνιζαν τὴν καρδιά μου. Οἱ γλυκειᾶς καὶ χαρούμενες μέρες τῆς κατασκηνώσεως ἦσαν ἡμέρες σκληροῦ ἀγῶνος... Πῆρα ὁμως τὴν ἀπόφασιν νὰ εἶμαι πάντο-

τε, μὰ πάντοτε, χαρούμενη. Καὶ τὸ ἐπέτυχα. Οἱ ἡμέρες, οἱ ἑβδομάδες, οἱ μῆνες κυλοῦν τώρα γοργὰ κι' εὐχάριστα. Ἐνας νέος κόσμος, «ἀγγελικὰ πλασμένος» ἀνοίγεται διάπλατα ἐμπρὸς μου».

Καὶ βλέπει κανεὶς τὸ ξεχείλισμα τῆς χαρᾶς αὐτῆς εἰς τὰ πρόσωπα ἐκπαιδευτῶν φοιτητῶν καὶ φοιτητριῶν τῆς χριστιανικῆς φοιτητικῆς ἐνώσεως (Χ.Φ.Ε.) καὶ τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων καὶ τῶν χριστιανικῶν μαθητικῶν ὁμάδων (Χ.Μ.Ο.). Βλέπει ὅλους αὐτοὺς νὰ ξεχύνονται εἰς τὰς διαφόρους κατασκηνώσεις, εἰς τὰς παιδοπόλεις, εἰς τὰ κέντρα ἀνταρτοπλήκτων, εἰς τὰ στρατιωτικὰ νοσοκομεία διὰ νὰ μεταδώσουν τὴν χαρὰν. Καὶ μένει κανεὶς βαθεῖα συγκινημένος ἀπὸ τὸ ἀδελφωμα τῆς νεολαίας τῆς πατρίδος μας καὶ κάμνει δραματισμοὺς διὰ τὸ μέλλον. Οἱ μεγάλοι βλέπουν ἀκόμη τὴν ἴδιαν χαρὰν εἰς τὰ πρόσωπα τῆς χριστιανικῆς ἐνώσεως ἐργαζομένης νεολαίας (Χ.Ε.Ε.Ν.) καὶ χαίρουν πῶ πολύ. Καὶ ὅχι μόνον εὐχαριστοῦνται καὶ χαίρουν, ἀλλὰ πείθονται ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι ζωὴ πραγματικὴ, ζωὴ ἀξία νὰ τὴν ζοῦν οἱ ἀληθινὰ μεγάλοι, οἱ νικηταὶ τῆς ζωῆς. Πρέπει νὰ τὴν ζοῦν οἱ ἄνθρωποι ποὺ τοὺς βαρύνει τὸ μεγάλο χρέος νὰ γίνουν ὁδηγοὶ τῶν συνανθρώπων των εἰς τὸ ἔργον τῆς πνευματικῆς καὶ ὕλικῆς ἀναδημιουργίας τῆς κοινωνίας μας.

Δ'.

Εἶναι δὲ εὐχάριστον, ἀλλὰ καὶ παρηγορον καὶ ἐλπιδοφόρον τὸ γεγονός ὅτι ἡ νεολαία μας βαδίζει σταθερὰ τὸν δρόμον τὸν σωστὸ καὶ θέλει νὰ δημιουργήσῃ μιὰ νέα κοινωνία μὲ Κυβερνήτην τὸν Χριστόν. Τὸ ρεῦμα αὐτὸ ποὺ δημιουργεῖται καὶ διαρκῶς ὀγκοῦται εἰς τὴν χώραν μας, γίνεται αἰσθητὸν εἰς πολλοὺς. Τὸ ἔδειξαν καὶ τὸ δεικνύουν αἱ συνεχεῖς διαπιστώσεις ποὺ δημοσιεύονται καὶ εἰς τὸ περιοδικὸν τοῦτο. Ὅμιλοῦν καὶ τὰ ἴδια τὰ πράγματα. Τὸ βεβαιώνουν οἱ καλοὶ μας ἐκπαιδευτικοὶ ποὺ βλέπουν τὰ παιδιά εἰς τὸ σχολεῖον ὀλόκληρο τὸν χρόνον.

Ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ σχολικοῦ ἔτους, λέγον, γίνεται αἰσθητὴ ἡ ἐπίδρασις τῆς ἐξωσχολικῆς ἐργασίας τοῦ καλοκαιριοῦ, εἰς τὰ παιδιά. Εἰς ὅσα ἐγίνε μιά τέτοια ἐργασία, τὰ βλέπετε πὺ πειθαρχικά, πὺ τακτικά, πὺ καθαρὰ, πὺ συμμαζεμένα, πὺ εὐγενικά εἰς τοὺς τρόπους, πὺ πρόθυμα νὰ δεχθοῦν τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀγωγῆς. Καὶ προσθέτουν τοῦτο. Τὰ παιδιά τῶν λαϊκῶν συνοικιῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν εὐπόρων οἰκογενειῶν εἶναι μεταβεβλημένα εἰς μεγάλον βαθμὸν καὶ ἀσφαλῶς ἡ μεταβολὴ αὐτὴ θὰ ἔχη τὴν ἐπίδρασιν τῆς καὶ εἰς τὰς οἰκογενεῖας των. Ἀκόμη δὲ βλέπουν τὴν κακὴν ἐπίδρασιν τῆς οἰκογενεῖας-ἔστω καὶ ἂν λέγεται ἀνωτέρα-ἐπάνω εἰς τὰ παιδιά, πὺ εἶναι ἀπειθαρχητα καὶ ἀπολίτιστα, ἀκριβῶς διότι δὲν ἐμπήκαν εἰς ἕνα πρόγραμμα συστηματικῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἄλλος δὲ ἐκπαιδευτικὸς ἀναφέρει, διὰ παιδιά πὺ ἐπέρασαν ἀπὸ μίαν καλὴν κατασκήνωσιν, χαρακτηριστικῶς τὰ ἐξῆς: «Τελεῖα ἀλλοίωσις χαρακτήρος καὶ τρόπων καὶ μία συνειδητὴ προσπάθεια προσαρμογῆς πρὸς τὸ περιβάλλον τοῦ μηνός».

Δὲν πρέπει νὰ κλείσωμεν τὸ ἄρθρον αὐτό, προτοῦ ὁμιλήσωμεν δι' ἕνα ζήτημα, διὰ τὸ ὁποῖον μᾶς δίδουν ἀφορμὴν αἱ ἀπλαῖ, ἀλλὰ πλούσιαι εἰς περιεχόμενον, σκέψεις ἐνὸς παιδιοῦ.

«Ὁμορφὴ κατασκηνωτικὴ ζωὴ! Ποθῆσαμε νὰ σὲ δοῦμε ἢ μᾶλλον νὰ σὲ ζήσουμε ὡς ἂν μίαν «κοινωνίαν ἁγίων». Καὶ τὸ ζήσαμε αὐτὸ μὲ τὸν πὺ καλὸ, μὲ τὸν πὺ πλούσιο καὶ τέλειον τρόπο. Ὅχι ὅτι ἐμεῖς ἐγίναμε ἅγιοι, ἀλλὰ διότι τὸ πλούσιο πνευματικὸ τραπέζι πὺ μᾶς ἔστρωσε, οἱ ἐνκαιρίες πὺ μᾶς ἐχάριζε, τέλος δὲ αὐτὴ ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ τὴν ὁποῖαν ἐνοιώθαμε νὰ μᾶς συνοδεύη καὶ νὰ μᾶς χειραγωγῇ στὸ κάθε

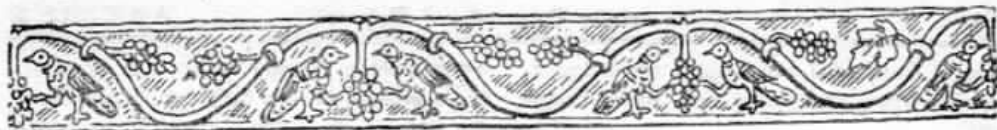
λεπτό τῶν 30 ἡμερῶν, ἦταν ἐκεῖνα πὺ μᾶς ἔκαναν νὰ σὲ ἀποκαλέσωμε ἔτσι».

«Κοινωνία χριστιανική!» Ἄλλ' εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ σήμερα μίαν τοιαύτη κοινωνία; Νὰ δημιουργηθῇ μίαν κοινωνία εἰς τὴν ὁποῖαν νὰ κυριαρχῇ τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ εἰς ὅλας τῆς τὰς ἐκδηλώσεις; Πῶς ἔμπορεῖ νὰ γίνῃ; Καὶ ὅμως, αὐτὸ εἶναι αἶτημα τῆς ἐποχῆς. Οἱ καιροὶ πὺ περνοῦμε ζητοῦν τύπους ἀληθινῶν Χριστιανῶν καὶ κοινωνίας χριστιανικὰς διὰ νὰ ζήσωμεν καλύτερες ἡμέρες. Τὸ λέγουν ἄνθρωποι σοφοὶ καὶ γραμματισμένοι. Τὸ ζητοῦν ἀκόμη πρόσωπα πὺ δὲν ἔχουν φιλικὰς σχέσεις μὲ τὸν Χριστιανισμόν, ὅπως ὁ καθηγητὴς Ο. Sprann. Τὸ ἀναγνωρίζουν καὶ τὸ προβάλλουν ὡς πρότυπον ἐπιστήμονες τῆς περιότητος τοῦ Carrel. Δὲν ἔμποροῦμε νὰ διακόψωμε τὸν ροῦν τῆς ἱστορίας. Καὶ τὸ ἐλπιδόφορον καὶ εὐχάριστον εἶναι ὅτι μίαν τοιαύτην κοινωνίαν ἀνθρώπων πὺ δολόκληρος ἡ ζωὴ των θὰ εἶναι ζυμωμένη μὲ τὸ πνεῦμα τῶν εὐγενῶν ἀγῶνων, τοῦ ἡρωϊσμοῦ καὶ τῆς θυσίας, δημιουργεῖται πράγματι σήμερα μέσα εἰς τὴν μεγάλην κοινωνίαν τῶν ἀνθρώπων. Ἡ νέα αὐτὴ κοινωνία, ἡ καινούργια κοινωνία πὺ ἔχουν ὡς σύνθημά των τὰ χριστιανικὰ νεῖατα, γίνεται σήμερα ἀπὸ τοὺς καινούργιους ἀνθρώπους, τοὺς νέους.

Χαρομόσνον ἀλήθεια μῆνυμα διὰ τὸ μέλλον-διατὶ ὄχι καὶ διὰ τὸ παρόν;-τῆς πατρίδος μας καὶ τοῦ κόσμου ὅλου. Καὶ διὰ τὴν δημιουργίαν τῆς κοινωνίας αὐτῆς πρέπει ὅλοι νὰ δουλέψωμε. Εὐτυχεῖς ὅσοι ἐργάζονται καὶ συνεργάζονται διὰ τὴν θεμελιώσιν τῆς καὶ τὸ κτίσιμόν τῆς. Ἀκόμη περισσότερον εὐτυχημένα καὶ ἀξιεπίαινα καὶ ἀξιολήγντα τὰ χριστιανικὰ νεῖατα, πὺ μὲ ταχὺν ρυθμὸν σπεύδουν νὰ τὴν ἀπαρτίσουν καὶ νὰ τὴν ζήσουν εἰς ὅλας τῆς τὰς ἐκφάνσεις.

Κ. ΠΕΝΤΕΛΙΚΟΣ

Η ΠΟΙΗΣΗ ΡΩΜΑΝΟΥ ΤΟΥ ΜΕΛΩΔΟΥ

ΣΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΚΑΙ ΣΤΑ ΘΕΟΦΑΝΕΙΑ

Στά «Analecta Sacra», επίσης, στον τόμ. Α', σελ. 16-23, έχει καταχωρηθεί το Κοντάκιο Ρωμανού του Μελωδού «Εἰς τὰ Ἅγια Θεοφάνεια». Ἀποτελείται ἀπὸ τὸ Προοίμιο καὶ 18 στροφές ἢ οἴκους, α'-ιη'.

Ἡ περιλήψη τῶν οἰκῶν τοῦ Κοντακίου «Εἰς τὰ Ἅγια Θεοφάνεια» τοῦ Ρωμανοῦ μᾶς δίνει αὐτὸ τὸ σύντομο σχῆμα: Στὸ προοίμιο ἀπευθύνεται στὸν Χριστὸ ὡς πρὸς φῶς ποῦ ἐσημειώθη στοὺς ἀνθρώπους, στὸν α' οἶκο ὁ ὕμνογράφος διηγεῖται στοὺς πιστοὺς τὸ ἐγκόσμιο φανέρωμα τοῦ Χριστοῦ, στὸν β' μᾶς μεταφέρει στὸν Θεὸ καὶ στοὺς Πρωτόπλαστούς, στὸν γ' μᾶς παρουσιάζει τὸν Χριστὸ στὸν Ἰορδάνη, στὸν δ' τὸν φόβο τοῦ Ἰωάννη, στὸν ε' τὴν ἐπίκληση τοῦ θεοῦ τοῦ Ἰωάννη ἀπέναντι στὸν Χριστό, στὸν στ' τὴν παράκληση τοῦ Ἰωάννη τὴ ζωγραφίζει θερμότερη, στὸν ζ' συνεχίζεται ἡ ἰκεσία σὲ τόνο ἐσωτερικώτερο, στὸν η' ἀρχίζει ἡ ἀπάντηση τοῦ Χριστοῦ, στὸν θ' ἡ ἀπάντηση αὐτὴ ἀποβαίνει πρὸς ἐπίμονη, στὸν ι' γίνεται ἐντονώτερη, στὸν ια' ἐπίσης ἐπιβλητικὴ, στὸν ιβ' ἀνταπαντᾷ ὁ Ἰωάννης ὑποταγμένως στὸ θεῖο θέλημα, στὸν ιγ' ὁ Χριστὸς δίνει νέα ἀπόκριση δ' πρὸς ἀναπνέει ἡ ἐπουράνια χάρις, στὸν ιδ' πάλι ὁ Ἰωάννης ἀνταποκρίνεται ὑποτασσόμενος τελικὰ καὶ προσθλέπει στὸν Ἰησοῦ ἔτοιμος γιὰ τὴ βάπτισμα, στὸν ιε' χειροθετῆ ὁ Ἰωάννης τὸν Χριστό, στὸν ιστ' ὁ βαπτιστὴς Ἰωάννης μιλάει στοὺς πιστοὺς σχετικὰ μὲ τὸ βάπτισμα, στὸν ιζ' ἐξακολουθεῖ ἡ ὁμιλία του στοὺς πιστοὺς στὸν ἔθρονον εὐλασθῆ τόνο γιὰ τὸν βαπτιζόμενον, στὸν ιη' ὁ Ἰωάννης βαπτίζει τὸν Χριστό.

Ἀκόμα πρὸς σύντομα, ἡ περιλήψη τῶν οἰκῶν, μὲ τὰ πρόσωπα τῆς Βαπτίσεως, ἔχει ἔτσι: Ὁ ὕμνογράφος πρὸς τὸν Χριστό (προοίμιο), ὁ ὕμνογράφος πρὸς τοὺς πι-

στοὺς (α'), ὁ Χριστὸς πρὸς τὸν Ἰωάννη (γ', η', θ', ι', ια', ιγ'), ὁ Ἰωάννης πρὸς τὸν Χριστό (ε', στ' ζ', ιθ', ιδ'), ὁ Ἰωάννης πρὸς τοὺς πιστοὺς (ιστ', ιζ'). Ἐπίσης, ὁ ὕμνογράφος παραθέτει τὰ κατὰ τοὺς Πρωτόπλαστούς (β'), τὸν δισταγμὸ τοῦ Ἰωάννη (δ'), τὴ χειροθεσία (ιε') καὶ τὸ θεῖο βάπτισμα (ιη').

Τὸ Προοίμιο «Εἰς τὰ Ἅγια Θεοφάνεια» εἶναι:

Ἐπεφάνης σήμερον
τῆ οἰκουμένη,
καὶ τὸ φῶς σου, Κύριε,
ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς,
ἐν ἐπιγνώσει ὁμοῦντάς σε
ἦλθες, ἐφάνης,
τὸ φῶς τὸ ἀπρόσιτον.

Ἔτσι ἀρχίζει ὁ ὕμνος τοῦ Ρωμανοῦ, ποῦ μᾶς θυμίζει τὸ παμπάλαιον εἶδος αὐτοῦ τῆς ποιήσεως, ποῦ εἶναι στὴ γενικότητά του ὁ ὕμνος, καθὼς τὸ διατηροῦσε ἡ ἀνθρώπινη μνήμη, κι' ὅπως ἀνάγεται στοὺς προσημρικούς χρόνους, κι' ἀπὸ τότε μὲ τὴ συνοδεία μουσικοῦ ὄργανου ἐμεγάλυνε λατρευόμενες θεότητες. Ἀπὸ τὸν πανάρχαιον ὕμνικὸ ποιητὴ, τὸν Ὀρφέα, αὐτὸ τὸ νόημα ἔχει ὁ πρωτεϊκὸς ὕμνος. Ἐδῶ, στὸ Προοίμιο τοῦ Ρωμανοῦ, καθὼς καὶ στοὺς οἴκους ποῦ ἀκολουθοῦν, ὅπως καὶ σὲ ἄλλους ἐκπροσώπους τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ὑμνογραφίας, περικλείεται ἡ ὀρθόδοξη ἀντίληψη περὶ δογμάτων, καὶ γι' αὐτὸ σπεύδει ὁ ὕμνογράφος, ἐπειδὴ πρόκειται γιὰ τὰ Ἐπιφάνεια, ν' ἀναφωνήσει εὐθὺς ἀμέσως τόσο εὐλαλα:

Ἐπεφάνης σήμερον
τῆ οἰκουμένη,

καὶ ν' ἀναφερθεῖ στὴ λάμψη τῆς θείας ἑορτῆς, ὅπως προσκαλεῖ στὸ ὕμνολόγημά της:

καὶ τὸ φῶς σου, Κύριε,
ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς,
ἐν ἐπιγνώσει ὕμνουντάς σε.

Ἀκολουθεῖ τὸ ἐφύμνιο τοῦ Προοιμίου:

*Ἦλθεσ, ἐφάνης
τὸ φῶς τὸ ἀπρόσιτον.

*Ἀπὸ τοὺς δύο στίχους τοῦ ἐφυμνίου τοῦ Προοιμίου, τὸν δεύτερο:

τὸ φῶς τὸ ἀπρόσιτον

τὸν βρίσκουμε ἔτσι καὶ στοὺς 18 οἴκους τοῦ Κοντακίου (α'-ιη').

Τὸν πρῶτο στίχο:

*Ἦλθεσ, ἐφάνης

τὸν συναντᾶμε ὅμοιο μόνο στοὺς οἴκους α' καὶ β'. Στὰ ἐφύμνια ὅμως τῶν οἴκων γ', δ', θ', ια', ιβ', ιγ', ιδ', ιε', ιη' ὁ πρῶτος στίχος εἶναι διαφορετικός. Οἱ οἴκοι ε' καὶ στ' ἔχουν μεταξύ τους ὅμοιο τὸν πρῶτο στίχο τοῦ ἐφυμνίου. Ἐπίσης, μὲ μικρὴ παραλλαγή, μοιάζει ὁ πρῶτος στίχος τοῦ ἐφυμνίου στοὺς οἴκους ζ' καὶ ιε', καὶ κάπως στὸν η'. Ἀκόμα, μὲ παραλλαγή, μοιάζει ὁ πρῶτος στίχος τοῦ ἐφυμνίου στοὺς οἴκους ι' καὶ ιστ'.

Ἡ χριστιανικὴ ὕμνογραφία παρουσιάζει τὴ σπουδαιότητα ἀνάπτυξή της ἰδίως ἀπὸ τὸν 5ο ἕως τὸν 8ο αἰῶνα. Κυριώτερα, στὰ μοναστήρια ἔχουμε τὴν καλλιέργεια τῶν ὕμνων. Ὁ Ρωμανὸς ἀκμάζει στὸ τέλος τοῦ πρῶτου τετάρτου τοῦ στ' αἰῶνα ἕως τὴς ἀρχῆς τοῦ τελευταίου τετάρτου τοῦ ἴδιου αἰῶνα. Ἡ ποίηση τοῦ Ρωμανοῦ, καθὼς καὶ ἄλλη ἡ ὕμνογραφία, ἔχει πηγὴ γλωσσικὴ ἑλληνικὴ, ἀφοῦ μάλιστα ὁ ὕμνος ἐθλάσθη σὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀπ' αὐτὴ μεταφευέθηκε κι' ἄλλοῦ, ἀλλὰ ἀπλώνει καὶ πρὸς τὴν ποίηση τῶν Ἑβραίων τὴς ρίζες της καὶ μὲ τὴ βοήθειά της καρποφορεῖ. Γιατί ἡ ἑβραϊκὴ ποίηση ἦταν κοντὰ στὸν Χριστιανισμό. Ἀπὸ τὴν ποίηση τῶν Ἑβραίων, ἔτσι

ὅπως ἐκθέτει παντοῦ ἠθικὲς καὶ θρησκευτικὲς γνώμες κι' ἕνα διδακτισμὸ ὁμοιόμορφο, πηγάζει ἡ ἐκκλησιαστικὴ ὕμνογραφία κατὰ ἕνα ποσοστό. Ὁ λυρισμὸς τῶν Ἑβραίων ἐκδηλώνεται σὲ τόσα εἶδη ποιητικὰ, ὅπως στὸν ὕμνο, στὴν εὐχή, στὴν εὐχαριστία, στὴν ᾠδή, στὴν παραβολή, στὸ ἀπόφθεγμα, στὴν παροιμία κλπ. Ἀπ' αὐτὰ τὰ δύο πρότυπα, ἑλληνικῆς καὶ ἑβραϊκῆς προελεύσεως, παρήχθη ἡ ποίηση τοῦ Ρωμανοῦ, καθὼς καὶ ἡ ὅλη χριστιανικὴ ὕμνογραφία μας.

Ὁ ὕμνογράφος, ἀναφερόμενος στὸν Χριστό, ἀπὸ τὸν α' οἶκο τοῦ Κοντακίου του, ξέρει ν' ἀφιερώνεται στὴ λατρεία τοῦ Θεοῦ, ξεκινώντας ἀπὸ κείμενα τῆς Γραφῆς.
"Ἐχει γράψει ὁ Ἡσαΐας (θ', 1-2):

Ταχὺ ποιεὶ χώρα Ζαβουλῶν ἡ γῆ Νεφθαλεὶμ καὶ οἱ λοιποὶ οἱ τὴν παραλίαν καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν. Ὁ λαὸς ὁ πορευόμενος ἐν σκότει, ἴδετε φῶς μέγα.

*Ἐπανελάθε ὁ Ματθαῖος (δ', 15-16):

Γῆ Ζαβουλῶν καὶ γῆ Νεφθαλεὶμ, ὁδὸν θαλάσσης, πέραν τοῦ Ἰορδάνου, Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, ὁ λαὸς ὁ καθηήμενος ἐν σκότει εἶδε φῶς μέγα.

Καὶ σ' αὐτὰ πρόσθεσε τὸν α' οἶκο τοῦ Κοντακίου του «Εἰς τὰ Ἅγια Θεοφάνεια» ὁ Ρωμανός:

Τῆ Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν,
τῆ τοῦ Ζαβουλῶν χώρα
καὶ τοῦ Νεφθαλεὶμ γαῖα,
ὡς εἶπεν ὁ Προφήτης,
φῶς μέγα ἔλαμψε Χριστός·
τοῖς ἐν σκότει ὄσιν
φαινὴ ὄφθη αὐγή,
ἐκ Βηθλεὲμ ἀστράπτουσα,
μᾶλλον δὲ ἐκ Μαρίας ὁ Κύριος·
πάση οἰκουμένη
ἀνατέλλει τὰς ἀκτῖνας
ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης.

Ἡ ποίηση καὶ μουσικὴ δὲν ἐξυμνητοῦν

μόνο τις συνήθειες διαθέσεις τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ εἶναι τῆς θρησκευτικῆς λατρείας ἡ κυριώτερη ἐνάσκηση. Εἶναι ἐκεῖνη ἡ ἱερῆ ἐντύπωση τῶν Ἑβραίων, πού ἰδανικό τῆς ποιήσεώς τους ἦταν ἡ συναίσθηση τοῦ θεοῦ, καί οἱ ᾠδές, ὅπως καί τὸ κροῦσμα τῶν χορδῶν, ἔκαναν ἐπιδεικτικῆ τὴν ψυχὴ τους τῆς πρὸς ὑψηλῆς ἀποκαλύψεως. Μὲ τὴν ποίηση τοῦ Ρωμανοῦ θυμώμαστε τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς λατρείας τις ποιητικὲς καί μουσικὲς καθιερώσεις, ὅπως εἶναι ὁ παιᾶνας στὸν Ἀπόλλωνα, ἡ ἐξωτερικέουσα τῆς τιμῆς στὴ Δῆμητρα μὲ τὸν ὄζλο, ἡ φιληλιάς ᾠδὴ γιὰ τὴν ἐμφάνιση τοῦ ἡλίου, ἡ παράκληση πρὸς τὴν Ἄρτεμη μὲ τὴ βοήθεια τοῦ οὐπίγγου, ὁ θρῆνος στὸν τάφο μὲ τὸν Ἰάλεμο, ἡ μονωδία τῶν ἱερέων μὲ τὴ λύρα στοὺς ἱεροὺς τόπους, τ' ἄσματα στὸν Διόυσο, ἡ φόρμιγγα τῶν Εὐμολοπιδῶν.

Ἡ ἐβραϊκὴ ποίηση, πού τόσο ἐμπνέει τὸν Ρωμανὸ τὸν Μελωδῶ, ἕνα μόνο εἶδος ποιήσεως ἐγνώρισε: τὴ λυρική. Τὸ ἔπος καί τὸ δράμα εἶναι ἀγνωστο στὴν ποίηση τῶν Ἑβραίων. Τὸ ἔπος βρίσκει γόνιμο ἔδαφος σὲ λαοὺς πού ἔχουν μύθους ὡς παράδοση, καί ἀκόμα πολυθεϊστικὴ θρησκεία. Ἔτσι, ἔπος ἐδημιούργησαν οἱ Ἕλληνες, καί οἱ Ἰνδοί, ὅπως καί ἄλλοι λαοί, καί τὸ δράμα ἐλληνικό δημιούργημα εἶναι ἐπίσης. Ἀπὸ τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης μόνο ὁ εἰς Ἰώθ μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθεῖ ὡς ἔπος, ἀλλὰ πάλι δὲν καλύπτεται ἡ ὅλη ἰδιότητα του.

Ἡ διαυγὴς διάνοια τοῦ Ρωμανοῦ, ἀπλώνοντας τὰ φτερά της στοὺς ἐλληνικοὺς καί ἐβραϊκοὺς ὀρίζοντες, πρὸ παντὸς τὴν ἀποκάλυψη τῆς χριστιανικῆς ἀλήθειας ἔχοντας προορισμό της, μὲ μεγάλη ἀποτελεσματικὴτητα εἰσδύει στὶς πτυχώσεις τοῦ ποιητικοῦ θεματός της κάθε φορά. Ἡ δξύτατη ματιά του ἀκριβῶς καρφώνεται στὴν αἰωνιότητα, γιὰ νὰ ἐπιστατήσῃ σὲ μιὰ πλούσια εἰκονοσυλλογῆ, ἀπὸ τὴν ὁποία ἔχει εβκόλα τὴν παραβολικὴ ἐξιδανίκευση. Μὲ τὸν τρόπο αὐτό, ὁ Ρωμανὸς ἀποφεύγει τις ἐκδηλώσεις τῆς κραυγῆς τοῦ πάθους. Ἔτσι, τὸ ἐνδότερο βάθος του ἐκδηλώνεται σὲ ἀναδίπλωση τῆς διηγῆσεως:

Τὸν ἐν ἐρήμῳ ποταμὸν
καί δρόσον ἐν καμίνῳ
καί ὄμβρον ἐκ Παρθένου
ἰδὼν ὁ Ἰωάννης,
ἐν Ἰορδάνῃ τὸν Χριστόν,
φόβῳ ἐταράχθη.

Ἄφου μιλῆσαμε πρὸ πάνω γιὰ τὴ συνομιλία τῆς βαπτίσεως, πού ἔχει ὁ Ἰωάννης μὲ τὸν Ἰησοῦ στὸν Ἰορδάνη, καθὼς ἀπλώνεται στὴ σειρά τῶν οἰκων, πού τοὺς προναφέραμε, πρέπει νὰ προσθέσουμε πὼς αὐτὸ πού πλαταίνει στὶς στροφές τοῦ Κοντακίου του ὁ Ρωμανὸς εἶναι σύντομα διαταγμένο στὴν εὐαγγελικὴ περικοπὴ τοῦ Ματθαίου. Θ' ἀρκεσῶ σ' ἕνα σημεῖο τῆς περικοπῆς αὐτῆς τοῦ Ματθαίου (γ', 14-15):

Ὁ δὲ Ἰωάννης διεκώλυεν αὐτὸν λέγων ἔγῳ χρεῖαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι καί σὺ ἔρχῃ πρὸς με· Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς αὐτόν ἄφες ἄρτι· οὕτω γὰρ πρέπει ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην.

Νὰ μοιράσουμε τὴν περικοπὴ σὲ ὄσα προβάλει ὁ Ἰωάννης καί σὲ ὄσα ἀπαντᾷ ὁ Χριστός, ἀναζητώντας τα στὶς ἐπιδράσεις στὸν Ρωμανὸ. Στὸν οἶκο ζ' θὰ ἴδοιμε αὐτὴ τὴν παράταξη τῶν ἐρωτημάτων τοῦ Ἰωάννη ἀπὸ τὸν Ρωμανὸ:

Ἐπέστης ρείθροις διὰ τί;
Τί θέλων ἀποπλῦναι,
ἢ ποίας ἀνομίας
ὁ δίχα ἁμαρτίας
καί συλληφθεὶς καί γεννηθεὶς;
Σὺ μὲν ἔρχῃ πρὸς με·
οὐρανὸς δὲ καί ἡ γῆ
τρεῖ, εἰ προπετεῖσμαι·
λέγεις μοι· βάπτισόν με, ἀλλ' ἄνωθεν
ἄγγελοι σκοποῦσι.

Διάφορες ἀνθρώπινες σκέψεις, πού γίνονται ἐλατήρια πράξεων, διαδέχονται ἡ μιὰ τὴν ἄλλη ἀστραπιαία. Σειρὰ ἐρωτημάτων δὲν κάνει τίποτ' ἄλλο, παρὰ νὰ ξετυλίγει τὸ δέος μπροστὰ στὸν Θεό, νὰ προ-

θάλει μὲ ταπείνωση τὴν ἁμαρτία μπροστὰ πρὸ ὑπέρτατο ἀγαθό.

Καὶ ἡ ἀπάντηση τοῦ Χριστοῦ. Θὰ τὴν ἀναζητήσουμε πρῶτα στὸν οἶκο ἡ', ὅπως σχετίζεται κάπως ἄμεσα πρὸς τὸ δεύτερο μέρος τῆς εὐαγγελικῆς περικοπῆς:

Ὁμως ἄφες ἄρτι
οὕτω γὰρ πρέπειν ἔστιν
πληρῶσαι ἃ προώρισας
ἄφες ἄρτι καὶ τῶς ἀπόσεισας
ταύτην τὴν δειλίαν
λειτουργίαν χρεωστεῖς μοι
καὶ δεῖ σε νῦν ταύτην ἐκπληρῶσαι.

Ὁμως στὸν παρακάτω οἶκο θ', τὸ ἴδιο νόημα τῆς ἀποκρίσεως τοῦ Χριστοῦ θὰ τὸ συναντήσουμε σὲ ἄλλες ἐκφράσεις, ἔμμεσα προσομοιάζουσες στὴν ἐπιταγὴ τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὸν Πρόδρομο, ποῦ εἶναι περιγραφικὴ μιᾶς δράσεως. Σ' αὐτῇ τῇ δράσει δὲν θὰ διαπιστώσουμε τὴ σύγκρουση, ἐκείνη ποῦ εἶναι ἀπεχθὴς ἡ δαιμονική, ἀλλὰ τὴν ἄλληλοδιαδοχὴ τοῦ καθαροῦ αἰσθήματος, τὴν πλημμύρα τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ σεβασμοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ποῦ δὲν ἀλληλοδιώκονται, τὴν ὑπερίσχυση τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τὴν ἐπικράτησή του:

Τὴν δεξιάν μόνον δάνεισόν μοι
τὸ πνευμά σου κρατῶ
καὶ ὄλον σὲ ἔχω,
τὴν παλάμην δὲ τὴν σὴν
πῶς οὐ κιχρᾶς μοι;
ἔνδον σου εἰμι
καὶ ἔξωθεν· τί μὲ φεύγεις;
στῆθι, καὶ κράτει
τὸ φῶς τὸ ἀπρόσιτον.

Ἡ Ὁρθοδοξία ἀποδέχεται τὸ βάπτισμα τοῦ πιστοῦ ὡς μέσον ἀναγεννητικὸ τοῦ ἀνθρώπου. Σωρεῖα ἀπὸ δωρεᾶς ἀθανασίας παραδέχεται γιὰ τὸν βαπτιζόμενον ἄνθρωπο, καὶ μάλιστα στὸ νήπιο: ἐξαφανίζει τὴν ἀρχέγονη ἁμαρτία, καὶ τὴν προσωπικὴ ἀκόμα. Αὐτὴ τῇ θεῖα χάριθ θέλει νὰ τὴ σμίξει ὁ ὕμνογράφος μὲ τὴν πίστη στὸν οἶκο ια', γιὰτὶ αὐτὴ προσδιορίζει τὴν ἐνέργεια τοῦ μυστηρίου τῆς βαπτίσεως:

τί δὲ μέλλω
χαρίζεσθαι τοῖς ἀγαπητοῖς μου
ἀνοίγων οὐρανοὺς,
κατὰ γὰρ τὸ Πνεῦμα,
τοῦτο χορηγῶ αὐτοῖς
εἰς ἀρραβῶνα.
Δεῦρο οὖν καὶ σὺ
προσέγγισον, ἵνα μάθης
πόθεν ἀστράπτει
τὸ φῶς τὸ ἀπρόσιτον.

Ἄς θυμηθοῦμε, στὸ σημεῖο αὐτό, τὸ βάπτισμα τῶν πιστῶν: ἡ πίστη τῶν γονέων καὶ τοῦ ἀναδόχου ἀναπληρῶνει συμβολικὰ τὴν πίστη τοῦ νηπίου, ποῦ φυσικὰ λείπει—τόσο ἀπαραίτητο στοιχεῖο εἶναι. Κι' ἀκόμα, ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ ἱερέα στὸ βάπτισμα τῶν πιστῶν σὲ τρίτο πρόσωπο ἀπαγγέλλεται ἡ ἱερουργία, ποῦ τελεῖται ἀπ' αὐτόν—κι' αὐτὸ δὲν γίνεται τυχαῖα. Ἡ κατάδυση τοῦ Ἰησοῦ στὸν Ἰορδάνη, καθὼς τὴν ἀφηγεῖται ὁ Ματθαῖος ἢ καθὼς τὴν τραγουδαῖ ὁ Ρωμανός, εἶδωσεν ὑπόσταση στὸ μυστήριον τοῦ χριστιανικοῦ βαπτίσματος—ὁ συμβολισμὸς φτάνει στὶς τελευταῖες λεπτομέρειες.

Ὁ μετρικὸς τονικὸς τύπος, ποῦ ἐμφανίζεται ἰδίως ἀπὸ τὸν 4ον αἰῶνα, στὸν Ρωμανὸ παρουσιάζεται μὲ τεχνικώτατους συνδυασμοὺς μέτρων. Λιγοσύλλαβοι στίχοι παρουσιάζουν ὀλόκληρο νόημα. Παίρνω γιὰ παράδειγμα ὀλόκληρο τὸν οἶκο ιδ':

Μετὰ δὲ ταῦτα τὰ φρικτὰ
ὁ γόνος Ζαχαρίου
ἐβόησε τῷ πλάστῃ
Ἐγὼ οὐκ ἀντερίζω,
ἀλλ' ὁ κελεύεις μοι τελῶ.
Ταῦτα λέξας τότε,
τῷ σωτήρι προσελθὼν
δουλοπρεπῶς ἠτένιζε,
βλέπων εὐλαβῶς μέλη γυμνούμενα
τοῦ ἐντελλομένου
ταῖς νεφέλαις περιβάλλειν
τὸν οὐρανόν, δίκην ἱματίου,
καὶ πάλιν θεωρῶν
ἐν μέσῳ τῶν ρείθρων
τὸν ποτε παιδῶν τριῶν
μέσον φανέντα
δρόσον ἐν πυρὶ,

νῦν πῦρ ἐν τῷ Ἰορδάνῃ
λάμπων, πηγάζων,
τὸ φῶς τὸ ἀπρόσιτον.

Ἡ ἴδια διάταξη εἶναι καὶ στοὺς ἄλλους οἴκους. Ἐνας θούλλαθος στίχος ἀκολουθεῖται ἀπὸ τρεῖς ἑσούλλαθους. Στὴ συνέχεια ἄλλος θούλλαθος συνοδεύεται ἀπὸ ἕναν θούλλαθο, ἕναν ἑσούλλαθο κι' ἕναν θούλλαθο. Στὴν ἐπόμενη συνέχεια ἕνας ἑσούλλαθος συνοδοιπορεῖ μὲ ἕναν θούλλαθο κι' ἕναν θούλλαθο. Στὴν παρακάτω συνέχεια ἕνας ἑσούλλαθος συντροφεύεται ἀπὸ δύο θούλλαθους, ἕναν ἑσούλλαθο καὶ δύο θούλλαθους. Καὶ στὴν τελευταία συνέχεια ἕνας θούλλαθος συμβαδίζει μὲ ἕναν θούλλαθο κι' ἕναν ἑσούλλαθο.

Τὸ σχῆμα αὐτὸ ἴσως θεωρηθεῖ κάπως αἰθαίρετο. Ἀλλὰ ὑπακούει σὲ μιὰ συνέπεια: θέτει ὡς ὁδηγὸς τοὺς σχετικὰ πολυσυλλαθότερους στίχους, ποὺ συνανατᾶμε στὸ ὄροιο τοῦ οἴκου.

Ἀλλὰ πέρ' ἀπὸ τὸ σχῆμα, ὁ ἀναγνώστης διαθᾶζει στοὺς στίχους αὐτοὺς κάτι σὰ συνέχεια πανάρχαιων ποιητικῶν καὶ μουσικῶν προτόπων τῆς πρώτης λατρείας, κάτι ποὺ σμίγει μὲ τὴ Μωϋσαϊκὴ ῥῆθι καὶ τὸν Δαβιδικὸ ψαλμὸ, κάτι ποὺ θυμίζει τὸν ὕμνο τῶν Ἀγγέλων. Ὑστερα, οἱ στίχοι αὐτοί, ἔτσι ὅπως εἶναι ποικίλοι, φαίνονται σὰ ν' ἀκολουθοῦν κάτι ὄχι ὁμοιόμορφο, κάτι σὰν τὴ μουσικὴ κλίμακα τῶν ἡχῶν. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ποίηση συνδυάζεται πάντοτε μὲ τὴ μουσικὴ τῶν ἐκκλησιαστικῶν μελωδῶν.

Δὲν πρέπει νὰ παρασυρθεῖ κανένας ἀπὸ κάποιους ἀναλυτικοὺς στίχους τοῦ Ρωμανοῦ. Ἄν τὸν προσέξει βαθύτερα, θ' ἀνακαλύψει ἕνα φαινόμενο σὰν ἐκεῖνο τῶν διπλῶν ἀστεριῶν τοῦ οὐρανοῦ, ποὺ τὸ γυμνὸ μάτι τὰ βλέπει σὰν ἕνα. Ὅμοια καὶ οἱ στίχοι: ὡς φαίνονται πὼς ἐπαναλαμβάνονται, ὅμως εἶναι ἀνεξάρτητοι, μόνο ποὺ ἔχουν τὴν ἴδια κίνηση, τὴν ἴδια ψυχικὴ στροφή, κι' ὁ ἕνας στίχος περιπολεῖ γύρω ἀπὸ τὸν ἄλλο ἢ τοὺς ἄλλους.

Ὡς παράδειγμα, οἱ δύο στίχοι:

Ὁρόσον ἐν πυρὶ,
νῦν πῦρ ἐν τῷ Ἰορδάνῃ,

ποὺ ὁ ἕνας ἀναφέρεται στοὺς τρεῖς παῖδας κι' ὁ ἄλλος στὴ Βάπτισι. Εἶναι ἀκριβῶς ποιητικὴ ἀναπροσαρμογὴ, ὁ πρῶτος τυπικὰ καὶ ὁ δεῦτερος πραγματικὰ, ἐκείνου ποὺ στὸν Λουκᾶ (γ' 16) ἐκτίθεται:

Αὐτὸς ὁμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι Ἁγίῳ καὶ πυρὶ.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ὅλη ποίηση τοῦ Ρωμανοῦ ἕνας «ἀστερόεις» οὐρανὸς εἶναι. Ὅπως στὸν ἀπειρο θόλο τοῦ οὐρανοῦ ἀναρτῶνται σὰν πολῦτιμοι λίθοι τ' ἀστέρια, μὲ τὴν ἴδια ἀγγλὴ στὸν μυστηριώδη κόσμον τῆς ποιητικῆς δημιουργίας ἐμπνέεται κατασκευτικὰ ὁ Ρωμανὸς καὶ οἱ ἄλλοι ὕμνογράφοι. Εἰν' ἕνα χέρι ἀόρατο, τὸ χέρι τοῦ ποιητῆ, ποὺ ἐπιθέτει, σὰν τ' ἀστρα στὸν οὐρανό, τὶς λέξεις τῶν ποιημάτων του καὶ κάνει, σὰν τοὺς ἀστερισμοὺς τοῦ στερεώματος, τὶς στροφές, ἀπειράριθμα φωτεινὰ σημεῖα κι' ἐκείνες.

Στὰ λόγια τοῦ Ἰωάννη, ὅπως ἀπευθύνονται «τοῖς ὀρθῶσι», στὸν ἰε' οἶκο τοῦ Ρωμανοῦ, κατὰ τὴ στιγμή τῆς χειροθεσίας, εἶναι δογματικοὶ ἀφορισμοί, προερχόμενοι ἀπὸ τὴ θεία Ἀποκάλυψη. Στὸ βάθος τῆς Ἀποκαλύψεως αὐτῆς, ὅπως καὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου, παραστέκει ὁ ἴδιος ὁ Θεός. Ὅπως ἐκφράζονται οἱ λέξεις αὐτές, εἶναι προσίτες στὴν πίστη, ἂν καὶ ὑπερβαίνουν τὴν ἀνθρώπινη κατάληψη. Ὁ μυστηριακὸς δογματικὸς χαρακτήρας διατηρεῖται, καὶ τὸ βάπτισμα προσδιορίζεται στὰ λόγια τοῦ Ἰωάννη καὶ ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη νόηση, στηριζόμενο πάντοτε στὴ θεία αὐθεντία.

Μαρτυρίες αἰῶνων ἐπενεργοῦν στὴ μυστικὴ ἰδιοφυία τοῦ ποιητῆ. Τὰ ἐκφραστικὰ τεκμήρια ἔχουν μιὰ τέτοια προτεραιότητα, ὥστε γίνονται ἀφορμὴ σὲ μιὰ πίστη φωτισμένη. Ἔτσι ἀκεραίωνεται ὁ ὕμνος, καὶ ὡς πόνημα δὲν παραγκωνίζει καμμιά σχισμὴ τοῦ ψυχικοῦ βάθους. Ἐκεῖ κάποιο ὀρατο σημεῖο ἀπὸ τὸν ψαλμὸ ΛΕ', 9:

τὸν χειμάρρουν τῆς τρυφῆς σου ποτιεῖς αὐτοὺς

ἐντάσσεται σὲ μιὰν ἀγαστὴν ἐνότητα:

Τὸν Χριστὸν χειροθετεῖ

κράζων τοῖς ὄρωσι
 τὴν ἐκούσιον βροχὴν
 ἐν Ἰορδάνῃ βλέπετε,
 τῆς τρυφῆς τὸν χειμάρρουν, ὡς γέ-
 [γραπται,
 ἐν τοῖς διεξόδοις
 τῶν ὕδατων. Θεωρεῖτε
 ἐν ποταμῷ θάλασσαν μεγάλην.

Ἡ εὐσεβοφροσύνη κηρύσσεται σὲ ὅλο τὸ Κοντάκιο αὐτοῦ τοῦ Ρωμανοῦ. Ἕνας διδακτικὸς σκοπός, πού ἔχει ὡς ἔμβλημα τὴν ἀνανέωση τῆς πίστεως πρῶτα, καὶ μαζὶ τὴ γνήσια ἠθικὴ ζωὴ, δὲν λείπει ποτὲ ἀπὸ τοὺς οἴκους. Ἡ θεία ἐνέργεια ἐξαγγέλλεται, στὸν οἶκο ἰσ', ἀπὸ τὸν Ἰωάννη, γιὰ νὰ γίνῃ δεκτὴ στὴν ὀλομέλεια τῶν χριστιανικῶν ὁπαδῶν:

Ἰωθρόν μὲν ὄντα, ὡς θητόν,
 αὐτός, ὡς Θεὸς πάντων,
 ἐνεύρωσε, βοήσας.

Τὸ ἀγαθὸ αὐτὸ φρόνημα, πού εἶναι μιὰ ἄγρια διάθεση τῆς ἴδιας χάριτος, ἢ ὅποια θροιάζει στὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ, γίνεται ἀκάθεκτη ἐσωτερικὴ δύναμη τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὴν θέλει νὰ μᾶς δείξῃ, ὅπως κρατύνεται μέσα του, ὁ Ἰωάννης, στὸν οἶκο ιζ'. Εἶναι ὁ φωτισμός, ὅπως λέγεται τὸ βάπτισμα, πού κάνει νεοφώτιστο τὸν νεοβάπτιστο. Πρὸς αὐτὸ τὸ μυστήριον τοῦ βαπτίσματος—καὶ μάλιστα τοῦ βαπτίσματος ἐνὸς Θεοῦ—προχωρεῖ ὁ Ἰωάννης, δείχνοντάς το ὡς μέσον δικαιοσύνης:

Ἰδοὺ γὰρ ἐκ βημάτων
 ἐπὶ τὴν κάραν προχωρῶ,
 γῆν πατῶ οὐκέτι,
 ἀλλ' αὐτόν τὸν οὐρανόν·
 ἃ γὰρ τελῶ οὐράνια,
 μᾶλλον δὲ καὶ τὰ ἄνω παρέδραμον.

Καὶ λίγο πῶς κάτω, στὸν ἴδιον οἶκο ιζ':

Εὐφραίνου, οὐρανέ,
 καὶ γῆ ἐπαγάλου·
 ἀγιάσθητε, πηγαί,
 αἱ τῶν ὕδατων·
 πάντα γὰρ φανεῖς
 ἐπλήρωσεν εὐλογίας.

Ἔτσι, ὅπως σφραγίζεται στὸν ιη' οἶκο τὸ Κοντάκιο τῶν Θεοφανεῖων τοῦ Ρωμανοῦ, ἢ πυκνὴ ἐμβροθεῖα τοῦ ποιητῆ καὶ ὁ θρησκευτικὸς μετεωρισμὸς εὐτοχοῦν κατὰ τέτοιο τρόπο, ὥστε προσδίνουν στὸ κείμενο τὴν ποιητικὴ ὀριστικότητα:

Ἵπερεπήρε οὖν τὸν νοῦν
 τῆ θεῖα διατάξει
 ὁ γόνος Ζαχαρίου...
 Λούει τοῦτον ρεῖθροις
 καὶ λοιπὸν ἄγει εἰς γῆν
 τὸν γῆς καὶ πόντου Κύριον,
 ὄντινα οὐρανόθεν ὑπέδειξεν,
 φθόγγῳ, ὡς δακτύλῳ,
 ὁ γεννήσας.

Ἡ ἀλοση τῶν διδαγμάτων μιᾶς θείας Πολιτείας εἶναι πλήρης σὲ ὅλο τὸ Κοντάκιο. Ὁ ποιητὴς ἐποικοδομεῖ προσευχόμενος καὶ τελετουργεῖ ψαλμωδώντας.

Οἱ συντακτικοί, οἱ λεξιλογικοὶ καὶ οἱ φραστικοὶ χαρακτήρες δὲν ἐπιτρέπουν καμμιὰ τραχύτητα στὰ Κοντάκια τοῦ Ρωμανοῦ. Ὁ λόγος μένει λεπτεπίλεπτος καὶ ἀθρόος, καθὼς μάλιστα ἡ χρῆσις καὶ ἡ σημασία του δὲν εἶναι ἀπὸ τὴν καθημερινὴ ζωὴ. Ἐπίσης, λείπει καὶ ὁ πλεονασμὸς ἢ ἡ οἰκειότερη ἔκφρασις. Μὲ τὸ ὅτι πάλι δὲν ἔχουμε ἀναπαράστασις τῆς ὁμιλουμένης, δοκιμάζουμε τὴν ἐπίτασις τοῦ ὑπερβατικοῦ.

Εἶναι τόσο εὐαίσθητὴ ἢ ἐλέγχουσα ἐποπτεία τοῦ Ρωμανοῦ, ὥστε ἡ ἀνεύθυνη ἀκαταστασία ἀπουσιάζει καὶ τὸ σημεῖο τῆς ἀπροσδιοριστίας ἀπομονώνεται. Ὁ ἱερὸς συλλογισμὸς δὲν εἶναι διαβατικὸς ἀλλὰ συνεχῆς καὶ ἡ περιπλάνησις τῆς ψυχῆς δὲν εἶναι ποτὲ ἐσπευσμένη ἀλλὰ σιωπηλὴ. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἀποκλείεται ἀπὸ τὰ Κοντάκια τοῦ Ρωμανοῦ ὁποιοσδήποτε παράχορδος τόνος καὶ τὸ σύνολο τοὺς παίρνει τὴ μορφή τοῦ ἀκριβῶς καθορισμένου, τοῦ ἐνιαίου.

Ἔτσι, μὲ τὴν ποιητικὴ εὐρυθμία του, μακρὰ ἀπὸ κάθε βάνασο φθόγγῳ, ὁ Ρωμανὸς κάνει ν' ἀντηχεῖ μέσα ἀπὸ τὰ Κοντάκια αὐτὰ τῶν Χριστουγέννων καὶ τῶν Θεοφανεῖων Ἕνας ἀδιάπτωτος ὕμνος, στὸν ὁποῖο μὲ πλήρη ἐσωτερικὴ οἰκονομία ἐκφράζονται ἱερώτατες ἰδέες.

ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

Ψηλά οί καρδιές. Ψηλά ὁ Χριστός. Ψηλά ἡ
[σημαία.
Περναίει στρατός: Τὰ νιάτα τὰ χριστιανικά.
Ἄνθρωποι ἀδέρφια μου, τὰ μάθατε τὰ νέα;
Ἡ ἔσταυρωμένη Ἑλπίδα μας νικᾷ, νικᾷ!

Ἐμπρός! Ἄς ξεχουθοῦμε αὐτὴν τὴν κρί-
[σημὴ ὥρα
ἀπόστολοι σὲ μιὰ βασανισμένη γῆ,
νὰ φύγουμε τὰ σύγνεφα, νὰ κόψῃ ἡ μπόρα,
νὰ μαλακώσῃ κάθε ἀνθρώπινη πλῆγῃ.

Ν' ἀρχίσῃ μιὰ καινούργια σήμερα ἱστορία
μὲ φῶς, γαλήνη καὶ χαρὰ μοναδική,
μέσα στὴ δύναμη καὶ τὴν ἐλευθερία,
μὲς στὴν ἀγάπῃ πρῶτα τὴ χριστιανική.

Ἄμβωνας εἶναι τὸ καθένα σταυροδρόμῳ,
κάθε γωνιά, σὲ πολιτείες καὶ σὲ χωριά,
λιμάνια, φάμπρικες, παληόσπιτα κι' ἀκόμη
κάθε μοναχική καὶ ταπεινὴ καρδιά.

Ὁ δρόμος εἶναι ἀνήφορος. Ἀγκάθια, φίδια,
ἄνθρωποι πονεμένοι, ἐρημητικὰ κλειστοί.
Κουράγιο! Γιὰ νὰ δώσῃ ὁ Κύριος τ' ἀντι-
[κλειδία,
πρέπει νὰ κρατηθοῦμε ἀκλόνητοι, πιστοί.

Ψηλά οί καρδιές. Ψηλά ὁ Χριστός. Ψηλά
[ἡ σημαία.
Ἡ μάχῃ τ' οὐρανοῦ στὴ γῆ θὰ κερδηθῇ.
Ἄγῶνας ἡ ζωὴ. Δὲν εἶναι Γαλιλαία
πέρα ἀπ' τὸν θόρυβο καὶ τὴν ὄχλοσῃ.

Εἶναι μιὰ θάλασσα μ' ἀέρα, τρικυμία.
Πρέπει νὰ πᾶμε κόντρα. Μάτια καὶ ψυχὴ
μαγνητισμένα ἀπὸ τ' ἀστέρι μας: Θυσία.
Κόμπο μὲ κόμπο, σπιθαμὴ μὲ σπιθαμὴ,

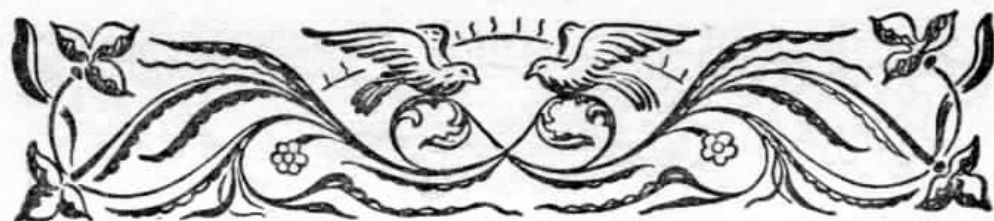
τὴ μέσα σας τὴ μάχῃ νὰ κερδηθεὶ πρώτη.
Ἄνοιχτε τὶς κλειστὲς τὶς πόρτες, τὶς καρ-
[διές.
Νὰ μάθῃ ὁ κόσμος: Ἡ χριστιανική μας
[νιότη
ψήνεται, δυναμώνει σὲς ἀναποδιές.

Ἐτοιμοί. Πρᾶοι καὶ σταθεροί. Σφιχτὰ ἐ-
[νωμένοι.
Καθένας πρέπει νᾶναι μέσα του σκληρός.
Μιὰ ὁλόκληρη ἀνθρωπότητα μᾶς περιμένει.
Σύντροφοί τῆς ἀνάστασης, στὰ δπλα! Ἐμ-
[πρός!

Σημαιοφόρος πάει μπροστὰ ὁ Χριστός μας.
[Νὰ τος!
Φούντωσε, μέθυσε ἀπὸ τὴ χαρὰ ἡ καρδιά.
Ἐμπρός! Τοῦ θάνατου τσακίστηκε τὸ κρά-
[τος.
— Ποῦ πᾶτε παλληκάρια, σεῖς ὥρῃ παιδιά;

— Πᾶμε ἀνοιχτὰ γιὰ νὰ ψαρέψουμε ἀν-
[θρώπους.
Γιὰ νὰ «πατήσουμε» τὴν ἀνθρωπότητα.
Ποιὸς λογαριάζει τώρα θάνατο καὶ κόπους
μὲς στὸν ἀγῶνα γιὰ αἰωνιότητα!

Ψηλά οί καρδιές. Ψηλά τὸ μέτωπο καὶ πάλι.
Χριστός, Χριστός ἔσταυρωμένος νὰ ὑψωθῇ.
Σύντροφοί, εὐαγγελίζομαι χαρὰ μεγάλη:
Αὐτὴ ἡ νεκρὴ ἀνθρωπότητα θ' ἀναστηθῇ!

ΟΛΑ ΥΨΩΝΟΥΝ ΑΛΛΗΛΟΥΤ'Α ΚΙ' ΩΣΑΝΝΑ

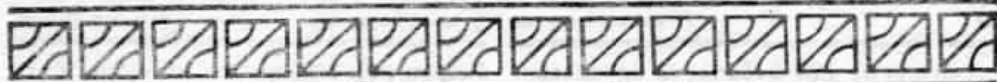
Στις σκοτεινές, κείνες, ημέρες τών παθών
μέσ' τούς μαιάνδρους τής δοκιμασίας:
κάτ' άπ' τò βάρος τών χιλίων μου λαθών
τήν πρώτη λέξη ψέλλισα, τής πρώτης μου Ικεσίας.

Κι' ευθύς, εκεί...
Τ' άρρητα Θέ μου πώς νά πώ
και τ' άνεκλάλητα πώς νά τά Ιστορήσω;
Μέ ποιά κιθάρα ποιò τραγουδι χαρωπό
νά γλυκοκελαϊδήσω;

Σάν πρώτα δλα Εγιναν: δάση, κι' άγροι
κι' οί Μάρτηδες σάν πρώτα 'ναι ντυμένοι
σάν πρώτ' άνθοντυμένοι
κι' άντιλαλούν φωνές, χαρούμενων παιδιών:
Στά τόξα τών πολύχρωμων κλαδιών
δροσοσταλίδες, παίζουν κι' ήλιαχτίδες,
καθώς τούς χρόνους τούς καλούς:
πούναι στά βάθη τών καιρών λησμονημένοι

"Ιδια 'ναι δλα.
Ίδια'
Κι' ή καρδιά
κι' αύτή,
πού ύψώνει τώρα τήν Θερμή ευχαριστία
είναι σάν τότε:
πρίν τ' άρπαχτικό
τò χέρι κείνο τò κακό
γκρεμίσει,
πυρπολήσει:
στής παιδικής ψυχής μου τήν λεηλασία.

δλα όπως πρώτα, Ίδια... Εγιναν Ξανά,
κι' δλα ύψώνουν 'Αλληλούϊα κι' ώσαννά.

Η ΣΥΝΕΙΔΗΣΙΣ ΚΑΙ Η ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΤΗΣ

Ἡ ψυχὴ κάθε στιγμῆ ἔχει μιὰ μεγάλη ποικιλία ἀπὸ αἰσθήματα καὶ ἐντυπώσεις, πού πιστεύομε ὅτι προκαλοῦνται ἀπὸ τὰ γύρω ἀντικείμενα, καὶ πού εἶναι, ὅς ποῦμε ἔτσι, ὁ ἀντικατοπτρισμὸς τοῦ ἀντικειμενικοῦ κόσμου στὴν ψυχὴ. Ἡ ψυχὴ ὅμως δὲν ἔχει μόνον αἰσθήματα καὶ ἐντυπώσεις, ἔχει καὶ ἄλλες καταστάσεις, π.χ. ἐπιθυμίες, ἀναμνήσεις, ἔχει ἀκόμη καὶ ἐνεργήματα, π.χ. σκέψεις, ἀποφάσεις, ἀλλ' ἔχει ἀκόμη καὶ δέοντα (ἐσωτερικὴς προσαγές) καὶ, γενικώτερα, ἀξίες. Ὅλα τὰ ἐνεργήματα τῆς ψυχῆς, πού γίνονται ἀντιληπτά ἀπ' αὐτήν, αἱ καταστάσεις τῆς, τὰ δέοντα καὶ οἱ λοιπὲς ἀξίες συνιστοῦν τὴν συνειδήσιν τῆς. Ὑπάρχουν ὅμως καταστάσεις καὶ ἐνεργήματα τῆς ψυχῆς, πού εἶναι ἀσυνειδήτα. Αὐτὰ προφανῶς δὲν ἀποτελοῦν ἀκόμη στοιχεῖα τῆς συνειδήσεως.

Τὴν ἀνθρώπινη συνειδήσι χαρακτηρίζει ὁ τρόπος τῆς διακυβερνήσεώς τῆς. Τὸ κέντρον διακυβερνήσεως ἀποτελεῖ τὸ «ἐγὼ», πού κυβερνᾷ μὲ τὸν δικὸν του τρόπο, μὲ δική του ἀρχή. Ἡ αὐτεξουσία ἐπιδίδει σκοποὺ ἀπὸ τὸ κέντρο διακυβερνήσεως εἶναι χαρακτηριστικὸ τῆς ἀνθρώπινης συνειδήσεως. Ὅτι ἡ συνειδήσι τῶν ζῶων εἶναι ἀμοιρῆ τῆς ἐλευθέρης αὐτῆς δράσεως, μὰς βεβαιώνει τὸ ὅτι καθ' ὅλου δὲν πράγεται ὁ τρόπος τῆς ζωῆς των, ἀντίθετα πρὸς τὸν ἄνθρωπον, πού διαρκῶς προάγει πρὸς τὸ τελειότερον τὸν πνευματικὸν καὶ τεχνικὸν πολιτισμὸν του⁽¹⁾.

Ἡ συμπεριφορὰ τοῦ ζώου, ἀπέναντι στὸ κάθε νέο περιεχόμενον τῆς συνειδήσεώς του, καθορίζεται ἀποκλειστικὰ ἀπὸ τὸ ἐνστικτόν, γι' αὐτὸ εἶναι ἀνίκανο νὰ προοδεύσῃ. Τὸ ζῶον μπροστὰ σ' ἕνα ἐμπόδιον, πού παρουσιάζεται στὴ ζωὴ του, θὰ ἀντεπεξέλθῃ ὅσο τοῦ ἐπιτρέπει τὸ ἔμφυτον καὶ ἀμετάβλητον ἐνστικτόν του, χωρὶς τοῦτο νὰ ἀποτελῆ πρόσοδο τοῦ εἴδους του, ἀλλὰ μόνον ἐκδήλωσι τοῦ ἐνστικτοῦ του. Ὁ πῖθηκος ὅσο καὶ ἀνμμεῖται εἶναι ἀνίσχυρος νὰ ἀναπτύξῃ πολιτισμὸν, ἔστω καὶ πεινιχρὸν. Τὸ ἀνθρώπινον ὅμως «ἐγὼ», ὁ κυβερνήτης αὐτὸς τῆς ἀνθρώπινης συνειδήσεως, συμπεριφέρεται τὶς περισσότερες φορές κατὰ τρόπον «ἐνευ προηγουμένου». Ἐνα μόνον

ἐπιδίδκει, τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ κάθε τόσο καὶ νέου σκοποῦ του.

Ἀνάλογα μὲ τὸ σκοπὸν, πού θέτει τὸ «ἐγὼ», παίρνει αὐτὸ καὶ ἰδιαίτερη στάσιν ἀπέναντι σὲ κάθε συνειδήτῳ. Τοῦτο συντελεῖ στὴν ἐνότητά του κόσμου τῆς συνειδήσεως, ἐπειδὴ τὸ «ἐγὼ» ἀγκαλιάζει ὅλα τὰ συνειδήτῳ. Ἡ ἐνότης αὐτὴ ἀποτελεῖ τὸ πεδίο τῆς συνειδήσεως, καὶ ὅλα τὰ συνειδήτῳ ἀποτελοῦν τὸ περιεχόμενον τῆς συνειδήσεως.

Τὴν οὐσία τοῦ «ἐγὼ» δὲν μπορούμε νὰ τὴ γνωρίσωμε, μὰ ἔχομε πείρα τῶν ἰδιοτήτων του μὲ τὴν ἄμεσο ἐσωτερικὴν ἐποπτεῖαν. Ἐνα ἀπὸ τὰ ἀδρότερα χαρακτηριστικὰ του αἰσθανόμεσθα τὴν στιγμῆν, πού παίρνομε μιὰ ἀπόφασιν. Αἰσθανόμεσθα τὴν ἐλευθερίαν, πού διαποτίζει κάθε ἀπόφασίν μας, ἀλλὸ συγχρόνως αἰσθανόμεσθα, ὅτι ἡ ἀπόφασιν αὐτὴ ἐκπηδᾷ ἀπὸ τὸ κέντρον διακυβερνήσεως τοῦ ὅλου συνειδήτου κόσμου. Ἀκόμη καὶ στὴν περίπτωσιν τῆς ἀβουλίας ἔχομε συναίσθησιν τῆς ἀνοχῆς τοῦ «ἐγὼ», νὰ ζῶσθε μὲ ξηρητῆμενοι. Ἡ συναίσθησιν τῆς αὐτοκυβερνήσεως ἀποτελεῖ τὸ θεμέλιον τῆς αὐτοσυνειδήσεως.

ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΟΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

Ἡ ἀνθρώπινη συνειδήσι εἶναι μιὰ ἐπικράτεια, εἶναι ἕνας κόσμος μὲ ὕπατο κυβερνήτην τὸ «ἐγὼ». Ὅλα τὰ συνειδήτῳ ὅμως δὲν ὑπακούουν κατὰ τὸν αὐτὸ βαθμὸν στὸν κυβερνήτην. Οἱ περισσότεροι πειθαρχικοὶ ἀπὸ τοὺς ὑπάρχοντες ἀποτελοῦν τὴν ἰδιαίτερην αὐλὴν τοῦ ἄρχοντος. Τέτοια συνειδήτῳ εἶναι, π.χ. οἱ ἀναμνήσεις, τὰ πλάσματα τῆς φαντασίας, οἱ ἐπιθυμίες, τὰ συναίσθηματα, τὰ ὅποια ἔχουν τὸ γνώρισμα ὅτι εἶναι σὲ μεγάλο βαθμὸν δεκτικὰ τῶν ἐπιδράσεων τῆς ἀποφάσεως τοῦ ἀτόμου, χωρὶς τὴν μεσολάβησιν ἄλλων μέσων. Κατορθώνει ἡ ἀπόφασιν μόνη τῆς ἀλλοτε νὰ τὰ προκαλῆ, ἀλλοτε νὰ τὰ ἐξαφανίσῃ καὶ ἀλλοτε ἀρκετὸ νὰ τὰ ἀλλοιώνῃ. Π.χ. μπορεῖ τὸ ἄτομον μὲ μιὰ ἀπόφασιν νὰ ἀποβάλλῃ ἀπὸ τὸ πεδίο τῆς συνειδήσεώς του μιὰ ἀνάμνησιν, φτάνει νὰ σκεφτῆ κάτι ἄλλο, καμμιά φορὰ μπορεῖ καὶ νὰ τὴν προκαλέσῃ. Ἐπίσης μπορεῖ μιὰ ἐπιθυμία ἢ ἕνα συναίσθημα ἀλλοτε νὰ τὰ ἀποβάλλῃ καὶ ἀλλοτε νὰ τὰ μετρίσῃ. Μπο-

(1) Βλέπε «Ἀκτίνες» 1946, σ. 86 καὶ 87 «Τὸ πρόβλημα τῆς ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως».

ρεὶ ἀκόμη μὲ μιάν ἀπόφασιν νὰ προκαλέσῃ ἓνα πλάσμα τῆς φαντασίας ἢ νὰ τὸ ἀποβάλλῃ ἢ νὰ τὸ μετασχηματίσῃ. Τὰ συνειδητὰ τοῦ εἶδους αὐτοῦ λέμε ὅτι ἀνήκουν στὸν ψυχικὸ κόσμον.

Ἐπὶ τούτων ὁμοίως καὶ συνειδητὰ, ποῦ δὲν εἶναι δεκτικὰ τῆς ἐπιδράσεως τῆς ἀποφάσεώς μας, ποῦ εἶπαμε πάρα πάνω, ἀλλ' ἀπαιτεῖται νὰ μεσολαβήσῃ καὶ ἄλλης μορφῆς ἐνέργεια, γιὰ νὰ ὑποστοῦν ἔστω καὶ μικρὴ μεταβολή. Τέτοια εἶναι π.χ. τὰ διάφορα συνειδητὰ, ποῦ λέγονται ἐντυπώσεις ἀντικειμένων. Τὰ συνειδητὰ τοῦ εἶδους αὐτοῦ ἀνθίστανται στὶς ἀπαιτήσεις τῆς θελήσεως τοῦ ατόμου, σύμφωνα πρὸς ἀλλοιωτάτους νόμους, ποῦ λέγονται φυσικοὶ νόμοι. Γι' αὐτὸν τὸν λόγο δὲν μπορούμε ν' ἀλλάξωμε τὴν μορφή τῶν ἀντικειμένων, παρὰ τοὺς φυσικοὺς νόμους, ὅπως εἶναι δυνατόν, στὰ πλάσματα τῆς φαντασίας. Τὸ γινώρισμα τοῦτο, ποῦ ἔχουν αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὰ συνειδητὰ, ἀποτελεῖ τὸ κύριον ἀντικειμενικὸ στοιχεῖο καὶ λέγεται γινώρισμα τοῦ «οὐκ ἐγὼ» ἢ τοῦ ἀντικειμενικοῦ κόσμου.

Ὅ,τι εἶπαμε γιὰ τὴν οὐσίαν τοῦ «ἐγὼ» ἰσχύει καὶ γιὰ τὴν οὐσίαν τοῦ «οὐκ ἐγὼ». Δηλαδή δὲν μπορούμε νὰ γινώρισωμε πέρα γιὰ πέρα τὴν οὐσίαν τοῦ «οὐκ ἐγὼ» ἢ τοῦ ἀντικειμενικοῦ κόσμου, οὔτε τίς καθ' ἑαυτὸ ἰδιότητες. Ἐνα μόνον μπορούμε νὰ συμπεράνωμε μὲ βεβαιότητα, τὸ ὅτι ὑπάρχουν συνειδητὰ, ποῦ ἔχουν τὸ χαρακτηριστικὸ γινώρισμα τοῦ ἀντικειμενικοῦ κόσμου, ὅπως ἀναπτύξαμε πάρα πάνω. Τὸ γινώρισμα αὐτὸ ἀποτελεῖ ἐγγύση γιὰ τὴν ὑπαρξίαν τοῦ ἀντικειμενικοῦ κόσμου.

Μερικοὶ ἰσχυρίζονται ὅτι δὲν μπορούμε νὰ ἔχωμε ἀπολύτως κανένα στοιχεῖο, ποῦ νὰ μᾶς βεβαιώσῃ γιὰ τὴν ὑπαρξίαν ἀντικειμενικοῦ κόσμου, διότι ἀφοῦ μεσολαβοῦν τὰ αἰσθητήρια νεῦρα, ποῦ διαβιβάζουν σάν τηλεγραφήματα τίς εἰδήσεις ἀπὸ τὸν ἔξω κόσμον, ἀρα κάθε τι ποῦ ἀντιλαμβάνομαστέ εἶναι μέρος τοῦ ἴδιου τοῦ ὑποκειμένου. Ὁ ἰσχυρισμὸς ὁμοίως αὐτὸς ἀποτελεῖ φαῦλο κύκλον, γιὰτὶ ἀπὸ τὴν μιὰ μεριά δέχεται ἑκτός τοῦ ὑποκειμένου καὶ ἀντικειμενικοῦ κόσμου, τοῦ ὁποίου λαμβάνομε πείρα μὲ τὰ αἰσθητήρια ὄργανα καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά ἀμφιβάλλει γιὰ τὴν ὑπαρξίαν τοῦ ἀντικειμενικοῦ κόσμου. Ὡστε ἀμφιβάλλει γιὰ ἐκεῖνο, ποῦ ἀπετέλεσε τὴ βᾶσιν τῆς ἀμφιβολίας.

Ἐκτός ὁμοίως ἀπ' αὐτὸ ἢ πάρα πάνω ἀμφιβολία μοιάζει μὲ τὴν ἀμφιβολία ἐκεῖνου, ποῦ βλέπει μᾶς ἀπ' τὸ τζάμι τοῦ παραθύρου του τὸν ἔξω ἔμψυχο κόσμον, καὶ ἰσχυρίζεται ὅτι ἐπειδὴ μεσολαβεῖ τὸ τζάμι, ἀρα ὅλος αὐτὸς ὁ φαινόμενος κόσμος εἶναι μέρος τοῦ γυαλιοῦ κι' ἔτσι ἀμφιβάλλει ἂν

ὑπάρχῃ κάτι διάφορον ἀπὸ τὸ τζάμι. Ἐπειδὴ ὁμοίως ὁ κόσμος αὐτός, ποῦ φαίνεται μᾶς ἀπὸ τὸ τζάμι δὲν ἔχει μόνον γνωρίσματα, ποῦ χαρακτηρίζουν τὴν νεκρὴ ὄλη του, ἀλλὰ καὶ γνωρίσματα τῆς ὄλης ζωῆς τῶν ἀνθρώπων, πρέπει νὰ συμπεράνῃ ὁ παρατηρητὴς, ὅτι ἔστω καὶ διὰ μέσου τοῦ γυαλιοῦ περνᾷ πληροφορία γιὰ τὴν ὑπαρξίαν γνωρισμάτων ἀνεξαρτήτων ἀπ' τὰ γνωρίσματα τοῦ γυαλιοῦ. Ἀκριβῶς τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ μὲ μᾶς' δηλαδή ἐπειδὴ ἔχομε συνειδητὰ, ποῦ ἔχουν καὶ γνωρίσματα ὀχι τοῦ ὑποκειμενικοῦ κόσμου, ἀλλὰ τοῦ ἀντικειμενικοῦ, συμπεραίνομε ὅτι ἔστω καὶ μὲ ὑποκειμενικὰ μέσα παρέχεται πληροφορία γιὰ τὴν ὑπαρξίαν γνωρισμάτων ἀνεξαρτήτων τοῦ ὑποκειμένου. Ὁ ἀντικειμενικὸς κόσμος λοιπὸν δὲν εἶναι ἄμεση ἐμπειρία, καὶ ὅπως λέγει ὁ Eddington «τὸ πνεῦμα εἶναι τὸ πρῶτον καὶ ἄμεσον ἀντικείμενον τῆς ἰδικῆς μας πείρας, ὅλα δὲ τὰ ἄλλα γεγονότα τοῦ κόσμου προκύπτουν μὲ συλλογισμοῦς» (2).

Η ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΕΩΣ

Τὰ διάφορα θειστικά συστήματα γιὰ μόνη τους προσάθεια ἔχουν νὰ κατορθώσουν ν' ἀποδείξουν, ὅτι ἡ συνείδησις δὲν ὑπῆρχε ἀπ' ἀρχῆς στὸ σύμπαν. Οἱ ὁπαδοὶ αὐτῶν τῶν συστημάτων δέχονται ὅτι ὄντα ὑπῆρχαν ἀνεκαθεν, ἀλλ' ὁμοίως ὅλα ἦσαν χωρὶς συνείδησις. Ἡ πρώτη αἰτία τῶν ὄντων ἦταν, κατ' αὐτοὺς, χωρὶς συνείδησις. Πρωταρχικὴ αἰτία δέχονται κι' αὐτοὶ οἱ ὀλιστάει, δηλ. δέχονται τὴν ὕλη ὡς ἀναρχο ὄν.

Οἱ φιλόσοφοι αὐτοὶ ἦσαν διαλλακτικοὶ γιὰ κάθε ἰδιότητα, ποῦ ἀφοροῦσε τὴν πρώτη αἰτία τῶν ὄντων, τελειῶς ὁμοίως ἀδιάλλακτοὶ γιὰ τὴν συνείδησις. Χρησιμοποιοῦσαν πολλὰς φορὰς καὶ τὸν ὄρον Θεός, τὸν ὅποιο ἀπέδιδαν στὸ κατ' αὐτοὺς ἀσυνείδητο ἀναρχο ὄν. Ἴσως γιὰτὶ νόμιζαν ὅτι μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο θὰ κατάρθωναν νὰ ὑποκαταστήσουν τὸν πραγματικὸ Θεὸ μὲ τὸ δικὸ τους φανταστικὸ πλάσμα.

Ὁ Hegel στὴν ἰδεοκρατία του, προθυμοποιήθηκε νὰ δεχθῇ ὅτι ἡ πρώτη αἰτία τῶν ὄντων ἔχει λογικὴ, ὄχι ὁμοίως ἀπ' ἀρχῆς συνείδησις. Ὁ Schopenhauer δέχεται ὅτι ἡ πρώτη αἰτία ἦταν βούλησις, ἀλλ' ὁμοίως ἀνους καὶ ἀσυνείδητη. Ὁ Ed. von Hartmann δέχεται ὅτι ἡ πρώτη αἰτία ἀποτελεῖται ἀπὸ λογικὴ καὶ βούλησις, ἀλλ' ὁμοίως τὴν ὀνόμαζε ἀσυνείδητο, ἐπειδὴ τὴν συνείδησις κυρίως ἠρνεῖτο.

Ἡ πεισματικὴ αὐτὴ ἀρνησις τῆς συνείδησεως, προκειμένου γιὰ τὸ ἀναρχο ὄν, ὀ-

(2) «Ἀκτίνες» 1948, σ. 70.

φείλεται στὸ ὅτι ἡ παραδοχὴ ἐνουσείδητης πρώτης αἰτίας θὰ ὑπεχρέωνε σὲ παραδοχὴ προσωπικοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτὴ θὰ ὡδηγοῦσε σὲ πολλὰς ἄλλες «φορτικὰς» ἀλήθειαι. Οἱ γερμανοὶ αὐτοὶ ἰδεαλισταὶ ἐν γνώσει τους παραλογίζονταν, ἐπειδὴ φρονούσαν ὅτι ἡ σύλληψις τῆς ἀλήθειας καὶ ἡ κατανόησις τῆς πραγματικότητος μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀπ' τὴν ἀνθρώπινη διάνοια, ὅταν αὐτὴ, ἀπειθάρχητη στὴν λογικὴ, ἐκφράξῃ ὅ,τι τὴν ἱκανοποιεῖ⁽³⁾. Ἐπόμενον ἦταν ἡ τακτικὴ αὐτὴ νὰ παρουσιάσῃ θεωρίες, ποῦ συμφωνοῦσαν μὲ τὰς ἐπιθυμίας τους, ὅχι ὅμως καὶ μὲ τὴν πραγματικότητα.

Ὅτι ἡ λογικὴ εἶναι ἀπαραίτητο προσόν τῆς πρώτης αἰτίας τῶν ὄντων ἀναπτύχθηκε σὲ ἄλλα ἄρθρα τῶν «Ἀκτινῶν»⁽⁴⁾. Ἐκεῖ ἀναφέρθηκα μὲ ποῖο τρόπο ἀπὸ τὴν σκοπιμότητα τῆς φύσεως φθάνομε στὴν ἀνακάλυψιν τῆς λογικότητος τῆς ἀρχικῆς αἰτίας. Μποροῦμε ὅμως ἀπὸ τὴν σκοπιμότητα νὰ συμπεράνωμε καὶ τὸ προσόν τῆς συνείδησεως, διότι μόνον τότε μπορεῖ ἡ πρώτη αἰτία νὰ γνωρίζῃ τί ἐπιδιώκει καὶ πῶς θὰ τὸ ἐπιτύχῃ, μόνον τότε θὰ γνωρίζῃ τὰ ἐκλέγτῃ τὸ κάθε φορά κατάλληλο γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ.

Αὐτὴ ἡ ἔννοια τῆς σκοπιμότητος μᾶς ὀδηγεῖ γιὰ νὰ ἐνοήσωμε τὴ θεσί καὶ τὴν ἄξια ποῦ πέρνει ἡ συνείδησις στὸν ψυχικὸ βίω τοῦ ἀνθρώπου⁽⁵⁾.

Ἡ διαπραγματεύσις αὐτοῦ τοῦ θέματος προϋποθέτει γνωστά τὰ ὅσα ἀναφέρθηκα πρὸς ἄρθρα, ποῦ παραπέμψαμε.

Τὸ μόνον ἐπιχειρήμα, ποῦ θὰ μπορούσε νὰ προτείνῃ κανεὶς, γιὰ νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ προκύβῃ σκοπιμότης ἀπὸ αἴτιον ἄνουν καὶ ἀσυνείδητο, εἶναι αὐτὸ ποῦ θ' ἀναφέρωμε παρακάτω.

Ἄς κάνωμε πρῶτα μιὰ διάκρισι τῶν ἐιδῶν τῆς σκοπιμότητος. Ἡ σκοπιμότης, ὅταν χαρακτηρίζῃ μιὰ ἐνέργεια, μιὰ πράξι, μπορεῖ νὰ ὀνομασθῇ κινητικὴ σκοπιμότης. Ὅταν ὅμως χαρακτηρίζῃ ἕνα ἔργο, ποῦ ἔχει τελειώσει, μπορεῖ νὰ ὀνομασθῇ στατικὴ σκοπιμότης. Μιὰ στατικὴ σκοπιμότης, ἐνὸς ὀρισμένου ὄντος, προϋποθέτει ὅτι σὲ κάποια παρελθούσα ἐποχὴ συνέβη κινητικὴ σκοπιμότης, διότι ἡ μορφή τῶν ὄντων, ποῦ εἶναι γύρω μας ἔχει πάντοτε χρονικὴ ἀρχή.

Θὰ μπορούσε λοιπὸν νὰ πῇ κανεὶς ὅτι τὰ γύρω μας ὄντα προϋποθέτουν βέβαια

ἕνα ρυθμιστὴ, διότι ἡ κινητικὴ σκοπιμότης, ἀπαιτεῖ ρυθμιστὴ γιὰ τὸ διάλεγμα τῆς καθέ φορά κατάλληλης ἐνεργείας ἀπὸ τὰς ἀπειρες ἐνδεχόμενες. Προκειμένου ὅμως γιὰ τὴν πρώτη αἰτία τῶν ὄντων, δηλ. γιὰ τὸ ἀναρχο ὄν, ὁ συλλογισμὸς αὐτὸς δὲν ἰσχύει, διότι οὐδέποτε εἶχε ἀρχή. Εἶναι λοιπὸν δυνατόν νὰ δεχθῶμε στατικὴ σκοπιμότητα τῶν τυφλῶν δυνάμεων τῆς πρώτης αἰτίας τῶν ὄντων, ἡ ὁποία ὅμως νὰ μὴ προϋποθέτῃ κινητικὴ σκοπιμότητα, καὶ ἡ ὁποία συνετέλεσε, ὥστε σ' ὅλη τὴν φύσιν νὰ ἐπικρατῇ σκοπιμότης. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο ἐξασφαλίζομε σκοπιμότητα, χωρὶς ν' ἀπαιτεῖται γι' αὐτὴν ὁ παράγων τῆς συνειδήσεως ὁ ὁποῖος νὰ γνωρίζῃ τί ἐπιδιώκει καὶ πῶς θὰ τὸ ἐπιτύχῃ.

Ἡ ἔννοια αὐτὴ ἀναιρέθηκε στὰ ἄρθρα, ποῦ ἐσημειώσαμε πέρα πάνω, κυρίως προκειμένου γιὰ τὴν λογικότητα τοῦ ἀνάρχου ὄντος. Ἐδῶ θὰ προσθέσωμε μόνον, ὅτι ἡ σκόπιμη ρύθμισις τῶν δυνάμεων τοῦ ἀνάρχου ὄντος, γιὰ τὰς ὁποῖας ἀνέφερε ἡ ἔννοια, ἀποτελεῖ μίαν ἀπὸ τὰς ἀπειρες ἀνάρχες ἐνδεχόμενες ρυθμίσεις, καὶ μάλιστα τέτοια ρύθμισις ὥστε νὰ μπορῇ νὰ κατορθώσῃ τὸ θαῦμα τῆς σκοπιμότητος τοῦ σύμπαντος καὶ ἰδιαίτερον τῶν ἐμβίων ὄντων. Δὲν πρόκειται γιὰ ἕνα μόνον εὐνοϊκὸ ὄρο, ἀλλὰ γιὰ ἀπειρία εὐνοϊκῶν ὄρων. Δηλαδή ὁ ὀργανισμὸς ἐνὸς ζώου δὲν ἔχει μόνον ἕνα στοιχεῖο, ποῦ ὑπηρετεῖ τὴν διατήρησις τῆς ζωῆς του, ἀλλ' ἔχει ἀπειρία τέτοια στοιχεῖα, ἀπειρες σαφῆς ρυθμίσεις, γιὰτὶ ὅλες οἱ λειτουργίες τῶν ὀργανισμῶν συμβάλλουν στὴν ὑπηρεσία τοῦ σκοποῦ, δηλ. τὴν διατήρησις τῆς ζωῆς. Οἱ ἀπειριο αὐτοὶ εὐνοϊκοὶ ὄροι γιὰ ὅλα τὰ ἄτομα τοῦ ἐμβίου κόσμου ἀπαιτοῦν ἀντιστοιχοῦς εὐνοϊκοὺς ὄρους στὸ ἀναρχο ὄν, τὴν αἰτία τοῦ ἐμβίου κόσμου καὶ τοῦ ὅλου σύμπαντος. Οἱ ὄροι ὅμως αὐτοὶ, ἀφοῦ εἶναι ὄροι τοῦ ἀνάρχου ὄντος, ὀφείλονται στὴ φύσιν αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, καὶ ἐπομένως ἡ ἐξασφάλισις καθενὸς χωριστὰ καταλλήλου ὄρου, ἀπὸ τοὺς ἀπειρους ἐνδεχομένους ἀνάρχους ὄρους καὶ τοὺς ἀπειρους ἐνδεχομένους συνδυασμοὺς αὐτῶν, σημαίνει συνἀναρχο συνείδησις τοῦ σκοποῦ, ποῦ ἐπρόκειτο νὰ ὑπηρετήσουν οἱ ὄροι αὐτοὶ.

Ἡ ἀναστολή τῆς συνειδήσεως

Οἱ ψυχικὲς ἱκανότητες, π.χ. μνήμη, κρίσις, ἐπιθυμίες, κ.τ.τ. εἶναι δυνατόν νὰ πάθουν ἀναστολὴ μερικὴ ἢ γενικὴ. Ἡ ἀναστολὴ αὐτὴ ὅταν δὲν ὀφείλεται σὲ ὀργανικὴ πάθησι, ἀλλὰ μόνον σὲ ψυχικὰ αἰτία, ὑπάγεται στὴν ψυχολογία. Κατὰ τὸν Jung αἱ ψυχογενεῖς νευρώσεις εἶναι νόσημα τῆς

(3) «Ἡ μέθοδος τῆς κοσμοθεωρίας». «Ἀκτίνες» 1947, σ. 97.

(4) «Αἰτιοκρατία καὶ τελολογία». «Ἀκτίνες» 1946, σελ. 234 καὶ «Ἀπὸ τὰ προβλήματα τοῦ ὄντος». «Ἀκτίνες» 197, σ. 403.

(5) Βλ. «Ψυχικὰ βιώματα καὶ σκοπιμότης». «Ἀκτίνες» 1941 σελ. 217 ἔκ.

ψυχής, η οποία δεν εϋρήκε το νόημά της⁽⁶⁾. Όταν η προσωπικότης έχει σχηματίσει εϋσφαλμένο πρόγραμμα ζωής, είναι δυνατόν να προκαλέσει αυτή η ίδια αναστολή σε διάφορες ψυχικές Ικανότητες με σκοπό την επίτυχια του εϋσφαλμένου προγράμματος. Έτσι έχουμε ψυχογενή εξασθένησι της μνήμης ή ώρισμένων επιθυμιών ή εξασθένησι της καθαρότητας, «έναργείας» της συνειδήσεως ή και τελεία αναστολή της συνειδήσεως.

Η αναστολή όμως, που προκαλεί η ψυχή σε ψυχικές Ικανότητες, επειδή συνθέτη οργανική πάθισι, όπάγεται στην φυσιολογία. Όπως οι σωματικές λειτουργίες υπηρετούν την διατήρησι της ζωής του ατόμου, έτσι και οι ψυχικές λειτουργίες, εκτός των ιδιαίτερον σκοπών, ενισχύουν και τις σωματικές λειτουργίες στο έργον της διατηρήσεως της ζωής του ατόμου. Γι' αυτό η ψυχή σε ώρισμένες περιπτώσεις αναστέλλει την συνείδησι, κατά διαφόρους βαθμούς, αναλόγως της ανάγκης. Η ψυχική αυτή Ικανότης, της αναστολής της συνειδήσεως, παρέχει ύψιστες υπηρεσίες στο άτομο.

Οι ύλισται είχαν κάποτε νομίσει ότι ανέκαλιψαν επί τέλους επίχειρημα άδιάσειστο για τους Ισχυρισμούς τους. Σάν τέτοιο θεώρησαν το ότι, όταν πάθη διάσεισι ο έγκέφαλος, άμέσως αναστέλλεται η συνείδησι εν μέρει ή εν όλω. Και το συμπέρασμα εβόλο. "Αρα ο έγκέφαλος δημιουργεί την συνείδησι και επομένως όταν αυτός γίνη χώμα και η ψυχή γίνεται χώμα. "Ας ίδουμε για μία στιγμή και την περίπτωση, που τραύμα του χεριού προκάλεσε βαθύτατη λιποθυμία. "Αν άκολουθούσα την μέθοδο των ύλιστών το συμπέρασμα για μένα θά ήταν το εξής: άπ' το χέρι προέρχεται η συνείδησι!

Γνωρίζω ακόμη μία κυρία, που όταν έμαθε τον θάνατον του παιδιού της έπαθε βαθύτατη λιποθυμία. Και όταν σε λίγο συνήλθε βρισκότανε δύο μέρες σε άμνησία του θανάτου του παιδιού της (μερική αναστολή μνήμης).

"Αρα η αναστολή της συνειδήσεως η ώρισμένων λειτουργιών της, π.χ. μνήμης, δεν όφείλεται μόνο σε βλάβες του έγκεφάλου, άλλ' άποτελεί το φυσικό χλωροφόριο, για να άπαλλαγη ο οργανισμός άπ' τον δριμύ πόνον ή την δξύτατη θλίψι ή τον μεγάλο φόβον, τά όποια είναι δυνατόν να

κλονίσουν τον οργανισμό, άλλά κι' αυτόν τον έκ συγκοπής θάνατον να προκαλέσουν. Γι' αυτό όσοι έχουν δξύτατα συναισθήματα είναι περισσότερο «έπιρρηπεις» στην λιποθυμία.

Αναστολή της συνειδήσεως διαφόρων βαθμών συμβαίνει και στον ύπνον, και έτσι επιτυγχάνεται η διακοπή ώρισμένων λειτουργιών (έκτός εκείνων, που είναι άπαραίτητες για την διατήρησι της ζωής), με άποτέλεσμα την άνάπαυσι του έγκεφάλου. Η άνάπαυσι αυτή δεν μπορεί βέβαια να επιδιωχθη με άποξένωσι της ψυχής από το σώμα γιατί τότε θά έγινόταν η καύσι της ζωής. Ότι η όποιουδήποτε βαθμού άναστολή της συνειδήσεως στον ύπνον δεν όφείλεται σε πάθισι του έγκεφάλου, ούτε σε κόπωσι του, άλλά σε κατευθύνοντα παράγοντα, που είχε σκοπό την άνάπαυσι, εξάγεται από το ότι λίγο προ του ύπνου όπήρχε η συνείδησι άν και η κόπωσι του έγκεφάλου ήταν η ίδια.

Επίσης όταν ο έγκέφαλος γηράσκει, πολλές φορές μάλιστα πρόωρα, άπο καταχρήσεις, ο κατευθύνων παράγων αναστέλλει τον πλοϋτον των αναμνήσεων και την καθαρότητα της συνειδήσεως, με σκοπό τον μετριασμό του όλου έγκεφαλικού έργου, επειδή η ύπαρξι της συνειδήσεως βάζει αυτόματα σε λειτουργία τον έγκέφαλον, για να της μεταφέρη ύλικό από τον έξω κόσμον. Για την λειτουργία όμως αυτή υποβάλλεται σε κόπο ο έγκέφαλος. Ο μετριασμός αυτός του έγκεφαλικού έργου φέρεται την κατά το δυνατόν παράτασι της ζωής του έγκεφάλου. Άνάλογη αναστολή λειτουργιών της συνειδήσεως γίνεται και όταν το άτομο έχει μεγάλο πυρετό και γενικά όταν ο έγκέφαλος είναι άρρωστος. Και η ψυχή του βρέφους κρατεί σε αναστολή μεγάλου βαθμού την συνείδησι, για να μην καταπονείται ο ύπο ανάπτυξι έγκέφαλος. Ότι τέτοιες περιπτώσεις αναστολής φέρνουν άνακούφισι του έγκεφάλου, είναι γνωστό και από το ότι, όταν θέλωμε να τον ξεκουράσωμε, αναστέλλομε έκουσια τις αναμνήσεις και λέμε «δεν θέλω να σκέπτομαι τίποτε».

Η βαθεία έρευνα των φαινομένων της ζωής, επί του προκειμένου δε της συνειδήσεως, κάνει καταφάνη αλήθεια την ύπαρξι παράγοντος μη ύλικού, που είναι συνδεδεμένος με το ανθρώπινο σώμα τόσο στενά, ώστε ν' άποτελθήται η θωμαστή, άλλά και μυστηριώδης εκείνη ένότης της όποιας έχομε όλοι άμεσο πείρα.

(6) Β. Πλουμίδη. «Ο Jung για την πρόστασι του ψυχικού παράγοντος». «Ακτίνες» 1946 σελ. 178 επ.

Α Π Ο Λ Ο Γ Ι Α

XVII

Στή φάτνη Σου θ' ἀγρυπνήσω ἀπόψε, Κύριε,
νά λικνίσω τ' ἀνήσυχα δνειρά μου.

Πλάϊ στοὺς ἤρεμους τῶν διαβατῶν ποιμένες
τ' ἀμαρτωλό, θά γείρω κορμὶ
νά ξαποστάσει στή θαλπωρῆ τῆς ἀγάπης Σου.

Μὲ τῶν Μάγων, τὰ δῶρα
πού ἦ πίστη τὸ γόνυ λυγίζει.
φτωχὸς Βαλτάσαρ ἐγὼ
ἀπιθῶνω,
στοῦ φωτισμένου Σου λίκνου τὴν κώχη,
τῆς ψυχῆς μου τὸ ρύπο καὶ τὸν ἰδρώτα τῆς μετανοίας μου.

Τ' ἀστέρι,
πού ἀπ' τῆς φλογερῆς Σου μορφῆς ὠδηγημένο τὴν ἔλξη
στοργικὸ μάτι στοῦ Σπηλαίου τὸ θόλο ἐστάθη,
τὴν ταλαιπωρημένη ψυχὴ
μέσ' ἀπὸ τίς νεκρὲς τῆς Σαχάρας ἐκτάσεις
ὡς φέρει
πρὸς τὸ μακάριο φρέαρ τῆς ἀγίας Σου πίστεως
ἀλκὴ γιὰ ν' ἀντλήσει

ΝΙΚΟΣ ΤΟΥΤΟΥΝΤΖΑΚΗΣ

ΠΕΤΑΤΕ ΣΩΣΙΒΙΑ....

Ἡ νέα γυναίκα, τυλιγμένη σὲ μιὰ μικρὰ κίτρινη ρόμπα, ἀνοίξε τὸ παράθυρο. Ἡ ψυχρὴ πρωινὴ πνοὴ ἀρωματισμένη ἀπὸ τὰ ζουμπούλια τοῦ κήπου, ἦλθε μέσα φουσκώνοντας τὴν κουρτίνα, χτύπησε τὴ Λία στὸ πρόσωπο, πέρασε μέσα στὰ φαρδύα μανίκια τῆς ρόμπας τῆς.

—ὦ! τί ὄραϊο πρωϊνὸ!

Ὁ ἥλιος λούζει ὅλο τὸ σπίτι καὶ τὰ ἐλαφρὰ στῆρ, πὸν πέφτουν μὲ χάρι ἐμπρὸς στὰ δύο μεγάλα παράθυρα, δὲν ἐμποδίζουν τὴν εὐπρόσδεκτη θαλασσὴ νὰ πλημμυρίσῃ τὸ καλοβαλμένο δωμάτιο.

Ἀπὸ μέσα ἀκούγεται τὸ πεταχτὸ σφύριγμα τοῦ ἀντρός τῆς πὸν ἐτοιμάζεται γιὰ νὰ φύγῃ. Ἐνα γύρω τὰ καινούργια ἐπιπλα—ἐξῆλο λεμονιάς ἢ κρεββατοκάμαρης, «σαίν-φρὴμὲ τὸ χῶλλ»—γαλιίζουν, μὲ τὰ φουσκωτὰ μαξιλάρια ἀπὸ τριανταφυλλί τομπράλλο στὶς πολυθρόνες, ἔτοιμα νὰ ὑποχωρήσουν ἀπαιτῶς μόλις καθήσῃς. Τ' ἀγκαλιάζει ὅλα αὐτὰ μὲ τὸ βλέμμα τῆς ἡ Λία—πόσο τὴν μαγεύουν—καὶ γεμάτη πρωϊνὸ κέφι λίγο θέλει νὰ γυρίσῃ δυό-τρεῖς στροφὲς βάλς, ἔτσι μόνῃ τῆς, ἀπὸ τὴ χαρὰ τῆς. Μὰ τὰ πασουμάκια τῆς δὲν τὴν βολοῦν.

—ὦ, δὲν τῆς λείπει τίποτα! Ἐνας σύζυγος ἰδανικός...

—Νι-ι-κο! Νὰ σοῦ ἐτοιμάσω τὸ γάλα σου; Φώναξε στὸν ἄντρα τῆς τραγουδιστά.

—Μι-μι! Συμφωνεῖ ἐκεῖνος ἀπὸ μέσα, ἐνῶ πλένεται μὲ τὸ πρόσωπο χωμένο στὶς παλάμες.

Στὴν κουζίνα πὸν μπῆκε ἡ Λία ἀστράφτει τὸ καινούργιο νοικοκυριό. Εἶπαμε, δὲν τῆς λείπει τίποτα τῆς Λίας, μὰ τίποτα! Οἰκονομικὴ ἄνεσις, συγγενεῖς καλοί, κοσμικὴ ζωὴ «στὰ γεμάτα». Ἡ ζωὴ τῆς κυλᾷ σὰν νὰ διαβάξῃ ἓνα ρομάντζο ἢ νὰ ἐγυρίζῃ ἓνα χαρούμενο κινηματογραφικὸ ἔργο!

Πετᾶ, τώρα, τραγουδώντας τὸ χαριετο κα πὸν βουλώνει τὴν μπουκάλια μὲ τὸ γάλα ἀδειάζει τὸ περιεχόμενό του στὸ καινούργιο κατσαρόλι καὶ γυρίζει τὸ διακόπτη τῆς ἠλεκτρικῆς κουζίνας, γιὰ νὰ τὸ ζεστᾷ.

Σὲ λίγο ὅλα εἶναι ἔτοιμα καὶ κάθεται μαζὴ μὲ τὸν ἄντρα τῆς στὸ τραπέζι πὸν τὸ ἔχει στολίσῃ ἡ Ἰδια μὲ ἓνα θαλασσὶ κεντητὸ τραπεζομάντηλο ἑλληνικῆς τέχνης.

Προσφέρει στὸν νέο ἄντρα ἀπὸ τὸ κέϊ καὶ τὸν κυττάζει μὲ τρυφερότητα, περιμένοντας νὰ τῆς πῇ ἓνα καλὸ λόγο γιὰ τὴν τέχνη τῆς.

—Τὸ ἔχω κάνει ἡ Ἰδια, καμάρωσε. Μὰ τὰ χέρια μου, Νίκο, τοῦ λέει, παιγνιδίζοντας τὴ φωνὴ τῆς σὰν μικρὸ παιδί.

Ἐκεῖνος ὁμως σκεπτότανε μιὰ δουλειὰ πὸν ἀπασχολοῦσε τὴν ἐπιχείρησί του καὶ ἔμεινε σκυφτός στὸ φλυτζάνι του, μασώντας νευρικά τὸ κέϊ. Δὲν τὴν ἐπρόσεχε καὶ μόλις κατώρθωσε νὰ μουμουρίσῃ μὲ γεμάτο στόμα ἓνα «καλὸ-καλὸ εἶναι». Ἡ Λία ἐξακολουθεῖ νὰ τοῦ μιλά μὲ τὸ ἴδιο παιχιδιάρικο ὕφος καὶ ὁ ἄντρας τῆς, νευρισμένος ἀπὸ τὸ ζήτημα πὸν τὸν ἀπασχολεῖ τὴν διακόπτει ἀπότομα.

—Σοβαρέψου καὶ λιγάκι καθμένη Λία κάνεις σὰν νὰ εἶσαι ἀκόμη στὸ παρθεναγωγεῖο...

Ἡ χαρὰ τῆς μαράθηκε τότε ἀπότομα. Καὶ σχεδὸν θυμωμένη, ἐπρόσεξε γιὰ πρώτη φορὰ ὅτι ἓνα μικρὸ λόξεμα πὸν εἶχε ἡ μῦτη τοῦ ἀντρός τῆς τὸν ἀσχήμιζε ἀνυπόφορα καθὼς μασοῦσε μπουκαμένους τὸ κέϊ του...

*

Ὅταν ἔφυγε ὁ Νίκος, ἡ Λία τὰ ἔβαλε μὲ τὸ κορίτσι τοῦ σπιτιοῦ. Τῆς φάνηκε ὅτι ἡ Γαρυφαλλιά δὲν ἔδωσε καθόλου, μὰ καθόλου σημασία ἂν ἔπεφταν ψίχουλα στὸ χαλί.

δταν σήκωνε τὸ τραπεζομάντιλο ἀπὸ τὸ τραπέζι.

Τὸ παληοκόριτσι!

Ἡ ξυπνὴ χωριατοπούλα δὲν μίλησε τίποτα, τὰ μάζεψε σβέλτα καὶ βιάστηκε νὰ καθῆ στὴν κουζίνα. Κατάλαβε ὅτι κατὶ ἄλλο ἔφταιγε στὴ νέα κυρία της.

Ἡ Λία ἔφυγε ἀπὸ τὴν τραπεζαρία, πέρασε στὸ σκιερὸ χῶλλ καὶ χῶθηκε κατσοφισμένη σὲ μιά πολυθρόνα. Ἔπειτα ἀπλωσε τὸ χέρι στὴ χαμηλὴ βιβλιοθήκη καὶ ἄρπαξε τὸ πρῶτο ἐντυπο πού ἄγγιξαν τὰ δάκτυλά της. Ἦταν ἓνα περιοδικό. Τὸ ἄνοιξε, ἔτσι στὴν τύχη, καὶ ἄρχισε νὰ διαβάζη ἀπρόσεκτα, γιὰ νὰ δώσῃ διέξοδο στὴ νευρικότητά της. Ἡ στενόχωρη σκέψι της πῶς, πότε στὴν ἀντιπαθητικὴ κλίσι τῆς μύτης τοῦ ἀντρός της, πότε στὸ κέει πού δὲν τῆς ἐπρόσεξε, πότε στὴν ὑπερβολικὴ περιποιητικότητα πού εἶναι βεβαία ὅτι ἔδειξε τροχῶς ὁ Νίκος στὶς ἄλλες κυρίες τῆς συντροφιάς της. Καὶ μόνον αὐτό; Ἐνα πληθὸς νέα ἐπιχειρήματα τριγυρίζουν σὰν σφήκες στὸ καστανὸ κεφάλι της, γιὰ νὰ βγῆ στὸ τέλος ἓνα βιαστικὸ συμπέρασμα:

— Δὲν τὴν ἀγαποῦσε πιά! Νὰ αὐτὸ ἦσαν στὸ βάθος!

Τῆς ἴλθε νὰ κλάψῃ...

— Ἔτσι λοιπόν; Ἔ, καὶ ἐκεῖνη ἦταν εἰσιμη νὰ τοῦ τὸ ἀνταποδώσῃ!

... Καὶ μετὰ; Ἔτσι δὲν ἄρχισε καὶ ἡ Ἑλλη μὲ τὸν ἄντρα της;

Τὸ χῶλλ τῆς φάνηκε τώρα πῶς σκοτεινὸ, ἀδειο... Ἀπὸ τέτοια μικροπράγματα ἔφτασε, στὸ τέλος, ἡ Ἑλλη σὲ διάσται... Καὶ ἡ Ζίτσα κατὰ κεῖ δὲν πάει;

Νὰ φαντασθῆ λοιπὸν κάποτε καὶ τὸν ἐαυτὸ της νὰ ζητᾶν διαζύγιο;

* ὦ Θεέ μου, ψιθύρισε καὶ τὰ μάτια της γέμισαν δάκρυα.

Πόσο εὐθραυστὴ τῆς φαινόταν ἡ εὐτυχία της!

*

Περίεργο! Καλὸ ὄνειρο βλέπει; Διάβαζε-δῆθεν διάβαζε-ἐνῶ ἔτρεχε τὸ βλέμμα της ἐπάνω στὴν τυπωμένη σελίδα καὶ ἡ σελίδα αὐτῆ, ναί, ἀπαντᾶ στὶς δικές της τὶς σκέψεις!

Ἡ Λία ἔχωσε τὰ δάκτυλα τοῦ χειροῦ της στὰ καστανὰ μαλλιά της, τὰ ἔσπρωξε πίσω ἀπὸ τὸ κεφάλι, ἔπιασε μὲ τὰ δυὸ της χέρια τὸ περιοδικὸ καὶ τὸ ἔφερε κοντὰ στὰ μάτια της, σὰν νὰ ἦταν μύσφ. Ξαναδιάβασε τὶς ἴδιες γραμμές:

«... Ὅταν τὸ νέο ζευγάρι βλέπει νὰ ξεγλιστρᾷ μέσα ἀπὸ τὰ δάκτυλά του, νὰ φεύγῃ, ἀπιστοῦν σὰν ἀχιτίδα τοῦ ἡλίου, ἡ πρώτη τρυφερότητα, ἐκεῖνη πού συγκροτοῦσε ὅλες τὶς ἰδιοτροπίες, δταν λείψῃ ἡ ἀγάπη... Ἀλλὰ ἐδῶ ὑπάρχει: ἓνα «πρῶτο φέμμα»: Ὅταν λείψῃ ἡ ἀγάπη... Ἀλλὰ ἀγάπη δὲν εἶναι μόνον τὸ συναίσθημα, ἡ αὐθόρμητη ἐκείνη ἐλπίς πού ἐξαρτᾶται πολλὰς φορές ἀπὸ ἀσφμαντες καὶ πρόσκαιρες αἰτίες. Ἀγάπη εἶναι: τὸ νὰ θέλῃ κανεὶς νὰ σκάπτεται τῇ χαρᾷ τοῦ ἄλλου. Εἶναι μία θεληματικὴ στροφή τῆς ψυχῆς ἐξω ἀπὸ τὸ ἐγὼ μας. Εἶναι ἡ ἀγάπη-καθῆκον. Καὶ αὐτὴ ἡμπορεῖ νὰ διατηρηθῆ ἰσοβίως. Ἀρκεῖ τὸ νέο ζευγάρι νὰ προσκαταλίθῃ ὀλόκληρη τῇ ζωῇ του πρὸς ἑκεῖνον πού ἐνομοθέτησε τὸ καθῆκον αὐτό. Ἀλλοιῶς ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ φανερωθῇ τὸ κενόν...»

Ἡ Λία ἄφησε τὸ περιοδικὸ νὰ πέσῃ στὰ γόνατά της: Ἔπειτα ἀκοίμητησε σιγὰ στὴν πλάτη τῆς ἀναπαντικῆς πολυθρόνας, σήκωσε τὰ μάτια καὶ στήριξε στοχαστικῶς τὸ βλέμμα στοὺς γύμνους μαιάνδρους πού χόριζαν τὴν πράσινη ταπετσαρία τοῦ τοίχου ἀπὸ τὸ λευκὸ ταβάνι τοῦ χῶλλ.

«Ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ φανερωθῇ τὸ κενόν... Μήπως σήμερον δὲν ἄρχιζε νὰ τὸ αλοθάνεται ἡ Λία; Μόλις, γιὰ λίγο, φάνηκε ὅτι ἐλαττώνεται ἡ τρυφερότητα τοῦ Νίκου... Καὶ αὐτοῦ; Ὅταν θὰ περνοῦσαν τὰ χρόνια, δταν-ἄνθρωποι ἦσαν-δὲν θὰ εἶχε ὅπως τώρα ὅλες ἐκεῖνες τὶς ἐξωτερικῆς, τὶς ρηχῆς χαρῆς πού ἀπασχολοῦσαν τώρα τὸ νοῦ της;

Πῆρε στὰ χέρια της τὸ τεῦχος καὶ τὸ ἐκύτταξε σκεπτικῶς...

*

Θυμᾶται τώρα ἡ Λία πόσο καλόκαρδα γέλασε ἡ Μαίρη, ἡ φίλη της πού τὴν εἶχε ἐγγράψῃ στὸ περιοδικό, δταν εἶδε τὴ Λία, θερμῆ ὅπως πάντα, νὰ τὴν ἐκλιπαρῆ νὰ τῆς βρῆ τὴ συνέχεια τοῦ ἀρθροῦ ἐκεῖνου γιὰ τὸν χριστιανικὸ γάμο. Καὶ ἔπειτα, μὲ πόση ἀγάπη ἡ Μαίρη-ὅπως τότε πού ἦσαν μαζί στὸ γυμνάσιο καὶ τῆς ἔδειχνε τὶς λέ-

σεις τῆς ἀλγέθρας-ἔγινε ἡ πολύτιμη ὁδηγός τῆς σὲ μιὰ καινούργια, εὐτυχημένη ζωὴ, τῆ ζωὴ τῆς πίστεως.

«Μοῦ πέταξες ἓνα σωσίβιο μ' ἐκεῖνο τὸ τεῦχος», τῆς ἔλεγε συννά καὶ τώρα μοῦ δίνεις τὸ χέρι νὰ πατῶ πιά σὲ στερεὸ ἔδαφος».

Σήμερα, στὸ γεναριάτικο τοῦτο πρῶτ κλείνουν τρία χρόνια ἀπὸ τότε...

Ὁ ἥλιος φωτίζει πλούσια τὸ δωμάτιό τους, φωτίζει ἀκόμη ἓνα κρεβάτι στὴν ἄκρη τῆς κάμαρας. Μέσα ἀπὸ τὰ κάγκελά του ἓνα ἀγγελουδί δώδεκα μηνῶν κλαϊδάει σὰν καρδερίνα. Ὁ ἄντρας τῆς Λίας, πὸν ξυροῖζεται ἐκεῖ κοντὰ μμεῖται τὶς μορφυδίστικες τρίλλιες τοῦ παιδιοῦ του. Τὸν ἀκούει ἐκεῖνο μὲ ἔκθαμβα τὰ γαλανὰ στοργυλά μάτια του, σφίγγει τὸ παραπέτο τῆς κούνιας μὲ τὰ βραχιολάτα μπρατσάκια του καὶ ξεφωνίζει ἀκόμη πιὸ δυνατὰ. Καὶ ὁ πατέρας του δὲν βαστά, πετάγεται μισοξυρισμένος μὲ τὶς σαπουνάδες στὸ μισὸ μάγουλο καὶ τὸ κρυφοκυττάει ἀπὸ τὴν πόρτα καὶ τότε πιά εἶναι πὸν ξεκαρδίζεται ὁ μπόμπρας στὰ γέλοια...

Ἡ Λία πῆρε τὸ σακκάκι τοῦ ἀνδρός τῆς ἀπὸ τὴν κρεμάστρα, κάθησε στὴ μικρὴ πολυθρόνα καὶ ἄρχισε νὰ στερεώνει ἓνα κλονιζόμενο κουμπὶ του. Καθὼς περνᾷ ἐπιδέξιες βελονιές μέσα ἀπὸ τὶς κοκκαλίνες ρυπίτσες, σηκώνει πότε-πότε τὸ κεφάλι τῆς καὶ κυττάει μὲ βλέμματα γεμάτα εὐτυχία τὴ χαροῖμένη οἰκογενειακὴ σκηνή.

Τί μεταβολὴ ἔχει γίνεи στὴ ζωὴ τους, μέσα σ' αὐτὰ τὰ τρία χρόνια, εὐτυχημένη μεταβολὴ πὸν τῆς χαρίζει βαθειὰ ἱκανοποίησι... Ἄς ἀρχίσω ἀπὸ τὴν περασμένη ἀνότητ καὶ ἐγωϊστικὴ ἀρνησί τῆς νὰ γίνῃ

μητέρα. Ἐπειτα τόσα ἄλλα...

Ἀπὸ τὴν τραπεζαρία ἀκούγεται ἡ Γαρυφαλλιά πὸν σιγυρίζει καὶ σιγοτραγουδοῦ ἓναν ἕμνο ἀπὸ τὸ κατηχητικὸ τοῦ ἐργαζομένου κοριτσιοῦ. Ἐδῶ κ' ἐκεῖ προσθῆται στὸ τραγουδί καὶ δικτῆς τῆς ἐμπνεύσεως ἀποχωροῦσαι πὸν μοιάζουν μὲ τὰ κλέφτικα τραγούδια τοῦ χωριοῦ τῆς.

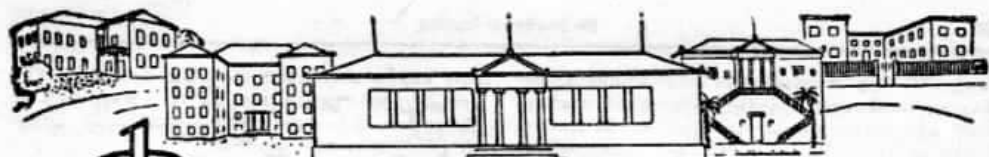
Ἡ Λία χαμογελά καθὼς τὴν ἀκούει κασκέπτεται τὴν ἀλλαγὴ πὸν ἔχει γίνεи κοντὰ στὰ ἄλλα καὶ στὴ ζωὴ αὐτοῦ τοῦ ὄρφανοῦ Τώρα τῆς μαθαίνει γράμματα καὶ μῆνα μὲ τὸ μῆνα μιὰ στοργικὴ ἀμοιβὴ τῶν κόπων τῆς ἐτοιμάζει σιγά-σιγά τὴν προῖκα τῆς. Καὶ ἡ Γαρυφαλλιά, φυσικὰ, τραγουδοῦσά τὴν...

Παντοῦ μιὰ εὐτυχημένη εἰρηνικὴ ἐπιπάστασις συντελεῖται στὸ σπιτικό τῆς. Ἐνὸ ἦσαν ἄλλοτε οἱ δύο τους ἓνα ἀνεργάτιστο ἓνα ἐγωϊστικὸ ἀμυροζουτᾶ ἀντρώγυνο πὸν ἡ φτηνὴ εὐτυχία του ἀρχίσε κ' ὄλας νὰ ἐφτίζει...

Πρὶν τρία χρόνια «τοχαῖα» ἀπορομῆ σὲ ἓνα τόσο μεγάλο ξεκίνημα πὸν ἔδωσε στὴ ζωὴ τους νόημα καὶ ἀσφάλεια, ἦταν ἐνχριστιανικὸ ἔντυπο πὸν βρέθηκε στὴν κατὰλληλὴ ὥρα κοντὰ τῆς... Σὰν ἓνα σωσίβιο! Ἐτύλιξε μὲ δύναμι τὴν ὑπόλοιπη κλωστή τῆς βελόνας τῆς γύρω στὸ κουμπὶ καὶ τὸ ἔκανε στέρεο καὶ στητὸ σὰν μανιτάριδως ἓνας τέλειος ράφτης... Σὰν ἓνα σωσίβιο! Γεμάτη τώρα ἐνθουσιασμὸ ἀπὸ τὶς ἀναμνήσεις τῆς θὰ ἤθελε ἡ Λία νὰ φωνάξῃ σ' ὄλο τὸν κόσμο.

—Πετᾶτε, ὦ πετᾶτε καὶ σεῖς τέτοια σωσίβια γύρω σας! Δὲν ξέρετε πὸν χέρι καὶ πότε θὰ στηριχθῆ ἐπάνω τους...

Φοιτητική Στήλη

ΣΤΗ ΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ

Ἡ κριτική καὶ ἡ ἀνανέωσις τῆς ζωῆς μας ἔχουν δικῆς τους τὴν ἡμέραν τῆς πρωτοχρονιάς. Καὶ ὅσο περισσότερο αἰσθάνονται τὸ βάρος τῶν ὑποχρεώσεων σου τόσο μεγαλύτερη εἶναι καὶ ἡ δημιουργικὴ σημασία τῶν ἡμερῶν αὐτῶν. Ὁ καθένας, ἀπὸ τὴν σκοπιά που ἔχει, καταστρώνει τὸν ἀπολογισμό του μαζί με τὴν προοπτική. Καὶ ὁ χριστιανὸς νέος κάνει καὶ αὐτὸς τὸν ἀπολογισμό τοῦ χρόνου που πέρασε. Πρῶτα ἀπ' ὅλα θὰ σταθῆ με τιμιότητα ἔμπρός εἰς τὰ μενονεκτῆματα καὶ τὰ κενὰ που παρουσιάστηκαν. Ἀλλοίμονο ἂν δὲν ἠπάρεξῃ ἡ εὐλιχρίνεια καὶ τὸ θῆρος στὴν ἔμολογία τῶν σφαλμάτων. Θὰ εδρασηται ἡ βῆ μακρὰ ἀπὸ τὸν Χριστό. Θὰ θυμηθῆ τις διαφόρες παραλείψεις, τὴν ἄρνησι ἀναφέροντος γιὰ τὸν ἄρρωστο συνάδελφο ἢ τραυματία, ἢ τὴν ἀδράνεια στὸν τομέα τοῦ πνεύματος. Μὲ χαρὰ θὰ ἀντικρύσῃ ἔπειτα καὶ τὸ θετικὸ μέρος. Τὶς νίκαις καὶ τὴν ἀνάδοσι, τὴν μικρότερη ἢ τὴν μεγαλύτερη. Εἶναι οἱ σελίδες που ἔγραψε αὐτὸς ἐν συνεργασίᾳ με τὸν «Μεγάλο Φίλο» του. Κατόπιν τὰ βλέμματά του θὰ στραφοῦν πρὸς τὰ ἔμπρός, στὸ 49 που κλείνει τὰ πρῶτα πενήντα χρόνια τοῦ 20οῦ αἰῶνος. Τὸ προσκλητήριο που τὸν καλεῖ δὲν εἶναι γαλήνιο, εἰρηκὲς. Ἀπῆλθε τις ταραχμῆνες ἡμέρες που περνᾷ ἡ Πατρίδα μας καὶ ὁ κόσμος. Εἶναι ἀράγῃ ἀπεφρασισμένος ὁ χριστιανὸς νέος νὰ γίνῃ φάρος πνευματικῆς ἀκτινοβολίας. Τὰ φῶτα θὰ πρέπει νὰ τὰ κρατῆ διαρκῶς ἀναμμένα, ἀκοίμητα. Μὲ τὴν ἔμολογία τῆς πίστωσης, με τὴν διακήρυξι τῆς ἀλήθειας, με ἔργα.

ΤΙΜΗΤΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

Μῆσα στὴν ἀθλιότητά του τὸ 1948 μᾶς ἀφίπει καὶ μερικῆς σελίδας πρὸ δικαιολογῶν καὶ αἰσιοδοξίας. Εἶναι οἱ σελίδες που ἀναφέρονται στὴν πνευματικὴ μεταστροφή τοῦ κόσμου ἢ ἔντασις καὶ ὁ ρυθμὸς τῆς μεταστροφῆς αὐτῆς διαρκῶς καὶ ἐπιταχύνονται ὅσο τὸ ἐπιτρέπει ἡ πολύχρονη προσκόλλησις στὶς παγερῆς ἰδέας τῆς ἀνήσωσης μαζί με τὴν μοιρολατρικὴ ἀντιμετώπισι τῆς καταστροφῆς. Φωταῖο σήμαθι θὰ παραμυθίῃ εἰδικὸ γιὰ τὴν πνευματικὴ ἱστορία τοῦ τόπου μας ἢ δημοσιεύσει στὶς ἀρχές τοῦ 48, τῶν διακηρύξεων τῶν ξένων πρωτάνων τοῦ πνεύματος. Μὲ ἄνθρωποισμο ἔσπευσαν νὰ χαιρέτισουν τὸ ἀδελφὸ χριστιανικὸ κίνημα τῶν ἐπιστημόνων τῆς Ἑλλάδος καὶ νὰ δηλώσουν ὅτι καὶ αὐτοὶ

στὶς μακρινές τους πατρίδας δεῖχουν τὸν χριστιανικὸ δρόμο, ὅσν τὸ μόνο δρόμο σωτηρίας τῆς πανανθρώπινης κοινωνίας. Ὁ φοιτητικὸς κόσμος ἀντιλαμβάνεται πλέον ἀπὸ γεγονότα ἀδιαφιλονίκητα πῶς, διὰν ἀποδεχθῆ τὴν χριστιανικὴ θεώρησι τῆς ζωῆς, δὲν θὰ εἶναι μόνος, ὅστις ὁ διστακτικὸς ὁδοιπόρος ἀγνωστων δρόμων καὶ καταυθύνσεων. Ἐχουν χαράξει ἄλλοι τὸν δρόμο, πρὸς μπροστὰ ἀπ' αὐτὸν καὶ πλήθος ἐκλεκτῶν ἀνθρώπων με συνέπεια καὶ ἀφιέρωσι τὸν βαδίζουν σταθερὰ. Οἱ σελίδες αὐτῆς τοῦ χρόνου που ἔφυγε εἶναι τίτλοι τιμῆς καὶ ὑποχρεώσεων γιὰ κάθε ἑλληνα σπουδαστή.

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΠΡΩΤΟΤΕΙΣ

Τὸν παρελθόντα Νοέμβριο ἔγινε στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν ἡ σημαντὴ τελετὴ τῆς ὀρκωμοσίας τῶν πρωτοστῶν φοιτητῶν. Πλήθος φοιτητῶν πρωτοστῶν καὶ μὴ, ἔγμενος τὴν αἴθουσα τῶν τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου.

Ἡ τελετὴ ἀρχισε με τὸν ὕμνο τῆς Πανθηκοστικῆς καὶ μετὰ τὸν ὕμνο φιλικῆς ὁ πρωτανισ τοῦ Πανεπιστημίου κ. Γ. Οἰκονόμος. Ὁ φοιτητικὸς κόσμος εἶχε κι' αὐτὴ τὴ φορά μιὰ ἐξαιρετικὴ εὐκαιρία, ν' ἀκούσῃ τὸν κ. πρωτανι νὰ τοῦ χαιρέσῃ τις βασικῆς γραμμῆς τῆς φοιτητικῆς τοῦ ζωῆς. Ὁ κ. πρωτανισ εἶπεν, ὅτι δὲν εἶναι καθόλου ἄρεστο σήμερα, ἀπὸ τὸν φοιτητὴ νὰ εἶναι μόνον καλὸς στὴν ἐπιστήμη του, ἀλλὰ ἀπειταται καὶ ἡ μόρφωσις τῆς ψυχῆς καὶ τὸ ἀφογο ἦθος. «Ἐάν δὲν ἀναπτύξεται ἑτόνους ὁ κ. πρωτανισ, ἑτῆς ἠθικῆς ἀξίας, τοῦτο ἀποτελεῖ κίνδυνον διὰ τὸ κῆρος τῆς ἐπιστήμης. Ἡ ἀκλόνητος δὲ θρησκευτικὴ πίστις, ἣτις πρέπει νὰ συνοδεύῃ τὴν ζωὴν ὀλόκληρον, καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον ὄντως ἄνθρωπον».

«Ἐγὼ παρελθὸν πλέον ἡ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ἐλέγγο, ὅτι ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ προπαντὸς τοῦ ἐπιστήμονος, πρέπει νὰ ἀποδλεπῇ εἰς τὰς γνώσεις καὶ μόνον εἰς αὐτάς». Ὁ κ. πρωτανισ, διακήρυξε τὴν μεγάλη ἀλήθεια ὅτι «οἱ πόλοι τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι δύο: ἡ γνώσις καὶ ἡ πίστις».

Καὶ στὴν Ἀνωτάτη Γεωπονικὴ Σχολὴ ἡ τελετὴ τῆς ὀρκωμοσίας τῶν πρωτοστῶν, παρουσίῃ πολλῶν ἐπιστημόνων καὶ ξένων. ἔδωκε τὴν εὐκαιρία νὰ ἀκούσῃ ἀπὸ ὑπεύθυνα στόματα πολῶν τιμῆς συμβουλῆς καὶ καταυθύνσεις.

Ὁ προπρωτανισ κ. Β. Κριμπᾶς ὑπεγράμμισε ὅτι ἡ ἐξέλιξις τοῦ ὄλιου στὸ πεδίο τῆς ἡ-

θικής, θά ἔχῃ ἀναπόφευκτα σάν συνέπεια τήν φυσική κατάπτωση καί τήν πνευματική ἀποκλήνωσι τῆς κοινωνίας. Ὁ πρῶτανις κ. Σ. Παπανδρέου κατόπιν, ἔδειξε τήν θέσι τοῦ σημερινοῦ φαινομένου ἐμπρός στήν δημιουργία, θέσι ταπεινοῦ ἔρευνητοῦ. Οἱ πλέον στοιχειώδεις νόμοι τῆς κληρονομικότητας, εἶπαν ὁ κ. πρῶτανις, καί ἡ ζωὴ ἑνός ἀπλοῦ φύλλου χλόης μᾶς δείχνουν πόσο μικρός καί μὲ περιορισμένους γνώσεις εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἔμπρός στὸ μαγαλεῖο τῆς δημιουργίας. Τὴν ἑορτὴ Ἐκκλησίας ὁ κ. ὑπουργός τῆς Γεωργίας, ὁ ὁποῖος ἀτόνιος εἰς τοὺς σπουδαστὰς τὴν πρωταρχικὴ ἀνάγκη νὰ «διαμορφώσουν χαρακτήρα, διότι αὐτὸ εἶναι μία ἀπαιτήσις τῆς ἐποχῆς μας καί ἀπαιτήσις ἐπίσης τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος».

Μέσα σὲ συναδελφικὴ ἀτμόσφαιρα ἡ Χριστιανικὴ Φοιτητικὴ Ἐνωσις ὑπαδέχθη τοὺς πρωτοεταίρους φοιτητὰς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καί ἄλλων Σχολῶν. Ἡ ὑποδοχὴ αὐτῆ ἔχει καθιερωθῆ καί γίνεται ἐπίσης κάθε χρόνο καί εἰς τὸ Παράρτημα τῆς Ἐνώσεως στήν Θεσσαλονικίαν γιὰ τοὺς πρωτοεταίρους τοῦ ἐκεῖ Πανεπιστημίου.

Ἡ δεξίωσις εἶχε δύο μέρη. Τὸ πρῶτο ὑπανθόμισε τὴν σύγχρονην πολέμικη Ἑλλάδα. Τὸν συνάδελφο πὸν στρατεύθηκε, πὸν ἀγωνίζεται καί ὑποβάλλεται σήμερα σὲ τόσας θυσίας μαζί μὲ τὰ ἄλλα παιδιά τοῦ λαοῦ μας. Τὸ δεύτερον μέρος ἦταν ἀφιερωμένο στὸ περισχόμενον τῆς κλήσεως τοῦ νέου φοιτητοῦ. Ἡ ἀποστασία ζωγραφισμένη παραστατικὰ ἀπὸ τὸν Γ. Βαρίτη στὶς «Τρεῖς φωνές» ζητᾷ, ὅπως ἀνέπτυξε ἕνας φοιτητὴς, τὸν πνευματικὸν ἀργάτη γιὰ τὰ νέα θεμέλια. Καί ὁ πρωτοεταίρος φοιτητὴς μὲ τὴν πολυμερῆ μὲρφοσι πὸν θά ἀποκτήσῃ, θά πρέπει νὰ βοηθήσῃ τὸν διψασμένο πνευματικὰ λαὸν μας.

Ὁ καθηγητὴς κ. Ράμμος, παρῶν στήν συγκέντρωσι, ἔκλεισε τὴν βραδιά, τονίζοντας στοὺς πρωτοεταίρους τὴν ὑποχρέωσι τους νὰ δοκιμάσουν τὴν χριστιανικὴν ζωὴν τώρα στήν ἀρχὴ τοῦ σταδίου των, ὅπου καί ἐλεύθερα θά μπορέσουν νὰ ἀποφασίσουν γιὰ τὴν ἀξία της. Ἐάν ὅμως κανεὶς, προσέθεσε, ἀρχίσῃ ἀπὸ τὸν ἀντίθετον δρόμον τότε ἡ ἐπιστροφή εἶναι δύσκολη καί ἀνεπανόρθωτος καταστροφὴς εἶναι πολὺ πλησίον.

ΣΠΟΥΔΑΣΤΙΚΑ ΝΕΑ

Τὸ νέο Ἀκαδημαϊκὸ ἔτος ἀπὸ τίς πρῶτες ἑβδομάδες εἶχε διαφορετικὸν χροῖμα ἀπὸ ἄλλοτε.

Τὴν διαφορά τὴν ἐδημιούργησαν τὰ ἀναρχτικὰ μαθήματα τῶν καθηγητῶν μας, μὲ τίς γενικώτερες ἀσέφεις που περιέλαβαν. Πολλὰς κρί-

σεις ἐπᾶνον στὴν ἀξία τῆς ἐπιστήμης ἢ τίς σύγχρονες ἀντιλήψεις ἐπᾶνον σὲ κοσμοθεσιακὰ θέματα πὸν ἀνεκκοιμήθησαν, προκαλέσαν ζῆλον τὸ ἐνδιαφέρον τῶν φοιτητῶν.

Θά ἦτο ἴσως χρήσιμον ἂν ἀπεφαινόμην νὰ ἐξεδίδοντο τὰ ἀναρχτικὰ μαθήματα σὲ ἐνιαία ἔκδοσι ἀπὸ τίς Σχολὰς. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν ἡ πλειονότης τῶν φοιτητῶν θά γνωρίσῃ πὸς ἀκρίβησιν οἱ πανεπιστημιακοὶ διδάσκαλοι τῆς στὸ γενικώτερον ζητήματα.

Παρὰ τὴν σαφῆ θέσι ὅμως τοῦ συνέλου τοῦ ἐπιστημονικοῦ μας κόσμου πρὸς τίς πνευματικὰς ἀξίας, δὲν λείπουν καί μερικές ἐξαιρέσεις, πὸν δὲν κάνουν τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ ἐπιθεωρῶνται ἕνα κανόνα.

Ἡ θέσι ὅμως τοῦ οὐρανοῦ πρὸς τίς πεποιθήσεις τῶν ἄλλων, ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ οὐσιώδης αἵτημα μίτης πολιτισμένης κοινωνίας.

Ὅταν γίνεται «πνεῦμα» ἀπὸ ἄνθρωπος τοῦ «πνεύματος» εἰς βῆρος τῶν πνευματικώτερον θησαυρῶν ἑνός λαοῦ καί ἑνός ὁλοκλήρου κόσμου εἶναι ὑπερβολικὸν, ἂν θεωρηστέται καί ἐξαισταται ἡ φοιτητικὴ ψυχὴ;

Στὴν ταλετὴ τῆς ὀρχημοσίας τῶν πρωτοεταίρων στὸ Πανεπιστήμιον, ἐδέχθη γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ στοὺς φοιτητὰς ἡ εὐκαιρία νὰ ἔκτιμήσουν τὴν ἐργασία πὸν ἐπιτελεῖται ἀπὸ τὴν πανεπιστημιακὴν χορωδίαν καί τὴν μικρὴ ὀρχήστρα. Γιὰ τὴν θραυτικὴν παιδείαν τῆς ὀρχημοσίας τοὺς ἀξίζουν ἔπαινοι.

Φοιτηταὶ τῆς Χ.Φ.Ε. σὲ ἐξόρμησι τους ἐπεσκέφθησαν ὅλα σχεδὸν τὰ Γυμνάσια τῆς πρωτεύουσας. Θέλησαν νὰ μιλήσουν στοὺς μαθητὰς καί νὰ τοὺς φέρουν «τὸ μήνυμα τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος». Σήμερα εἶναι ἐποχὴ ἔργου, ἀγῶνων καί προσπαθειῶν. Ἄν ἔχωμε τὴν ἐλευθερία μας — τονίσθηκε στοὺς μαθητὰς — τὴν χρυσάμην σ' ἐκείνους πὸν ἀγωνίζονται καί μάχονται, στοὺς τραυματίας μας καί τοὺς νεκροὺς μας. Ἡ ζωὴ τῶν ἀνέσεων καί τοῦ γλευτιοῦ σήμερα εἶναι λιποταξία. Τὰ πραγματικὰ ἑλληνόπουλα γνωρίζουν ὅτι πρόκειται κυρίως γιὰ ἀγῶνα πνευματικὸν καί ὅτι ἔχουν καί οἱ μαθηταὶ τὴν θέσι τους δίπλα στοὺς κόπους καί τὴν θυσία τῶν ἄλλων.

Οἱ μαθηταὶ ὑποδέχθησαν μὲ καταφανῆ ἐνθουσιασμό τίς ὁμιλίαις τῶν φοιτητῶν καί εἶναι πολλὰ καί τὰ παραδείγματα καθηγητῶν πὸν ἀνέπτυξαν στοὺς μαθητὰς κατὰ τὸ μάθημα τὴν σημασία τῶν ὁμιλιῶν αὐτῶν.

Ο ΕΝΤΕΤΑΜΕΝΟΣ

Ὁ Κόσμος τῶν Γραμμάτων

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Νίκου Ι. Σπυρόπουλου: Ἑράκλειτος.
Στὸ βιβλίο του αὐτοῦ δ. κ. Νικ. Ι. Σπυρόπουλος καταπιάνεται μὲ μιὰν ἀπὸ τις μορφές τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, τὸν Ἑράκλειτο, ποὺ καθὼς φαίνεται τὸν ἔχει ἀπασχολήσει σημαντικῶς. Μᾶς δίνει, πρῶτα—πρῶτα, ὅ,τι θὰ ζητοῦσθε κανεὶς γιὰ νὰ γνωρίσῃ τὸν Ἑράκλειτο:

Μιὰ σύντομη «Ἐισαγωγή», τὸ ἀρχαῖο κείμενο καὶ μεταφράσι τῶν ἀποσπασμάτων τοῦ ἔργου τοῦ φιλοσόφου ποὺ σῶθηκαν ὡς ἑμᾶς, καθὼς καὶ τῆς παρικοπέτης ἀπὸ ἔργα ἀρχαίων συγγραφέων ποὺ αἰλοῦν γιὰ τὸν Ἑράκλειτο, συγκεκριμένως μὲ πᾶντομα γιὰ τὸν καθένα βιογραφικὰ σημεῖωματα. Θὰ νόμιζες κανεὶς πὼς θὰ ἦταν κοινωρατικὸ τὸ διάβασμα τῶν σελίδων αὐτῶν—ιστοριοφιλοσοφικὴ εἰσαγωγή, ἕνα ἀρχαῖο φιλοσοφικὸ ἔργο τοῦ «σκοτεινοῦ» μάλιστα Ἑράκλειτου, ἀποσπάσματα ἀπὸ ἀρχαίους συγγραφεῖς, βιογραφικὰ σημεῖωματα. Καὶ ὅμως, παρ' ὅλη τὴν πληρότητα ποὺ παρουσιάζει: τὸ βιβλίο καὶ γιὰ τὸν εἰδικὸ, ἀπευθύνεται κυρίως στὸν μὴ εἰδικὸ ἀναγνώστη, κερδίζει ἀπὸ τὸν πρῶτο ἀκόμα οἷοιο τὸ ἐνδιαφέρον του, μὲ τὴν ἀπλότητα καὶ τὴ σαφήνεια ποὺ εἶναι πρόνομιο ἐκείνων ποὺ ξέρουν κάτι κατὰ βάθος καὶ ἀπ' ὅλες τίς μεριές. Χαίρεται ἔτσι ὁ ἀναγνώστης τίς σελίδας αὐτὰς ποὺ ἔχουν καὶ τὸ πλεονέκτημα νὰ εἶναι ἐξαιρετικὰ καλογραμμέναι, σὲ ὅραία καὶ ἀκέραια δημοτικὴ γλῶσσα, καὶ χωρὶς ἄλλο βγαίνει ἐπιληθμένος ἀπὸ τὴ γνωριμία του μὲ τὸν ἀρχαῖο αὐτὸ φιλόσοφο.

Στὸ δεύτερο μέρος τοῦ βιβλίου διαβάζει ὁ ἀναγνώστης ἕνα ἔμμετρο δραματικὸ ἔργο μὲ τὸν τίτλο «Πάντα εἶσι», γύρω ἀπ' τὴν προσωπικότητα τοῦ μεγάλου φιλοσόφου.

Ἀπ' ὅλο γενικὰ τὸ βιβλίο παρουσιάζεται ἡ φιλοσοφία τοῦ Ἑράκλειτου, μὲ τὴν διάνοξιν τῆς ἀδιακόπης ἀλλαγῆς καὶ τὴν παρόρμησιν: νὰ σωθῆ κανεὶς ἀπὸ τὸν κῆνος τῆς μὲ τὴν πνευματικὴ ἀνωτερότητα, ποὺ κυριώτερον χαρακτηριστικὸ τῆς εἶναι ἡ ἀγάπη. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἡ λύτρωσι ἐπιδιώκεται μὲ ἀπομάκρυνσιν ὅχι μονάχα ἀπ' τὸν ἐγωϊσμό ποὺ ἀντιστρατεύεται τὴν ἀγάπην, ἀλλὰ καὶ ἀπ' τὴν ἀτομικότητα, ποὺ εἶναι στοιχεῖο ἀξίει νὰ μείνῃ. Εἶναι ἀκόμα ἀλήθεια πὼς ἡ λύτρωσι εἰδῶ θεωρεῖται ταυτοσύμη μ' ἕνα σκόρπισμα τοῦ ἀτόμου μέσῳ σὲ Πᾶν—γί' αὐτὸ καὶ ὁ Ἑράκλειτος, στὸ δραματικὸ ἔργο τοῦ βιβλίου, παρουσιάζεται στὸ τέλος τῆς ζωῆς του ν' ἀποταξιδεῖται θεληματικὰ ἀπ' τὸν κόσμον καὶ τὸ διάδημα τῆς αὐτοῦ φαίνεται ἀπλῆ αὐτοκτονία. Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ἐξηνῶμε πὼς πρόκειται γιὰ ἕνα φιλόσοφο ποὺ ἔζησεν πρὶν τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ φωτίσῃ τὸν Κόσμον...

N. B.

Κ. Παλατιολόγου-Σ. Περιστεράκη:
(I) Φυσικῆ, (II) Ὀπτικῆ. Ἀθῆναι 1948.

Ἡ ἐκδοσις καὶ τοῦ δευτέρου τόμου τῆς Φυσικῆς ἱκανοποιεῖ πλήρως τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ἀναγνωστικοῦ κοινῶ. Ἡ πείρα τῶν συγγραφέων ἐμφανίζεται σαφῶς εἰς τὸ βιβλίου τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἔρχεται νὰ βοηθήσῃ ἐξαιρετικὰ τοὺς φοιτητὰς τῶν Πανεπιστημίων μας καὶ τοὺς οπουδαστὰς τῶν Ἀνωτάτων Σχολῶν ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὰς θετικὰς ἐπιστήμας. Μάλιστα, ὅσοι ἐξ αὐτῶν δὲν πρόκειται νὰ εἰδικευθοῦν εἰς τὸν κλάδον τῆς Φυσικῆς καὶ τῆς Χημείας ἀλλ' εἰς ἄλλας περιοχὰς τοῦ ἐπιστητοῦ, ἡ παρούσα Ὀπτικῆ ἡμπορεῖ νὰ τοὺς ἐνημερώσῃ εἰς μὲγάλον βαθμὸν καὶ νὰ τοὺς ἱκανοποιήσῃ μὲχρις ἐνὸς ἀρκετὰ μεγάλου ὅριου.

Ἡ διὰταξις τῆς ὁλης, ἡ διαπραγματεύσις τῶν διαφόρων θεμάτων, ὁ ἐπιστημονικὸς, ἀλλὰ καὶ ἀπλοῦς καὶ σαφῆς καὶ παραστατικὸς τρόπος τῆς ἐκθέσεως τῶν πραγμάτων, ἐξ ἄλλου δὲ ἡ ἀρκετὰ καλλιτεχνικὴ ἐμφάνισις τοῦ ὅλου ἔργου, ὅπως ἐπίσης καὶ τὰ ζητήματα ποὺ τίθενται εἰς τὸ τέλος καθῆ κεφαλαίου καὶ εἰς τὰ ἐποια ζητεῖται ἀπάντησις, ὅλα αὐτὰ εἶναι βοηθητικὰ διὰ νὰ διαδραστηθῆ, νὰ μελετηθῆ καὶ νὰ κατανοηθῆ μὲ εὐκολίαν τὸ βιβλίου τοῦτο.

Ὅταν ἐξημεραιώθῃ ὁ πρῶτος τόμος, ἐλέγθη (Ἀκτίνας, 1948 σ. 156) — πράγμα ποὺ τὸ ἀσημαίωσαν καὶ οἱ συγγραφεῖς — ὅτι μολοντὶ ἐλλείπει ἡ βαθύτερα καὶ γενικώτερα θεώρησις τῶν βασικῶν ἀσχηθῶν τῆς φυσικῆς γνωσεως ἀπὸ τὸ βιβλίου αὐτό, ἐν τούτοις οἱ σ. δὲν ἠμποδίσθησαν νὰ ἔθουν τοιαῦτα ζητήματα καὶ νὰ ἐκθέσουν τὰς ἀπόψεις των κατὰ τρόπον ἀκριβῆ καὶ ἐπιστημονικόν.

Ἡ αὐτὴ τακτικὴ ἀκολουθεῖται καὶ εἰς τὴν Ὀπτικῆν, πράγμα τὸ ἐποῖον πρέπει νὰ σημειωθῆ ἰδιαίτερως. Θὰ ἀναφέρωμεν καὶ μιὰν παρατήρησιν, τὴν ἐποῖαν ἀναγράφουν οἱ σ. ὡς παρατήρησιν (σ. 152). Γράφουν λοιπόν:

«Τὸ παράδειγμα τῆς Ὀπτικῆς καταδεικνύει κατὰ τὸν σαφέστερον τρόπον τὸν παροδικὸν χαρακτήρα τῶν ἐποῖων ἔχουν αἱ θεωρίαι εἰς τὴν Φυσικῆν, ἐν ἐπιθέσει πρὸς τὰ ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα προκύπτουν ἐκ τῶν παρατηρήσεων καὶ τῶν πειραμάτων, τὰ ὁποῖα ἔχουν μόνιμον χαρακτήρα καὶ συντελοῦν μάλιστα εἰς τὴν πραγματοποίησιν τεχνικῶν κλάδων ποὺ βοηθοῦν τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐξέφωσιν τοῦ ὅλιου καὶ πνευματικοῦ ἐπιπέδου διαφώσεως τοῦ ἀνθρώπου». Αἱ θεωρίαι «ἔχουν παροδικὸν χαρακτήρα», μᾶς λέγουν οἱ εἰδικοί, πράγμα ποὺ ἀποδεικνύεται κατὰ τὸν σαφέστερον τρόπον».

Στοιχεῖα Φυσικῆς τὸμος I (Μηχανική· Ἀκουστική· Θερμότης) σ. 216· τὸμος II (Ὀπτική· Μαγνητισμός· Ἠλεκτρισμός) σ. 320. Ἀθήναι: 1948.

Οἱ ἴδιοι συγγραφεῖς διὰ τοῦ ἐν λόγῳ συντόμου ἔργου — τοῦ τόσον ἐπιμελῶς τυπωθέντος — ἐξήγησαν νὰ δώσουν μιαν σημαντικὴν βοήθειαν εἰς τοὺς μαθητὰς τῶν δυο τελευταίων τάξεων τοῦ Γυμνασίου καὶ εἰς τοὺς ὑποψήφιους τῶν Πανεπιστημίων καὶ τῶν Ἀνωτάτων Σχολῶν τοῦ Κράτους καὶ τὸ ἐπέτυχον κατὰ τὸ καλύτερον τρόπον.

Διότι μέσα εἰς τὰς 596 σελίδας εἰς τὰς ὁποίας καταχωροῦνται 640, ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἐπιτυχῆ σχήματα, ἐξήγησαν νὰ περιλάβουν διηγετῆς τὴν εἰς τὰ Γυμνάσια προβλεπομένην διδακτικὰν ἔλκην τῆς Φυσικῆς. Τὴν ἔλκην αὐτὴν ἠγάγησαν νὰ τὴν ἐμπειώσουν πραγματικὰ εἰς τοὺς ἀναγνώστας καὶ τὸ ἐπέτυχον οὖν τοῖς ἄλλοις καὶ μὲ τὰ 500 προβλήματα τὰ ὅποια εἶναι ἐκλελεγμένα κατὰ μικρὰς ἢ μεγάλας ἐνότητας εἰς τρόπον ὅσῳ νὰ γίνεται τὸ ἅλον περιεχόμενον μόνιμον αὐτῶν κτήμα Σπουδῶν ὡφέλειαν προσφέρουν εἰς τοὺς μαθητὰς καὶ ὑποψήφιους σπουδαστὰς καὶ αἱ εἰκόνας μὲ τὰς συντόμως βιογραφίας πολλῶν μεγάλων θεμελιωτῶν τῆς φυσικομαθηματικῶν ἐπιστημῶν. Ἐχόντας οἱ σ. μακρὰν ἐργαστηριακὴν καὶ διδακτικὴν πείραν καὶ γινώσκοντες τὴν ἀλλοίφωσιν καὶ κενὸν ποῦ παρουσιάζουν οἱ ἀπόφοιτοι τῶν Γυμνασίων τοὺς ὁποίους συστηματικῶς ἐκπαιδεύουν ἦσαν εἰς θέσιν νὰ διαγνώσουν τὰ αἷτια τῆς τοιαύτης καταστάσεως καὶ νὰ τὰ θεραπεύσουν, καθ' ἕνα εἶναι δυνατόν, διὰ τοῦ ἐν λόγῳ πονήματος. Τὸ βιβλίον εἶναι γραμμένον μὲ σαφήνεια, ἀκριβείαν, ἀπλότητα καὶ καὶ μὲ εὐθὺν ἦν. Ὑπογραμμίζομεν τὴν λέξιν εὐθὺν, διότι πολὺ ὀρθῶς γράφει ὁ καθηγητὴς κ. Δ. Χόνδρος περὶ τοῦ ἔργου αὐτοῦ ὅτι: «θὰ ἀπαλλάξῃ τοὺς νέους ἀπὸ τῆς περιφημῆς «σημειώσεως». ἀνώουμα πολλὰς φορές συνουβλήματα, γυμνάσια λάθη, γραμμένα κυρίως γιὰ ἀργυρολογία».

Ἡ διπλὴ αὐτὴ προσπάθεια τῶν συγγραφέων, νὰ δώσουν δηλαδὴ καλὰ βοηθήματα εἰς τοὺς μαθητὰς καὶ τοὺς ὑποψήφιους σπουδαστὰς ὅ ἂν νὰ εἰσαχθῶν εἰς τὸν κόσμον τῶν ὁσίων περιγρᾶφι ἢ Φυσικῆ, εἶναι πολλὸ ἀξίεπαῖνον καὶ ἢ καλύτερα ἐπιτυχία θὰ ἦτο ἀνἀπέδινε πείραματι—ὅπως πρέπει— ὀδηγός τῶν ἀναγνωστῶν εἰς τὸν τομέα τοῦτον τῆς ἐπιστήμης.

Κ. ΠΕΝΤΕΛΙΚΟΣ

*

Ἐνθ' ἐκδόσεις ποῦ παραγνωρίζουν τὰς ψυχικὰς ἀνάγκας τοῦ συγγραφέου, τοῦ σημερινοῦ, βασιανισμένου καὶ ταλαιπωρημένου ἀ-θρήπιου, ἐξαιρουμένων νὰ σαπίζουν μέσα εἰς τὰ ὑπόγεια τῶν διαφόρων ἐκδοτικῶν οἴκων καὶ βραβίων τὰ ράφια τῶν βιβλιοπωλείων, ἐργασίαι, ποῦ ἀποβλέπουν εἰς τὸ νὰ μᾶς θρῆψουν καὶ νὰ μᾶς ἐσκουράσουν ψυχικῶς, γίνονται ἀνάγκαστοι ἀπὸ τὸ ἑλληρικὸν κοινόν. Μία τοιαύτη ἐργασία τοῦ καθηγητοῦ τῆς Χάλκης κ. Ἰ. Παναγιωτίδου,

ὁ ὁποῖος εἶναι ἤδη γνωστός εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῶν «Ἀκτίνων», ἐρχεται νὰ μᾶς ὑπανθίμωσῃ τὸ εὖκαινον αὐτὸ διὰ τὴν πνευματικὴν μᾶς ἀναουγκρῆσιν σημείων.

Πρόκειται περὶ τῆς β' ἐκδόσεως τοῦ α' τόμου τῶν μεσῶν ὀμιλιῶν τοῦ μὲ τὸν τίτλον «Ἄν τι λαλοῖ ἀπὸ τῶν ἱερῶν ἀμείνων», ποῦ ἀποτελοῦν ταυτοχρόνως καὶ εἰς ἡμεῶν καὶ συγκινητικὸν ἀντίλαλον ἀπὸ τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Αὐτὴν τὴν φορὰν συνοδεύεται ἀπὸ θερμὸν πρόλογον τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κορινθίας κ. Μιχαήλ.

Ἡ χρῆσις τοῦ χρόνου, ἡ νοσταλγία τῆς αἰωνιότητος, τὰ παιδιὰ μᾶς, ἡ μητέρα, ὁ Χριστὸς καὶ ἡ γυναίκα, νεκροὶ ποῦ ζαναζοῦν, ὁ Χριστὸς καὶ ἡ Νεότης, ὁ Χριστὸς καὶ ἡ διψα τῆς ψυχῆς εἶναι μερικὰ ἀπὸ θέματα τὰ ὅποια μὲ γλαφυρότητα καὶ ἀπλότητα, συνδυασμένην μὲ εὐρημαθίαν καὶ ἐπιστημονικὴν ἐνημέρωσιν, ἀναπτύσσει ὁ σ. Μόνον μιαν ἐπιβαλλομένην καὶ, ὡς φρονούμεν, δεῖ ἐποιοῦσθαι παρατήρησιν. Νομίζομεν δεῖ θὰ ἐκέρδιζε ἀκόμη περισσότερο τὸ βιβλίον, ἐάν, τῶρα εἰς τὴν β' ἐκδόσειν, εἰς τὰ οἰκία θέματα (π.χ. εἰς τὴν σ. 104) ἐχρησιμοποιοῖ ὁ σ. ἐκδηλωσας πνευματικῶς, ἀπηγγέσας αὐτὸ τοῦτο πανκοσμίως, ὅπως εἶναι ἡ «Δηλώσις» τῶν Ἑλλήνων ἐπιστημόνων καὶ λογοτεχνῶν καὶ αἱ «Δηλώσεις» τῶν κορυφαίων τῆς παγκοσμίου διανοήσεως, αἱ ὅποιαι ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὸ πανηγυρικὸν τεῖχος τῆς δεκαετίας τῶν «Ἀκτίνων» καὶ μετέπειτα

Ι. Ι. Κ.

*

Τὸ βιβλίον τοῦ Δρ. Keller «Ἡ Χριστιανικὴ Εὐρώπη» σήμερα (Christian Europe To-day) εἶναι μιὰ ἱστορικὴ μελέτη πάνω στὴ ζωὴ τῶν χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν τῆς Εὐρώπης καὶ ἰδίως στὴν τελευταία φάσι τῆς ἱστορίας, δηλ. στὸ δευτέρου παγκόσμιου πόλεμο.

Ὁ σ. μᾶς παρουσιάζει μὲ λεπτομέρειας τὴν κατάστασι τῶν διαφόρων χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν χριστιανικῶν κινήσεων τῆς Εὐρώπης, τὶς σχέσεις μὲ τὸ κράτος, τὶς σχέσεις τους μεταξὺ τους, τὰ προβλήματα τους, τοὺς διαφορῶς ἀγῶνας τους εὐ σήμερο ποῦ νὰ κινή τὸν ἀναγνώστη νὰ θυμιάξῃ ἀλλὰ καὶ νὰ βλέπῃ καθαρὰ τὴ μεγαλοπρέπεια τοῦ Χριστιανισμοῦ ποῦ βγαίνει εὐ «τιώτερος καὶ καθαρότερος ἀπὸ τὴν δοκιμασία, καθὼς καὶ τὴν ἀδυναμία τῶν «ἰσχυρῶν» τῆς γῆς νὰ τὸν καταπολεμήσουν. Ἡ νενικὴ ἐντόπωσις ἀπὸ τὸ βιβλίον αὐτὸ εἶναι ἕνας θαυμασμός γιὰ τὸν Χριστιανισμὸν ποῦ, παρ' ὅλας τῆς ἀντιεὐστῆτας, τὰ προβλήματα καὶ τοὺς διωγμούς, κατῆρθεν δεῖ μόνον νὰ ἐπιζήσῃ, παρὰ τὶς προσδοκίας τῶν δικωτῶν του, ἀλλὰ καὶ νὰ βγῇ ἰσχυρότερος, σὲ σημεῖο ποῦ οἱ ἴδιοι οἱ διώκται νὰ ὀμολογήσουν τὴν ἡττὰ τους.

Ἐπιπρὸς ὁ ἀναγνώστης βλέπει καὶ τὴ δύναμι τοῦ Χριστιανισμοῦ σὲ περιπτώσεις ἐναντιότητος καὶ δυστυχίας, ὅπως π. χ. στὰ στρατόπεδα συγκεντρώσεως ὅπου ὁ Χριστιανισμὸς ἐπαίξει μὲγάλου ρόλου στὴν ψυχικὴ ἀνακούφισι τῶν αἰχμαλώτων.

Με λίγα λόγια σ' ἐκείνον πού διαβάζει τὸ βιβλίο αὐτὸ μένει ἡ γενικὴ ἐντύπωση πὺς ἡ χριστιανικὴ κοσμοθεωρία δὲν εἶναι κατὰ τὸ παραμένον, ἀλλὰ κατὰ τὸ πολὺ ζωντανὸ κι' αἰωνίως ἀναζωογονούμενον καί, ὅπως λέγει καταλήγοντας ὁ σ. «Ὅσο πλησιάζουμε τὸν Χριστὸ, τόσο καλύτερα βλέπομε τὴ μοναδικὴ κι' ἀληθινὴ πραγματικότητα πάνθε στὴν ὁποία ἐλπίζουμε νὰ κτισθῆ ἕνας καινούργιος κόσμος».

Γ. Α. Π.

*

Ἀνάμεσα στὶς πολλὰς συνταγὰς πού ὑπάρχουν γιὰ τὸν σκοπὸ καὶ τὸν τρόπο τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, βλέπει κανεὶς πού καὶ πού μερικὰ βιβλία πού δίνουν μιὰ γραμμὴ, διαφορτικὴ ἀπὸ τὶς ἄλλες, γιὰ τὴν κατεύθυνσι πού πρέπει καθὲς ἄνθρωπος νὰ ἔχη στὴ ζωὴ του.

Τέτοιο εἶναι κι' ἕνα μικρὸ βιβλίο μὲ τίτλο «Γενικὸ σχέδιο ζωῆς» (Catholic Design for Living) πού ἔχει σκοπὸ νὰ ἀρουνῆσῃ τὴ βαθύτερη ἔννοια τῆς ἀποστολῆς τοῦ ἀνθρώπου μέσα στὴν κοινωνία.

Ὁ συγγραφεὺς, ὁ ἀγγλος G. B. Beuten, ἀπὸ τὸν πρόλογο τοῦ ἀκόμη, μᾶς δίνει τὴ δυνατότητα νὰ δοῦμε τὴν οὐσία τοῦ θέματος του. Μέσα ἀπὸ τὸν πρόλογο βλέπει κανεὶς τὴν ἀνάγκη ἑνὸς σχεδίου ζωῆς, πού θὰ γίνῃ ὁ ἄρμονικὸς συμπιδαστῆς τῆς ὑπερφυσικῆς καὶ τῆς φυσικῆς πραγματικότητος. Βλέποντας ὁ σ. τὸν κόσμο σὺν μιὰ μηχανῇ, πού καθὲς λεπτομέρεια τῆς εἶναι ἐξηγητημένη ἀπὸ ἕνα χερί δημιουργικὸ, φάσκει νὰ βρῆ τὴν αἰτία πού προκαλεῖ τὴν ἀκαταστασία πού βλέπει κανεὶς στὶς μετέπειτα σχέσεις δημιουργοῦ καὶ δημιουργημάτων.

Παίρνει τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν φάσκει ἀπὸ παντοῦ. Τὸν παρατηρεῖ στὶς σχέσεις του μὲ τὴ φύσι, στὶς σχέσεις του μὲ τοὺς ἄνθρώπους, στὴν ἐπιτοχία, στὴ δόξα κ.λ.π. καὶ βγάζει τὸ συμπέρασμα πὺς τίποτα δὲν μπορεῖ νὰ δώσει βαθεῖα ἰκανοποίησι στὴν ἀνήσυχη ἀνθρώπινη ψυχὴ. Σὲ μιὰ τέτοια κατάσταση καὶ κανὲν ἀπ' ὅλα προσδίδει ἡ θετικὴ καὶ ἡ χειροπιαστὴ πραγματικότης, πού τὴν ζῆ κανεὶς ὅταν ἀρχίσῃ ν' ἀνακνή μὲσα στὴν ἀτμόσφαιρα πού τὴν ἐμπνέει ἡ Ἁγάπη, βασιζομένη στὸ σχέδιο τοῦ Θεοῦ γιὰ τὸν ἄνθρωπο.

Ἔτσι λοιπόν, ὅλοι μποροῦν νὰ περάσουν ἀπὸ τὰ θρανία τῆς μαθητείας πού θὰ τοὺς δώσῃ τὴν εὐκαιρία νὰ οἰκισθοῦν ἕνα σχέδιο ζωῆς ἀνώτερο καὶ καλύτερο ἀπὸ καθὲ τι πού θὰ μπορούσαν νὰ φαντασθοῦν καὶ πού θὰ τοὺς β-ηθῆσῃ νὰ ἐμφανισθοῦν σὺν ὁλοκληρωμέναις προσωπικότητας καὶ δημιουργικοὶ στὴν κοινωνία παράγοντες.

Ὁ φυσικὸς ἄνθρωπος, μὴ βρίσκοντας τὴν ἰκανοποίησι σ' αὐτὸν τὸν κόσμο, ζῆ χωρὶς νὰ νομιζῆ πὺς ἔχει τὴ χαρὰ στὴ ψυχῇ, ἀλλὰ σὺν ἀγωνιστῆς πού ἔχει ἀπὸ πού θ' ἀντλήσῃ τὴ δύναμίν του καὶ πού ἔχει πρὸ παντός τὸ τέλημα του, τὸν σκοπὸ του. Τὴν αἰωνιότητα ζηλαδῆ. Δ. Σ.

*

Ἀρνητικὴ καὶ θετικὴ κριτικὴ, ἔχοντας γιὰ στόχο τὴν Ἐκκλησία, ἔχουν γίνει ἀφορμὴ νὰ

γραφοῦν πολλὰ βιβλία μὲ θέμα τὴν σημασία καὶ τὴν ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας. Μέσα στὴ μεγάλη αὐτὴ βιβλιογραφία μπορεῖ κανεὶς νὰ κατατάξῃ κι' ἕνα μικρὸ βιβλίο τοῦ D. M. Mackinnon, τοῦ Church of God (ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ).

Ὁ σ. ἔχει ἀπόλυτη ἐπίγνωση τῆς δυσκολίας πού τοῦ δημιουργεῖ τὸ θέμα μὲ τὸ ὅποιο καταπιάνεται καὶ βάζει σὺν βασικῇ προβόψει μιὰν ἀκλόνητη πίστι στὸν ὑπερφυσικὸ παράγοντα, πού δίνει τὸν χρωματισμὸ στὴν ἔννοια Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ. Σέχχρα δὲν παραλείπει νὰ ἐκφράσῃ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τὴν ἐνόχλησι πού νοιώθει, σὺν ἐπιστημῶν καὶ ἀληθινὸς μελετητῆς, ἀπὸ τὴν ἐπιπόλαιη ἀντιμετώπισι τοῦ προβλήματος τῆς Ἐκκλησίας πού γίνεται ἀπὸ τοὺς διαφόρους «φιλελευθέρους» καὶ ὀρθολογιστὰς θεολόγους.

Ξεκινώντας ὁ συγγραφεὺς ἀπὸ τὴν ἀρχὴ δὲν βάζει πάνθε στὴν ὁποία θὰ οἰκοδομηθῆ ἡ ἔρσην τῆς ἔννοιας «ἐκκλησία» πρέπει νὰ εἶναι ὁ ἐμπνευστῆς τῆς Θεοῦ, νοιώθει τὴν ἀνάγκη νὰ βάλῃ σὺν πρῶτο παράγοντα καὶ συντελεστῆ τῆς Ἐκκλησίας τὸν Χριστὸ. Καὶ δίχως νὰ ὑπάρχῃ σ' αὐτὴ τὴ συσχέτισι τοῦ Χριστοῦ μὲ τὴν Ἐκκλησία τίποτα τὸ νέο. ὁ σ. συμπληρώνει τὴν ἐξηγησὶ του αὐτὴ καὶ καταλήγει: σ' ἕνα πὺς συγκεκριμένον γεγονός, πού δίνει νόημα στὴν Ἐκκλησία: Στὸ γεγονός τῆς Σταυρικῆς θυσίας τοῦ Γολγοθα.

Τὸ γεγονός αὐτὸ ὁ σ. τὸ συνδέει μὲ τὴν ἀποκάλυψι τοῦ Θεοῦ στοὺς ἀνθρώπους, τὴν ἀποκάλυψι τῆς θέας τοῦ θελήματος γιὰ τὴν λήτρωσι καθὲς ἀνθρώπινῃς ψυχῆς. Ἡ Ἐκκλησία δὲν εἶναι μόνο ἕνας ὀργανισμὸς μυστικὸς καὶ μὲ ἀφηρημένη ἀποστολή. Εἶναι κι' ἕνα κομμάτι τῆς κοινωνίας ἀπὸ μέλη ζωντανά, τὰ πὺς δημιουργικὰ μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς, πού ἔχουν κατὰ τὸ ἔσχωρο πού τὰ χαρακτηρίζει, τὴν ἐνότητα. Ἐπάνω σ' αὐτὰς τῆς γραμμῆς γραμμένο τὸ βιβλίο τοῦ Mackinnon, προσφέρει μιὰ χρήσιμη μελέτη σὺν ἀναγνώστῃ του.

Δ. Σ.

Ἐλήφθησαν εἰς τὰ γραφεῖα μας τὰ κάτωθι βιβλία:

Ἐκ τῶν καταλοπίων Χρυσοστόμου Δ. Παπαδοπούλου, Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος ΣΤ' Ἡ Ἐκκλησία Κ/Π πόλεως ἐπὶ τῶν Κομνηνῶν (1081-1985) ἐπιμελεῖσθαι Γρηγορίου Παπαμιχαήλ, καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Ἀκαδημαϊκῶ. Ἐν Ἀθήναις 1948 (Ἀνατύπωση ἐκ τῆς «Θεολογίας»).

Μητροπολίτου Σάμου Εἰρηναίου Ἀπὸ τὰ θέματα τοῦ Χριστιανικοῦ Συνεδρίου τοῦ Ἀμοστερδὰμ, Ἀθῆναι 1948.

† Γεωργίου Σ.π. Μακρῆ Πρωτοπρεσβυτέρου, Ὁδηγὸς τοῦ ἐξουσιοδοτουμένου Χριστιανοῦ, Ἐκδόσεις «Ἐνορίας» 1948.

Θεοδώρου Σούδη, Οἱ ἰαμβικὸι κανόνες τοῦ Δαμασκηνοῦ, Ἀθῆναι 1948.

Παναγιώτου Ν. Τραμπέλα, καθηγητῶν Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἡ ἀκολουθία τοῦ εὐχέλαιου, ἀνατύπωσις ἐκ τῆς «Θεολογίας» Ἀθῆναι 1948.

Βασιλείου Κ. Ἐξάρχου, Ἡ γυναικεία τῆς συγγραφῆς Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου «παρὶ κενοδοξίας καὶ ὁπως δεῖ τοὺς γονεῖς ἀνατρέφειν τὰ τέκνα», ἀνατύπωσις ἐκ τῆς «Θεολογίας», Ἐν Ἀθῆναις 1948.

Κωνστ. Π. Χριστοπόδλου, καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Τὸ Ἑλληγνικό πρόβλημα, τρίτη ἔκδοσις 1946.

Κίμωνος Α. Παυλίδου, προέδρου πρῶτῶν τοδικῶν. Ἡ Παρέκτασις τῆς Ἀρμαθιότητος, διατριβή, Ἀθῆναι 1948.

Δημ. Γ. Ρήγοπούλου π. Γυμνασίου, Πλάτωνος Πρωταγόρας, εἰσαγωγή, κείμενον, μετάφρασις ἐρμηνεία, Ἀθῆναι 1948.

Σταύρου Βουσινιώτη, Ἐθνικοὶ Παλμοί. Ποιήματα Πατριωτικά, Ἀθῆναι 1948.

Σαράντου Παυλία. Τὸ Τραγοῦδι τῶν Ὀψικανῶν, Θεσσαλονίκη 1948.

Στολ. Σ. Μπατρακτάρη, Οἱ Ἐπιστολὲς τῆς Ἀγάπης, Εἰσαγωγή—Κείμενον—Ἑρμηνεία—Σχόλια, εἰς τὰς τρεῖς ἐπιστολάς τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, Ἀθῆναι 1948.

Προσβ. Ἰωάννου Σπ. Ράμφου π. θ., Ὁ Δευτερεύων Σίφνου, συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Σίφνου, Ἐν Ἀθῆναις 1948.

Τοῦ αὐτοῦ, Ἀγριολογικὰ μελετήματα (τεβχος α—γ) ἀνάπτυκα ἐκ τῆς «Ἐκκλησιαστικῆς», Ἐν Ἀθῆναις 1948.

Βιβλιοθήκη «Παπῶρου» Πλάτωνος Δόσις, Ἀρχαῖον κείμενον, Εἰσαγωγή, μετάφρασις, σημειώσεις Ἀνδρ. Παυλοπούλου, Ἀθῆναι 1948.

Ε. Ι. Τσουδεροῦ, Ἀρχηγὸς τοῦ Δ. Π. Κόμματος, Ἐπιστιτισμὸς 1941-44, Μέση Ἀνατολή, Ἀθῆναι 1948.

Βασ. Γ. Οἰκονομίδη, Σφάλματα στὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν μας, Ἀθῆναι 1948.

Πανελλήνιος Ἐπαγγελματικὴ Ὀμοσπονδία Προσωπικοῦ Τ.Τ.Τ. Φῶς εἰς τὸ ζήτημα τῶν Τηλεπικοινωνιῶν, Ἀθῆναι, Νοέμβριος 1948.

Δημ. Ν. Ἀλιπράντη, Αἱ Ἡθικαὶ δυνάμεις τῆς ζωῆς, Ἀθῆναι 1948.

Νίκου Δωράνθη, Ἑλλάς καὶ Ρωσία, Ἀθῆναι 1948.

Ἐνοριακὸν ἡμερολόγιον «Ἀστέρως» 1949, Ἐκδοτικὸς οἶκος «Ἀστὴρ», Ἀθῆναι 1948.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΖΗΤΩΝΤΑΣ ΤΟ ΦΩΣ

Κόρις Διευθυντά,

Εὐχαριστῶ τίς ἀγαπητὰς «Ἀκτίνες» καὶ τὸν συγγρατὴν τῶν κ. Σ. Καλησπέρην, γιὰ τὴν καλωσύνην ποῦ εἶχε ν' ἀσχοληθῇ μὲ τὴν ταπεινὴν μου προσπάθεια.

Στὸ πρόσωπο ἐνὸς πολυαγαπημένου φίλου, ποῦ ἔχασε νέος τὸ φῶς τοῦ ἀγάπηρα δλοῦς τοῦς τυφλοῦς, Ἐκείνος μοῦ εἰδίαζε τὴν γραφὴν τῶν τυφλῶν, γιὰ ν' ἀσχολοῦμαι καὶ νὰ ξεχνῶ τοὺς πόνοῦς μου, καὶ γὰ νὰ τὸν βοηθῶ καὶ στὸ ἔργον του — εἰδίακος τὴν γραφὴν τοῦ Μπραῖγ στοὺς τυφλοῦς, ἀναπήρους παίδεσιν.

Ἄπὸ τότε, χρησιμοποιοῦν τίς λίγες δυνάμεις ποῦ μοῦ ἀπέμειναν, μεταφέρω στὴν γραφὴν τῶν τυφλῶν διάφορα ψυχολογικὰ βιβλία, τὰ ὅποια δὲν δίνουν τὸ φῶς στοὺς τυφλοῦς, φωτίζουν ὅμως τὴν ψυχὴν τοῦς καὶ τοὺς δίνουν τὴν δυναμὴν νὰ σηκώων τὸν σταυρὸν τοῦς.

Ἄπὸ τὰ πρῶτα βιβλία ποῦ μεταφέρα εἶναι καὶ τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια, αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων καὶ ἡ Ἐπιστολὴ τοῦ Ἰακώβου.

Κίτι ποῦ συνέθη ἀργότερα μ' ἔπεισε πῶς τίποτα δὲν εἶναι χαλιό: Ἐνας διαπραπῆς γιατρός τῆς Δράμας, κληνηγμένος ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους — κατὰ τὴν κατοχὴν — κατέφυγε μὲ τὴν οἰκογένειάν του ἐδῶ. Δὲν πέραςος πολὺς καιροῦς κ' ἐμαθα πῶς οἱ εἰσβολεῖς τοῦ ἔκαψαν τὸ σπῆτι. Ἡ εἰδησις ἐκείνη τὸν συνεκλόνησε ὀλόκληρον. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν, ἀπὸ τὴν στενοχωρία νὰ χροῖν τὸ φῶς του. Τὸ δεύτερον αὐτὸ κτύπημα ἔβγα ἀφορμὴν νὰ γίση τὸ ἤθικό του καὶ νὰ ζητῇ ν' αὐτοκτονήσῃ. Ἐδῶ ἐπαρβαίνει ὁ Θεός. Ἐνας συγγενῆς του, τυφλὸς κ' αὐτὸς ἐκ γενετῆς, καθήρθωσας, μὲ πολὺ κόπο, νὰ τὸν μάθῃ τὴν γραφὴν Μπραῖγ. Τὸ πρῶτον βιβλίον ποῦ ἄρχισεν νὰ διαβάζῃ ἦταν αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων. Ἀπὸ τὸ εἰδίασας πολλὰς φορὰς, εἰζήτησος καὶ τὰ Εὐαγγέλια. Αὐτὸ ἦταν: «Μὴ ἡμέρα, μοῦ λέει ὁ τυφλὸς συγγενῆς του, τὸν ἀκούσασ, μὲ συγγίνησι, νὰ δοξαζῇ τὸν Θεόν, ποῦ ἐπέταψε νὰ χροῖν τὸ φῶς του γιὰ νὰ διαβίωσῃ τὰ Εὐαγγέλια, γιὰτί ὡς τὴν ἡλικίαν ἐκείνη — ἦταν 68 χρονῶν — δὲν εἶχε διαβάσει ποτὲ τὸ Εὐαγγέλιον».

Τῆμα ὁ γιατρός δὲν βρισκεται πιά ἀνάμωσος μας. Ἐφυγε, ἀλλὰ ἔφυγε σάν καλὸς χριστιανός. Ὁ τυφλὸς συγγενῆς του ζῇ καὶ δοξάζει τὸν Θεόν γιὰ τὴν σωτηρίαν του.

Πέτσι, μὲ τὴν βοήθεια πάντοτε τοῦ Θεοῦ, ἀποκλοφόρησα τὴν Μ.Τ.Γ. γιὰ νὰ βοηθῆσῃ τοὺς τυφλοῦς τῶν Ἐπαρχιῶν νὰ μάθουν τὴν γραφὴν τοῦς καὶ νὰ διευκολῶν κ' ὄσους ἀπὸ τοὺς βλέποντας θέλουν νὰ μάθουν τὴν γραφὴν Μπραῖγ, γιὰ νὰ μεταφέρουν βιβλία γιὰ τοὺς τυφλοῦς μας. Ἐνας ἄλλος σκοπὸς τῆς Μ.Τ.Γ. εἶναι νὰ μάς δώσῃ τὰ ὀλικά μέσα νὰ ξέρωμς ἀπ' ἔξω πινακίδες, κ' ἄλλα ὄργανα τοῦ οὐστήματος Μπραῖγ, γιὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν τυφλῶν μας. Πρὸ ἧ-

μαρῶν ἔφρασαν ἤδη οἱ πρῶτες πινακίδες, οἱ ὅποιοι διατέθηκαν δωρεάν σὲ τυφλοὺς σπουδαστάς. Ἀναμνηστικὰ καὶ ἄλλες.

Τὸ τυπογραφεῖο, τὸ ὅποιον ἀποτελεῖ πρωτοτυπία στὸ εἶδος του, ἔχει μόνον γιὰ τὴν Ἑλλάδα μας ἄλλα καὶ γιὰ ὅλο τὸν κόσμο, θὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ καὶ δημιουργήσῃ μιὰ σοβαρὴ εἰδιοτήκη, μὲ χιλιάδες τόμους μορφωτικῶν βιβλίων, πρὸς δόξαν τοῦ Θεοῦ μας καὶ γιὰ ἓνα καλύτερο μέλλον τῶν τυφλῶν μας.

Μὲ τοὺς χριστιανικοὺς μου χαιρετισμοὺς
Π. Κ. ΣΤΥΛΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΗ ΜΑΣ ΕΛΛΕΙΨΙΣ

Φίλοι κ. Διευθυντά,

Στὸ ἄρθρον τοῦ Ἀγγλοῦ ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν Sir Stafford Cripps, γιὰ τὴν ἐπιπέσει τοῦ Χριστιανισμοῦ, ποὺ δημοσίευσαν οἱ «Ἀκτίνας», θὰ μπορούσε νὰ προστεθῇ μιὰ δευτέρη φωνὴ ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ. Ἡ φωνὴ τοῦ ὑποψηφίου τοῦ ρεπουμπλικανικοῦ κόμματος γιὰ τὸ προεδρικὸ ἀξίωμα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, Thomas Dewey.

Εἶναι ἓνα ἄρθρον τοῦ μετὸν τίτλο: «Ἡ σπουδαιότερή μας ἔλλειψις» (Our Most Important Shortage, Christian Herald, November 1948). Διαβάζοντας κανεὶς τὸν τίτλο, καὶ ἀπὸ κάτω τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως ἀυναίωτητα σκέπτεται ὅτι τὸ ἄρθρον θὰ γράφῃ τὰ κοινὰ ὄραματα οὐρανοῦ ἢ γὰ πατραλαιότητες, ἢ δὲν ξέρω γιὰ τί ἄλλο. Γι' αὐτὰ ὅμως οὕτως κἀν γίνονται λόγος. Ἐθῆς εἰς ἄρχης χωρὶς προκατάληψις ὁ Dewey ἐκκαθαρίζει πῶς ἡ αἰτία τῶν δυσκολιῶν ποὺ περνᾶμε δὲν ὄραται: σὸ ὅτι τὰ προβλήματα ποὺ ἀντιμετωπίζομε σήμερον εἶναι φάσμας τόσο πολὺ διαφορετικῆς ἀπὸ ἐκείνα ποὺ ἀντιμετώπιζαν οἱ παρορμητικὲς γενεαί. Ἰσα-ἴσα. Ὅπως ἔγραψε καὶ ὁ Π. Μελίτης (Ἀκτίνας 1948, σ. 209-214): ποτὲ καμμιά ἄλλη γενεὰ δὲν ἦταν εἰς θέσιν νὰ πραγματοποιῆ εὐκολώτερα τὴς ἐλπίδας καὶ τοῦς πόθους της ὅσο ἡ δική μας, ποὺ εἶχε στὰ χεῖρα της τὸν τερᾶστο δικὸν τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνικῶν κατακτητήσεων της. Ἡ αἰτία εἶναι ἄλλη! Ἐνῶ ἔχομε ἀγεῶδον τὸ κάθε τι, δὲν ἔχομε παρὰ τὴν ἐλαχίστην δυνατὴν προσωπικὴν πείρα ἐπαφῆς μὲ τὴν καρποφόρον Πίστι πρὸς τὸν Θεὸ καὶ μὲ τὴν δυνατότητα ἐκ μέρους μας νὰ χρησιμοποιήσῃμε γιὰ τὸ καλὸν μας τὴν καθοδήγησιν Του. Οἱ πρόγονοί μας ποὺ δὲν εἶχαν τὴς ἐπιστημονικῆς μας κατακτησεις, καταίχαν, σὸ ὄχημα αὐτῶ, πολὺ περισσότερα ἀπὸ μᾶς. Καὶ ἐδῶ ἀκριβῶς βρισκαίμε ἢ διαφορά τῆς δικῆς μας γενεᾶς ἀπὸ τὴν δικήν τους.

Ἡ πραγματικότητα, συνειρμίζῃ ὁ Dewey, εἶναι ὅτι ἀποκτήσαμε πολὺ ἐμπειρὸν γιὰ δὲν ὄλην καταρθώσαμε νὰ κατασκευάσωμε, καὶ κυττάξῃμε, ὡς ἐκ τούτου, νὰ γήσωμε χωρὶς Θεὸ. Προσπαθήσαμε ἐπίσης νὰ προσδώσωμε αἴγλην καὶ κέρως στὴν ἀπόρριψιν τῆς πίστεως, κἀνοντας μὲτα τὴν ἀπιστίαν μας. Ὅσα ἐκάναμε στὸν τομέα τῆς ἐκπαιδεύσεως εἶχαν τὸ νόημα πῶς ἦταν δυνατόν

νὰ ἀποκτήσωμε ποτὲ μάρτυρας χωρὶς νὰ γνωρίζωμε τὴν πίστιν μας, καὶ νὰ ἐμπλουτισθοῦμε μὲ σοφία χωρὶς τὴν ἐμπρακτὴν γνωριμία μὲ τὴν θρησκείαν μας καὶ χωρὶς τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν της. Ἔτσι, ἦρθαν οἱ συνέπειαι: δὲν βρήκαμε εἰρήνην γιὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας, δὲν μπορέσαμε νὰ ἐγκαθ. ἄρῃσωμε εἰρήνην μεταξὺ τῶν ἑθνῶν. Πᾶρ' ὅλες τὴς γνώσεις μας δὲν καταλάβαμε πῶς ὑπάρχει μιὰ ἀδυσώπητη σχέση αἰτίου καὶ αἰτιατοῦ μεταξὺ τῆς ὁλοένα ἀξανανομήτης σωρείας τῶν ἀποτυχιῶν μας καὶ τῆς ὁλοένα σμικρυνομένης πίστεως μας. Καὶ καταλήγει ὁ σ. σὸ συμπέρασμα, ποὺ ἦταν καὶ τὸ συμπέρασμα τῆς Διακηρύξεως τῆς Χ. Ε. Ε. πρὸς τὸν Ἑλληνικὸ λαόν: «Ὅτι ἂν δὲν θέλωμε ἢ ἀ-θρησώπητες νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς περιόδους βαρβαρότητος καὶ σκοτεινίας, πρέπει νὰ κατανοήσωμε ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γήσωμε χωρὶς τὴν πίστιν στὸν Θεόν.

Καὶ καταλήγει: Μιὰ τέτοια, καρποφόρος πίστις, «εἰς ἔργων ἐνεργουμένη», θὰ μεταβάλλῃ σὲ εὐκαιρίας τὴς δυσκολίας ποὺ ἀντιμετωπίζομε. Τὰ οικονομικὰ καὶ πολιτικὰ μέτρα καθ' ἑαυτὰ, δὲν εἶναι σὲ θέσιν νὰ φέρουν ἀπορασιατικὰ ἀποτελέσματα. Χρειαζόμεθα κάτι περισσότερον. Χρειαζόμεθα τὰ μέτρα αὐτὰ νὰ γίνοντι ἢ ἐξωτερικῆ ἐκφρασίς τῶν ἐσωτερικῶν μας πεποθήσεων, ποὺ νὰ ἔχουν τὴν ρίζαν τους στὴν ἐπιθυμία μας νὰ γνωρίσωμε τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ στὴς ἀκονεὺς προσπάθειάς μας γιὰ νὰ τὸ ἴδωμε ἐφαρμοζόμενον μέσα στὸν κόσμον.

Αὐτὰ εἶναι ἐν περιλήψει, ἔσα λέγει ὁ Dewey. Σὲ μᾶς, τοὺς ἀναγνώστες τῶν «Ἀκτινῶν», εἶναι βέβαια οἰκταί γιὰ τοὺς «Ἀκτίνας» μᾶς ἔχουν συνηθίσει σὲ αὐτοὺς τοῦ εἶδους τὴς ὁμολογίας. Μᾶς προξενεῖ ὅμως χαρὰ τὸ ὅτι καὶ ἡ πολιτικὴ, ἢ τιμῆ, ἢ μεγάλη πολιτικὴ, μὲ τὴν οἰσρὰ της, ἀρχίζει νὰ κἀνῃ τὴν σωτηρίαν στροφῆν.

Δικός σας

T. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ

Ο ΑΓΝΩΣΤΟΣ ΟΣΚΑΡ ΟΥΑΪΛΝΤ

Ἐνα ἄρθρον τοῦ Liam Brophy (*) ποὺ ἀναδημοσιεύθηκε σὲ περίληψιν στὸ Catholic Digest, προσπαθεῖ νὰ δεῖξῃ νέας ἀπόψεις γιὰ τὴν αἰνιγματικὴν μορφήν τοῦ Ὀσκάρ Ουάιλντ (**).

Δὲν μᾶς μιλεῖ γιὰ τὴς γνωστὰς πλευρὰς τοῦ συγγραφέως ποὺ τὴν ἀναμφισβήτητην ἐξουπνάδα καὶ τὸ τελέντο του ἔβαλε θαρρεῖς ἀποκλειστικὰ στὴν ὑπηρεσία τῆς ἀνηθικότητος. Θέλει νὰ μᾶς δεῖξῃ πῶς παρ' ὅλα αὐτὰ — μήπως δὲν ἔγραψε καὶ ἔργα, λίγα ἔστω, ποὺ ἔδειχναν κάποια δίψα καὶ ἐκτίμησιν τῆς ἠθικῆς; — σὲ κάποια γωνία τῆς ψυχῆς του διατηροῦσε τὴν κλίσην γιὰ τὸ καλόν.

Στὴς γραμμὰς τοῦ ἀρθροῦ αὐτοῦ, ὁ ἄνθρωπος ποὺ «ἦ λ π ρ ε (!) πῶς ἔκανα ἄρκετους ἀνήθικους» στὸ Ἀλγέρι, ὁ πατέρας ποὺ κρίθηκε ἀπὸ

(*) «About Oscar Wilde».

(**) Γιὰ τὴν Ὀσκάρ Ουάιλντ ἔχουν γράψῃ πολλοὺς φοεὶς οἱ «Ἀκτίνας». Βλ. εἰδικότερον ἄρθρον τοῦ κ. Π. Κ. Λ. ω. ν. α. ρ. η. τ. 1940, σελ. 122.

τό νόμο ἀκατάλληλος ν' ἀναθρέψῃ τὰ παιδιά του ἐξ αἰτίας τῆς ἐνηθικότητός του, ὁ λογοτέχνης μὲ τὰ ἀπηγορευμένα ἔργα καὶ ποῦ πήρε στὸ λαϊκὸ του τόσους καὶ τόσους νέους λογοτέχνες, ὅπως τὸν δικό μας Λαπαθιώτη (***)), μᾶς παρουσιάζεται νὰ λέῃ ὁ ἴδιος γὰ τὸν ἑαυτό του πῶς «ἡ ἠθικὴ του λοξότης» ἀρτίζεται στὸ γεγονός πῶς ὁ πατέρας του τὸν ἐμπόδισε νὰ πλησιάσῃ σὲ μιὰ χριστιανικὴ κίνησι τῆς προτιμήσεώς του. Ἔτσι ἐξηγείται καὶ τὸ ὅτι βρισκόταν στὸ θεματικὸ του καὶ ἔργα τέχνης μὲ χριστιανικὴ ἐμπνευσι.

Ἡ δίψα του αὐτῆ γιὰ τὸ καλὸ φάνηκε ἀργότερα—μᾶς λέει ὁ Brophy—στὶς ἐπισκέψεις ποῦ ἔκανε στὸν Πάπα ποῦ, φαίνεται, ἔφεραν κατὶ στῆν ψυχῆ του, κάποια λαχτάρια ποῦ προδόθηκε σ' ἓνα στίχο του:

Γιατί, νά, τί ἄλλανές μπορεῖ ὁ καιρός νὰ φέρη.
'Ο κόσμος τῶν χρόνων ποῦ γυροῦν
Μπορεῖ νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν καρδιά μου ἀπὸ τοὺς
[φοβους τῆς θλούς,
Καὶ νὰ μάθουν τὸ χεῖλῃ μου ἓνα νέο τρανοοῖ.
[νὰ ποῦν.

«...Ὁὐ θαλήσει θέλω τὸν θάνατον τοῦ ἀμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέφει καὶ ζῆν αὐτόν». Παρ' ὅλα ὅσα ἔκανε κι' ἔλεγε ὁ Οὐάιλντ. ὡστόσο ἔγραψε: «στὰ στερνὰ μας βρισκόμασ τὸν Θεό» καὶ—ἐπρόβλεπε ἀρὰ γς;— «πῶς ἀλλοιῶς παρὰ ἀπὸ μιὰ σπασμένη καρδιά, μπορεῖ ὁ Κύριος νὰ μῆ;»

Καὶ πραγματικὰ. Μιὰ σκληρὴ φυλάκισις γιὰ μιὰ πολὺ ἀνήθικη συμπεριφορὰ του, τὸν ἔκαμα νάρθη σὲ συναίσθησι, νὰ γράψῃ τὸ «De Profundis», ποῦ στὴν οὐσία του εἶναι ἡ ἐξομολόγησις του. Ἀνεγνώριστ πῶς «ἔγινε ὁ καταστροφὴς τῆς εὐτυχίας του» Ἐἴθε στὸν ἑαυτό του τὸ πῶς θυστοχισμένο πειραματόζωο τῶν χειρῶν του. Γιατί ὅσο πασιγνώστος ἦταν ὁ ἴδιος, τόσο πασιγνώστη ἔγινε καὶ ἡ ντροπὴ του. Μῆσα στὴν κακοπέραςι τῆς φυλακῆς, μελετᾷ τὰ Εὐαγγέλια στὴν ἑλληνικὴ, ποῦ τὰ συνιστᾷ τήρα σ' ὅλους. Ἀσχολεῖται μὲ τὴν προσωπικότητα τοῦ Χριστοῦ. Καταφέρεται κατὰ τῶν Ὀρθολογοιστῶν. Ἀναγνωρίζει τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. «Τὰ σκοτάδια τῆς ἀτιμίας του», ὁ Οὐάιλντ. ἀναγνωρίζει σὰν «οικία τοῦ χειροῦ τοῦ Θεοῦ», ποῦ ἀπὸ πάνω του προσφέρεται γιὰ νὰ τὸν σώσῃ. Καὶ ὅπως μᾶς λέει, τὸ ἄρθρο τοῦ Brophy, τὶς τελευταῖες μέρας τῆς ζωῆς του ἀλλάξε πολύ: ἔγινε σὰν παιδί—παιδί στὴν καρδιά, γιατί ὁ διανοητικὸς του δυναμῆσις ἦταν ἀκόμη ἀκαμασι.

Στὸ τέλος, ζητᾷ μόνος του νὰ κοινωνήσῃ καὶ κρατώντας τὸ χεῖρ του τῆ φωτογραφία τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου τῆς Ἀσζης, ἀποχαιρετᾷ αὐτὸν τὸν κόσμο.

••

—Καὶ τί ἐπρόετρε μὲ τῆ μετάνοιά του;— ἴσως ρωτήσῃ κανεὶς. Μήπως ἐπανώρθωσε καμμιάν ἀπὸ τὶς καταστροφές ποῦ σὲ τὸσον κόσμο ἔφερε;

(***) Γ. Βερίτη: Ἔνας κόσμος ποῦ φεύγει. «Ἀκτίνες» τ. 1944, σ. 207.

Μὰ, ἐῶθ εἶναι τὸ θαυμαστὸ μὲ τὸν Χριστιανισμό. Ὅπως θὰ θυμᾶται ὁ ἀγαπητὸς ἀναγνώστης ἀπὸ τῆ Διακήρυξι (σσελ. 193), γιὰ τὴν Ἐκκλησία «τὸ ἄτομο δὲν εἶναι ἕνας ἀριθμὸς... εἶναι μιὰ προσωπικότης... ἀναντικατάστατος. Τὰ διὰφορὰ ἄλλα συστήματα ἐνδιαφέρονται γιὰ τοὺς ὁπαδοὺς τῶν οἱ ὁποῖοι θὰ τοὺς προσφέρουν ὑπηρεσίας. Ἡ Ἐκκλησία... ὅμως ἐνδιαφέρεται γιὰ τὰ μέλη τῆς, ἀνεξαρτήτως τῶν ὑπηρεσιῶν τὰς ὁποίας θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ προσφέρουν.

...Σκληροῖν εἰς πρὸς κέντρα «λακτιζέιν». Ὁ Beaudelaire (*), ὁ Wilde... ἕνας ἕνας στὶς δύσκολας στιγμές ποῦ ὅλα τριγύρω τοὺς κλονίζονται, νοιῶθουν τὴν ἀνάγκη νὰ βροῦν ἓνα θεμέλιο γερὰ γιὰ νὰ βασισθοῦν αὐτοὶ καὶ τὰ μεγάλα ταλέντα τοὺς. Τότε πα-αιτοῦνται ἀπὸ τοὺς ἀμφίβολουσ πειραματισμοὺς τοὺς καὶ καταφεύγουν στὸν μόνον θεμέλιο—τὸν Χριστό!

Πόσο εὐτυχισμένοι εἶναι οἱ ἄλλοι—οἱ περισσότεροι εὐτυχῆς—, ἐκείνοι ποῦ ἐ,καίρως καταλαβῶν τὴν ἀλήθεια αὐτῆ, καὶ ἀπέφυγαν ὅλες αὐτὰς τὶς περιπέτειες. Πόσο εὐεργετικὴ ἡ παραγωγή τοὺς!

Σήμερα δᾶ, μᾶς τὸ φωνάζουν ἀπ' ὅλες τὶς μεριάς καὶ τὰ λιθάρια ἀκόμη...

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΑΚΥΛΑ

ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

Στὴν Ἀγγλίη ἐξέδόθη τελευταῖα ἓνα ἐνδιαφέρον βιβλίον τοῦ καθηγητοῦ τῆς Ἐκπαιδεύσεως στὸ Πανεπιστημιακὸν Κολλέγιον τοῦ Hull W.R. Niblett μὲ τίτλο: Ἀναγκαια (οὐσιώδης, οὐσιαστικὴ) Ἐκπαιδευσις (Essential Education). Καθὼς γράφει ὁ ἴδιος ὁ συγγραφεὺς στὸν πρόλογό του, μὲ τὸ βιβλίον του αὐτὸ ἐπιδιώκει νὰ ἐξετάσῃ ἀν στὴν κοινωνία τοῦ αἰῶνος μας, ποῦ ἡ ζωῆ εἶναι τόσο γεμάτη ἀπὸ πρᾶγματα ποῦ μᾶς ἀπορροφοῦν, ἡ σημερινὴ ἐκπαίδευσις ἱκανοποιῆ κάποιας πραγματικῆς ἀνάγκης τοῦ ἀνθρώπου. Στὴν ἀρχὴ ὁ Niblett μιλάει γιὰ τὶς ἀνάγκης τοῦ παδιοῦ, παραδέχεται πῶς ὁ ἐκπαιδευτὴς πρέπει νὰ ἔχη κατανοήσῃ ἐντελῶς τὶς πραγματικῆς ἀνάγκης τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τῆ στιγμῆς ποῦ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις εἶναι αὐτῆ ποῦ βρίζει τὰ ὄρια στὴν ἐκπαίδευσι.

Ἀνάμεσα σ' αὐτὰς εἶναι ἡ ἀνάγκη στοργῆς, ἐπικοινωνίας μὲ ἄλλα πρόσωπα καὶ κυρίως ἡ ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη νὰ βρῆ τὸ παιδί ἔννοια καὶ σκοπὸ στὴν ἰδία τῆ ζωῆ.

Τὸ παιδί ποῦ δὲν ἔχει ἱκανοποιήσῃ ὅλες αὐτὰς τὶς ἀνάγκης θὰ ἔχη τὴν εσωτερικὴν αἰσθησι: ὅτι τὰ πρᾶγματα δὲν ἔχουν κανένα νόημα, θὰ ἔχη μιὰ ἀσυναίσθητη ἐπιθυμία νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὸ ἀντίκρουσμα τῆς ζωῆς. θὰ αἰσθάνεται ὅτι εἶναι χαμένο μέσα σὲ ἓνα σύμπαν ποῦ ἀδιαφορεῖ γι' αὐτό.

Τὸ ζήτημα εἶναι κατὰ πόσον ἡ ἐκπαίδευσις ἀνταποκρίθῃ σ' αὐτὰς τὶς ἀνάγκης καὶ εἰδικότερα κατὰ πόσον ἔθωσεν στὰ παιδιά νὰ καταλά-

(*) Πρβλ. «ριτικὸ σημείωμα Στ. Μπολέτση, τ. 1947, σ. 569 ἄπ., ΒΑ. καὶ «Ἀκτίνες» 1940 σ. 13 ἄπ.

δουν πὸς ἡ ζωὴ δὲν εἶναι μία αὐθαίρετη καὶ χωρὶς νόημα διαδοχὴ γεγονότων, ἀλλὰ πὸς ἔχει ἓνα νόημα. Τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ ἀθεοαϊότητος τοῦ σκοποῦ πὸς ἔχει ἡ ἐκπαίδευσις στὴν Ἄγγλια ἀφελᾶται στὴν ἀντίστοιχὴ ἀθεοαϊότητα τοῦ Ἀυτικοῦ πολιτισμοῦ.

Στὴν Ἄγγλια τὸν παραομιθεῖ μισὸ αἰῶνα οἱ γονεῖς, οἱ συγγραφεῖς καὶ οἱ δασκάλοι δὲν ἐφρόντιζαν νὰ κατευθύνουν τὸ παιδί σὲ θρησκευτικὴ πίστι ἢ σὲ πατριωτικὸ αἰσθημα, ἀλλὰ τὸ ἄφιναν μόνον τοῦ νὰ βρῆ τὸν δικὸν του δρόμον σ' αὐτὰ τὰ ζητήματα.

Σὲ σχετικὰ μὲ τὴν ἐκπαίδευσιν βιβλία πὸς ἐξεδόθησαν τὸ 1935, τονίζονται ἡ σημασία πὸς ἔχει γιὰ τὸ παιδί ἡ ζωὴ μᾶλλον ἢ μὴ κοινωνικὰ πὸς ἔχει συνειδητὸ σχέδιον καὶ σκοπὸν.

Ὁ ἐκπαιδευτὴς πρέπει νὰ δώσῃ στὸν διδασκόμενον νὰ καταλάβῃ πὸς μὲ τὴ σειρά τὸν γίνεται καὶ αὐτὸς ὑπαύθυνος γιὰ τὴν προστασία τῶν ἀξιών πὸς ὑπάρχουν στὸν πολιτισμὸν. Δὲν ὑπάρχει βέβαια ἀμφιβολία, πὸς ἡ κοινωνία μᾶλλον στὴν ὁποία μεγαλύνουν τὰ παιδιὰ εἶναι ἡ πιὸ δυνατὸς ἐκπαιδευτὴς. Ἀναγκαστικὰ ἡ ἐκπαίδευσις εἶναι μιὰ κοινωνικὴ ὑπόθεσις. Τὸ παιδί δὲν πρέπει νὰ τὸ βλέπωμε μόνον ἄνθρωπον. ἀλλὰ καὶ ὡς μέλος μιᾶς κοινωνικῆς ομάδος ἡ κοινότητος. Εἴτε θέλομε εἴτε δὲν θέλομε, ἐμεῖς οἱ μεγάλοι εἴμεθα ὅλοι ἐκπαιδευταί.

Ὁ συγγραφεὺς, ἀφοῦ ἐξετάζει τί ἐπαδίσκωκε ἄλλοτε τὸ σχολεῖο, τονίζει πὸς ὁ σκοπὸς τοῦ σχολεῖου δὲν εἶναι νὰ θῆναι μόνον γνώσεις, ἀλλὰ νὰ προχωρῆ καὶ πιὸ πόρῃ. στὴν ἔρευναν τῶν αἰτίων τῶν διαφόρων γεγονότων εἶθ' μπαίνει στὸ πρόβλημα τῆς προσωπικότητος τοῦ δασκάλου τῆ στιγμῇ πὸς ἡ βασικὴ ἀνάγκη εἶναι ὁ δάσκαλος νὰ μὴ διδάσκῃ μόνον, ἀλλὰ νὰ ἔχῃ μὴ μὴ μὴ τοὺς ἄλλους νὰ μαθαίνουν. Ἐνας καλὸς δάσκαλος πρέπει νὰ διδάσκῃ μὲ ὅλην τὴν τὴν προσωπικότητά: Τὴν ὥρα πὸς θὰ διδάσκῃ δὲν θὰ εἶναι μόνον δάσκαλος θὰ μείνῃ ἄνθρωπος καὶ μ' αὐτὸ τὸν τρόπο δὲν θὰ δημιουργῆ μορφωμένους μαθητὰς ἀλλὰ μορφωμένον μαθητὴν.

Ἡ ἐκπαίδευσις πρέπει ἀκόμα νὰ προσπαθῆ νὰ ἀναπτέξῃ τὴν ἐσωτερικὴν ζωὴν μὲ τίς τέχνες, τὴ φῶς, τὰ ταξείδια.

Μεγάλῃ σημασία ἔχει ἡ θρησκευτικὴ ἐκπαίδευσις, πὸς φυσικὰ δὲν εἶναι μόνον ἡ γνώσις τῆς ιστορίας τῶν θρησκειῶν. Ἀπὸ τὸ εἶδος τῆς γνώσεως εἶναι ἱστορικὸ καὶ ὄχι ἀναγκαστικὰ θρησκευτικὸν.

Ὁ πρωταρχικὸς σκοπὸς τῆς χρησιμοποίησεως τῆς Βίβλου στὸ σχολεῖο εἶναι νὰ βοηθήσῃ ὥστε νὰ χαρηθῆ στὰ παιδιὰ ἡ συνείδησις ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι μιὰ ἔντονη πραγματικὴν καὶ ὅτι ἠρισμένοι μεγάλοι ἄνθρωποι στὸ παρελθὸν ἔζησαν, ὅλην τὴν τὴν ζωὴν, μὲ αὐτὴ τὴ συνείδησιν, χωρὶς νὰ ὑπολογίζωμεν τί θὰ τοὺς ἐκόσφιζε αὐτὸ.

Ἡ μεγάλῃ ἀποστολὴ τῆς θρησκευτικῆς ἐκπαίδευσεως εἶναι νὰ δημιουργήσῃ καὶ ν' ἀναπτέξῃ τὸ εἶδος ἐκείνου τῆς πνευματικῆς ἐνημερώσεως πὸς εἶναι ἡ πηγὴ μιᾶς πραγματικῆς καὶ προσωπικῆς φιλοσοφίας τῆς ζωῆς. Αὐτὴ μπορεῖ νὰ

ρισόστερο ἀπὸ κάθε τι ἄλλο νὰ βοηθήσῃ τὸ παιδί στὴν ἀναζήτησιν νὰ βρῆ βάθος, νόημα καὶ σκοπὸν στὴ ζωὴ.

Ἐκινῶντας ἀπὸ τὴν ἀποψιν ὅτι ἡ ἐκπαίδευσις εἶναι μιὰ ὑπόθεσις κοινωνικὴ, ὁ συγγραφεὺς ὑπογραμμίζει τὴν ἐπιτακτικὴν ἀνάγκη νὰ δώσῃ ἡ κοινωνία μεγαλύτερες εὐκαιρίες στὴν νεότητα νὰ ἀναπτέξῃ τὴν πνευματικὴν πρωτοβουλία τῆς, τὴν ἐνεργητικότητά τῆς καὶ τίς ἀξίας πὸς πιστάσει.

Ὅταν ζητᾶμε ἀπὸ τὴν κοινωνία νὰ δώσῃ στὸν νέο μεγαλύτερη θέσιν στὴ ζωὴ τῆς, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία πὸς τῆς ζητᾶμε νὰ ἀλλάξῃ τρόπο σκέψεως καὶ πρῶτα χρειάζεται αὐτὴ ἡ ἴδια νὰ ἐφυγῇ ἀπὸ τὴν ἑλλειψί σκοποῦ καὶ τότε νὰ ἐβῆσῃ τὸν νέο νὰ βρῆ μιὰ φιλοσοφία τῆς ζωῆς πὸς νὰ μπορῆ νὰ τὴν κρατήσῃ μὲ πασιθῆσιν.

Οἱ ἄνθρωποι γνωρίζουν ὅλο καὶ περισσότερο ὅτι ἂν κατῶρθωναν νὰ ἐνεθῶν μεταξὺ τους καὶ νὰ ζήσωμε μὲ πνεῦμα συνεργασίας, χωρὶς νὰ ἐργάζωνται ὁ ἓνας ἐναντίον τοῦ ἄλλου. Ἦν ἔλαττε ἓνας ἀπὸ τοὺς παράγοντας τῆς ἀπαθείας καὶ τοῦ σκοπιτισμοῦ στὸν ὅποιο παρέκαμε ἡ Ἀυτικὴ Ἐυρώπη πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμον.

Σήμερον οἱ ἄνθρωποι ζητᾶνε νὰ μὴ θεωροῦνται πιὰ ρομπὲτ πὸς κινῶνται ἀπὸ τὰ ἐνοτικὰ τους. Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀρχίσῃ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ μεταπολεμικοῦ ἀνθρώπου γιὰ νὰ νοιώσῃ καὶ νὰ χαρῆ τὴ ζωὴ του.

TATIANA ROYFΟΥ

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΟΔΗΓΟΙ *

«Ἔιχα τὸ προνόμιον νὰ διαδάσω ἓνα ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν «Ἀκτίνας», μίαν δὴλωσην ἡ ὁποία συνοδεύει τὴν Ἀπακηρυξίν τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας Ἐπιστημονῶν. Ἦτο κἀτι πὸς εἶπε ἔμπνευσιν καὶ ἀκούη προσφέρει τὴν ἐξυγίανσιν εἰς βιομηχανικοῦ ἀνθρώπου ἀπ' ἄκρον εἰς ἄκρον τοῦ κόσμου.

Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἔγραψε: «Ὁ γὰρ ἄρτος τοῦ Θεοῦ ἐστίν ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ζῶν διδοὺς τῷ κόσμῳ» (Ἰωάν. στ 33). Ὁ Ἰησοῦς εἰδέσκειν ὅτι ἡ ζωὴ εἶναι μιὰ παρακαταθήκη ὄχι διὰ νὰ ἀπορρίπτεται ἢ νὰ χρησιμοποιηθῆ κακῶς ἢ νὰ σφραγίσῃται εἰς τὸ πῆδον τῆς μάχης. Ἡ ζωὴ εἶναι πολὺ ἱερὰ διὰ νὰ βεβηλῶνται, πολὺ σημαντικὴ διὰ νὰ καταναλίσκεται ἀσκόπως, πολὺ σπουδαία διὰ νὰ γινῆται μὲ φόβον — ἦτο κἀτι: πῶς ὁ Πατήρ ἐνεπιστάθη εἰς τὸν Ἰησοῦν. Ἡ ἀθεΐα εἶναι παράσιτον πὸς ἐπηρεάζει τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ πλανήτου μας* τρέφεται ἀπὸ τὴν κατάπτωσιν τῆς κινήσεως* δημιουργεῖ τὴν μακρὴν ἀγορᾶν, κερδοσκοπεῖ μὲ τὴν ἀνηθικότητα, τὴν εὐθηνῆν φι-

* Εἰς τὸ γο φεῖα τῶν «Ἀκτίνων» ἐξακολουθοῦν ἄδικα πῶς νὰ καταβῶνται ἀπὸ ἄλλο σχέδιον τὸ εἶδος τοῦ κόσμου γρῆμα τὴν ἐπιδοσασίας καὶ συμμετοχῆς εἰς τὴν «ἀλήθειαν» τῶν «Ἐκκλ. ἐπιστημονῶν, λογιτεχνῶν καὶ πολιτεχνῶν», ἡ ὁποία δὲν εἶναι ἡ περισσότερο ἠμεθῶν ἡ θέσις τῆς εἰς τὸν πῆδον τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν πνευματικῶν ἐπιδοσασίας τῆς ἐποχῆς μας. Ἀνωτέρω δημοσιεύσαμε μίαν ἀκόμη σχετικὴν ἐκδόλωσιν.

λολογίαν, χρηματοδοτοῦν τοὺς ἐπιθετικούς πολέμους χάριν τοῦ κέρδους.

Ὁ Χριστιανισμὸς δὲν εἶναι ζήτημα καλῶν τρόπων κατὰ τὴν ὄραν τοῦ φαγητοῦ εἶναι πνευματικὴ διαίτα, εἶναι ὁ πνευματικὸς ἄρτος, τόσον αὐτοῦθες διὰ τὰ κρατοῦνται, πνευματικά, ὡς ἀνθρώποι ὄρθιοι.

Ὁ Ἰησοῦς ἠλλάξε τὰ παλαιὰ ἀξιώματα, ὅπως ἠλλάξε καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Ἐνα αὐτοῦθρον Ἰουδαϊκὸν Σάββατον, τὸ ὅποτον ἐτηρεῖτο χρῶνικῶς — ἀπὸ τὴν μίαν ὁδοῦν τοῦ ἡλίου εἰς τὴν ἄλλην — ἔγινε μίαν ἡμέραν χάριν τῶν ἀνθρώπων διὰ τὰ τοὺς σιτηρίξῃ ὄρθους πνευματικῶς. Διὰ τὴν ἔξυπνήθησαν νὰ τηρεῖται ποιτικῶς — μὲ τὴν ἐξυπνήθησαν τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου. Μεταβάλλει τὴν ἰδέαν «τὸ ὄρθον χάριν τοῦ ὄρθου» εἰς τὴν δικαιοσύνην ὡς μέσον διὰ τὴν ἐξυπνήθησαν ἑνὸς σκοποῦ — τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἰδανικῆς κοινωνίας. Ὁ Ἰησοῦς μεταμόρφωσε τὴν ἠθροκίαν ἀπὸ ἑνα κώδικα κανόνων εἰς ἑνα τέμμα, τὸ ὅποτον πρέπει νὰ κατακτηθῇ. Ὁ ἐγκληματίας δὲν ἦτο πλέον ἑνα ἔτομον μὲ παραλόβον, ἀλλὰ μίαν ψυχὴν, μὲ μέλλον, εἰς τὸ ὅποτον ὅλα ἦσαν δυνατὰ. Ὁ Ἰησοῦς ἠλευθέρωσε τὸ πνεῦμα τῶν ἀνθρώπων δι' ἐποικοδομητικούς σκοποῦς. Ὁ ἀνθρώπος εἶναι πραγματικὸς ὅσον εἶναι κοινωνικὸς Χριστιανός. Ἡ ἠθική ζωὴ πρέπει πλέον νὰ εἶναι τὸ κέντρον παδίουν τῆς μέσας εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ γενικοῦ καλοῦ.

Ὅλα πρέπει νὰ ὀδηγοῦν εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῶν τελικῶν χροτιανικῶν σκοποῦν μίξ μεστής ζωῆς. Χριστιανός δὲν σημαίνει κατ' ἀνάγκην ἑνα ἄτομον μὲ ἑνα σταυρὸν εἰς τὸν λαίμον τὸν ἢ μὲ τὴν Βίβλον εἰς τὴν τόπην του. Εἶναι ἑνας ἀνθρώπος, τόσον ἀνθρώπινος καὶ γεμάτος ἀγάπην ὅσον καὶ ὁ Χριστός. Εἰς τὴν ἀγορὰν ἢ εἰς τὸ γραφεῖον αἰ συζητήσους τὸ ἀποκορῶν εἰς ἑνα νέον παράδεισον ἐπὶ τῆς Γῆς. Δίδει περισσότερα ἀπὸ τὴν δικαίτην, ὀλόκληρον τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν. Δὲν δίδει ἀπὸ νομικὴν ἀναγκαιότητα, ἀλλὰ ἀπὸ ἀγάπην πρὸς ἐξυπνήθησαν τοῦ ἀνωτέρου ἀγαθοῦ.

Ὁ φτωχισμὸς ἀγνοισός δὲν εἶναι πλέον ἀρκάτος διὰ τὰ διατηρήσῃ ὄρθον τὸν σύγχρονον κόσμον. Αἱ ἐπενδύσεις εἰς βιομηχανικὰς ἐγκαταστάσεις τεραστίας ἐνεργείας, τὰ πυρομαχικά, τὰ πατριλαϊσφόρα ἔδαφν δὲν ἠμποροῦν νὰ ἀνάψουν τὸ φῶς τῆς ἀγάπης διὰ τοὺς συνανθρώπους. Ἡ ἠθική δύναμις ποτὲ δὲν ὑπάρχει εἰς τὰ ἀντικείμενα ἀλλὰ εἰς τὰς ψυχὰς.

Πρέπει διηνεκῶς νὰ ζῶμεν εἰς ἑνα βιομηχανικόν, χωρὶς ἀγάπην, κόσμον, ἢ νὰ ἀναλάβωμεν τὴν τόλμην νὰ γίνωμεν Χριστιανοί; Τὰ ἔθνη εὐ-

ρίσκονται εἰς ἀναδρασμὸν καὶ φθίνου, διότι ἡ ἀγάπη δὲν κυβερνᾷ τὴν δημιουργίαν τοῦ πλοῦτου καὶ τῆς εὐτυχίας.

Διὰ τὰ χρησιμοποίησωμεν τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ἀποστο. Παύλου πρὸς Κορινθίους, εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς ἐποχῆς μας ἠμποροῦμεν νὰ εἰπωμεν :

Ὅποιος μεταχειρίζεται κάποιον ἄλλον διὰ νὰ ἱκανοποιῆσῃ τὴν ἐπιθυμίαν του πρὸς πλουτισμὸν χωρὶς νὰ σεαυθῇ τὴν ψυχὴν του, καὶ τὴν ἀξίαν τῆς, τὴν καρδίαν του ποὺ κτοπᾷ μὲ ἐλπίδας, γίνεται προαγωγός. Ἄν δημιουργῶ πλοῦτον πᾶραν ἀπὸ τὸ ὄνειρον τῶν παραμεινῶν ἐποχῶν καὶ δὲν ἀξάνω εἰς ἀγάπην, ἡ καρδία μου ἔχει τὴν ἐξαφίν τοῦ περαιοῦ καὶ ἡ ἐπιτυχία μου εἶναι καταδικη. Καὶ ἂν ἔχω προβλεπτικότητα διὰ τὰ ἐξάσῃ πηγὰς πλοῦτου καὶ τὴν δύναμιν νὰ τὸς κατακτήσω καὶ ἐπιβεβίωτη νὰ τὸς χειρισθῶ, καὶ δὲν ἔχω δραματισμοὺς ἀγάπης διὰ τὴν ἀνθρωπότητα — εἶμαι τυφλός. Καὶ ἂν δίδω τὰ κέρδη μου εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ κάρην πρὶν κηλικὸς θωρακὸς δι' ἐκείνους ποὺ μοχθοῦν δι' ἐμὲ ἂν δὲν ἔχω ἀνθρώπινον οὐδοσμον ἀγάπης μαζὸ τους, ἡ ζωὴ μου εἶναι ἄγονος καὶ καταδικασμένη.

Ἡ ἀγάπη εἶναι δικαία καὶ στοργικὴ. Ἡ ἀγάπη δὲν εἶναι λαίμαργος κα ἀπλητοσ. Ἡ ἀγάπη δὲν ἐκματαλλεῦεται κανένα. Δὲν παίρνει ἀμοιβήν, ποὺ δὲν ἐκέρδιος μὲ ἀργασίαν δίδει περισσότερα ἀπὸ ὅσα παίρνει. Ἡ ἀγάπη δὲν τοακίζει τὴν ζωὴν τῶν ἄλλων διὰ τὰ μαζέψῃ πλοῦτον διὰ τὸν ἑαυτον τῆς κάρην πλοῦτη διὰ τὰ οικοδομήσῃ πλουσίαν ζωὴν δι' ὅλους. Ἡ ἀγάπη ζητεῖ ἀλληλαγγυήν, δὲν ἀνάγεται διακρίσεις, μοιράζει εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, μορφώνει ὅλους, γαρποισαί ὅλους. Αἱ ἀξίαι τὰς ὁποίας ἐδημιούργητος ἡ ἀγάπη δὲν ἀποτυγχάνου ποτὲ, ἂν ὄμως ὑπάρξουν τάξεις, προνόμια, ὑπερθετικισμὸς θὰ ἀποτύχου. Ὅπου ὑπάρχου ἀνευρησιμὰ δικαιώματα, θὰ καταργηθοῦν, ὅπου οὐσορροῦνται περιουσίαι θὰ σκορπισθοῦν. Νυνὶ δὲ μένει τιμὴ, δικαιοσύνη, ἀγάπη, μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη.

Τελειώων ἐλπίζω ὅτι ἡ Χροτιανικὴ Ἐνωσις Ἐπιστημόνων θὰ κάρη μίαν σταυροφορίαν διὰ τὴν πνευματικὴν ὑγείαν ὄλων τῶν ἀνθρώπων. Μία τοιαυτὴ κίνησις θὰ ἔχῃ ἀπήχησιν εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου.

Γράμτερος

MARVIN LFE JONES
Καθηγητῆς τοῦ Πολυτεχνεῖου Fresno
τῆς Καλιφορνίας

Ἐλλείπει χώρου, ἡ ἀλληλογραφία
εἰς τὸ ἐπόμενον.

Περιοδικόν «*Ακτίνες*», ὄργανον τῆς «*Χροτιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων*» — Ἐκδ. Χριστ. Ἐνώσ. «*Ακτίνες*». Γραφεῖα: ὁδὸς Καρότση 14, Ἀθῆναι: (1) Τηλ. 35-023 — Θεσσαλονίκης: Ἀγ. Σοφίας 38. — Πειραιῶς: Τοαμασοῦ καὶ Κολοκοτῶνη 67. — Ἰπυθῶνος: Δ. Γ. Σταμάτης, κατοικία: Ποικιλῆς 5 Ἀθῆναι. — Ἐτησίαν συνδρομὴ ὄρ. 15.000, ἐξωτερικῶς ὄλλ. 3 ἢ Ἀ. Ἀγγλίας 1 /-.— Προϊον. τυπογραφεῖου: Δ Παπακωνσταντίνου, Μαυρομυιάλη 176. — Χειροῦρακα. Δημοσιεύματα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστοῦονται.

Τυπ. «*Ἐλληνικῆς Ἐκδοτικῆς Ἐταιρείας*» Α. Ε. (Τεχνικὴ Διεύθυνσις Ι. Μ. Σναζίκη).